

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіки та менеджменту

(назва факультету)

економіки та фінансів

(повна назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

Магістр

(освітній ступінь)

на тему: **Формування механізму діагностики потенціалу фінансової стійкості підприємства (на прикладі ПрАТ «ТерА»)**

Виконав: студентка 6 курсу, групи ПФм-61

спеціальності 072

Фінанси, банківська справа та страхування

(шифр і назва спеціальності)

Козак З.Л.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник

Винник Т.М.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

Кудлак В.Я.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

Павликівська О.І.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2019
Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет Економіки та менеджменту
Кафедра Економіки та фінансів
Освітній рівень магістр
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., професор
Панухник О.В.
« » 2019 р.

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Козак Зоряні Любомирівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи **Формування механізму діагностики потенціалу фінансової стійкості підприємства (на прикладі ПрАТ «ТерА»)**

Керівник роботи ***Винник Тетяна Михайлівна, к.е.н., доцент***
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом по університету № 4/7-691 від « 18 » липня 2019 р.

2. Термін подання студентом роботи «16» грудня 2019 р.

3. Вихідні дані до роботи **Фінансова звітність ПрАТ «ТерА», статистична звітність, результати самостійних авторських досліджень ринку, фахові наукові публікації, матеріали галузевих сайтів тощо**

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2. ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПрАТ «ТЕРА»

3. РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ ДІАГНОСТИКИ ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

4. СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

5. ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

Рис. 1.1. Взаємозалежність категорій «потенціал підприємства», «економічний потенціал», «фінансовий потенціал», «потенціал фінансової стійкості»; Рис.2.1. Динаміка вартості майна та реалізованої продукції ПрАТ «ТерА» протягом 2013-2017;

Рис. 3.1. Маркери фінансової стійкості; Табл. 3.2. Підходи до фінансування активів підприємства

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання Прийняв
Спеціальна частина	Маркович І.Б., к.е.н., доцент	30.09.2019 р.	
Обґрунтування економічної ефективності	Панухник О.В., д.е.н., професор	02.10.2019 р.	
Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	Радинський С.В., к.е.н., доцент, Стручок В.С., ст. викладач	04.10.2019 р.	

7. Дата видачі завдання « 30 » вересня 2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми дипломної роботи	01.07.2019 р.- 18.07.2019 р.	
2	Робота над планом, затвердження плану	19.07.2019 р.- 26.07.2019 р.	
3	Пошук і підбір літератури, відповідно до затвердженого плану	23.09.2019 р.- 02.10.2019 р.	
4	Робота над теоретичним розділом	03.10.2019 р.- 13.10.2019 р.	
5	Робота над розділами «Спеціальна частина» та «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях»	14.10.2019 р. - 27.10.2019 р.	
6	Робота над аналітично-дослідницьким розділом	28.10.2019 р. - 10.11.2019 р.	
7	Робота над проектно-рекомендаційним розділом	11.11.2019 р. - 17.11.2019 р.	
8	Завершення написання розділу «Спеціальна частина». Підписання розділу в консультанта	18.11.2019 р.- 20.11.2019 р.	
9	Написання розділу «Обґрунтування економічної ефективності» Підписання розділу в консультанта	21.11.2019 р.- 03.12.2019 р.	
10	Завершення написання розділу «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» Підписання розділу в консультантів	04.12.2019 р.- 06.12. 2019 р.	
11	Проходження нормоконтролю	09.12.2019 р. 10.12.2019 р.	
12	Підготовка висновку керівником та зовнішньої рецензії	11.12.2019 р. - 12.12.2019 р.	
13	Попередній захист дипломної роботи	13.12.2019 р. 14.12.2019 р.	
14	Робота ЕК. Захист дипломної роботи	23.12.2019 р.- 27.12.2019 р.	

Студент _____
(підпис)

Козак З. Л.
_____
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Винник Т.М.
_____
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Козак З.Л. Формування механізму діагностики потенціалу фінансової стійкості підприємства, на прикладі ПрАТ «ТерА». – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2019.

Об'єктом дослідження є загальні науково-теоретичні та методичні підходи щодо механізму діагностики потенціалу фінансової стійкості.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних основ, пошуку методичних підходів та прикладних рекомендацій щодо оцінки та розробки механізму формування діагностики потенціалу фінансової стійкості, на прикладі ПрАТ «ТерА»».

Методи дослідження. Робота базується на методах вертикального та горизонтального аналізу, методах індукції та дедукції, статистичних порівнянь, коефіцієнтного аналізу, методу узагальнення.

У даному дослідженні представлено теоретико-методичні основи фінансової стійкості, відображено механізм діагностики її потенціалу. Проаналізовано фінансово-господарський стан ПрАТ «ТерА». Визначено тип фінансової стійкості. Окреслено основні тенденції розвитку галузі, в якій функціонує підприємство. З'ясовано тип політики, який ПрАТ «ТерА» застосовує для фінансування господарської діяльності. Запропоновано оцінювати ефективність управління фінансовою стійкістю за допомогою інтегрального показника, а потенціал фінансової стійкості діагностувати на основі застосування системи індикаторів, які її забезпечують.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, ресурси, власний капітал, залучений капітал, фінансова стійкість, потенціал фінансової стійкості

ANNOTATION

Kozak Z. Formation of the diagnostics mechanism of the enterprise's financial sustainability potential (PJSC «TerA» as a case study). – Manuscript.

The research to obtaining the education degree «Master» in the specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». – Ternopil Ivan Puluj National Technical University. – Ternopil, 2019.

The object of the research are general scientific-theoretical and methodological approaches to the mechanism of the financial sustainability potential.

The purpose of this research is is theoretical bases, search and methodological approaches applied recommendations to the diagnostics mechanism of the financial sustainability potential for PJSC «TerA».

Research methods. The research is based on methods of vertical and horizontal analysis, methods of induction and deduction, statistical comparisons, coefficient analysis, method of generalization.

This research presents the theoretical concepts of the financial sustainability, diagnostics mechanism of the financial sustainability potential. The financial and economic condition of PJSC «TerA» was evaluated. The type of financial sustainability was done. The basic tendencies of development of the branch. The type of business financing policy selected by PJSC «TerA» was estimated. It is suggested to evaluate the effectiveness of the financial sustainability management using an integral indicator, and to diagnose the potential of the financial sustainability on the basis of the system of indicators that provide it.

Keywords: financial condition of the enterprise, resources, equity, debt capital, financial sustainability, financial sustainability potential

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Сутність і значення потенціалу фінансової стійкості підприємства	10
1.2. Фактори впливу на потенціал фінансової стійкості підприємства	18
1.3. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства	24
Висновок до 1 розділу	33
РОЗДІЛ 2 ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПрАТ «ТерА»	34
2.1. Характеристика діяльності та економічна оцінка виробничого потенціалу ПрАТ «ТерА»	34
2.2. Аналіз майнового стану та оцінка ефективності діяльності ПрАТ «ТерА»	38
2.3. Аналіз фінансової стійкості підприємства	49
Висновок до 2 розділу	54
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ ДІАГНОСТИКИ ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ	55
3.1. Механізм управління капіталом як основною складовою фінансової стійкості	55
3.2. Забезпечення рівноваги активів та пасивів на ПрАТ «ТерА»	61
Висновок до 3 розділу	65
РОЗДІЛ 4. СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА	67
4.1. Кондитерська галузь України: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку	67
4.2. Можливості та потенціал ринку кондитерських виробів	70
Висновок до 4 розділу	75
РОЗДІЛ 5. ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	76
5.1. Інтегральна оцінка як індикатор ефективності використання потенціалу фінансової стійкості	76
5.2. Діагностування потенціалу фінансової стійкості	82
Висновок до 5 розділу	87
РОЗДІЛ 6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	89
6.1. Організація служби охорони праці на підприємстві	89
6.2. Реалізація інженерно-технічних заходів цивільного захисту щодо захисту сировини, напівфабрикатів і готової продукції від впливу уражаючих факторів ядерної зброї	94
6.3. Організація і проведення досліджень з оцінки стійкості суб'єкта господарювання в НС. Розробка заходів щодо підвищення стійкості суб'єкта	97
Висновок до 6 розділу	101
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	106
ДОДАТКИ	114

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Ефективність господарської і фінансової діяльності підприємства в умовах трансформації економіки країни визначається, в першу чергу, його фінансовим станом. Фінансовий стан підприємства найповнішою мірою характеризує його успіх як у виробничій сфері, так і у відносинах із партнерами, банками, інвесторами.

Стійкий фінансовий стан формується в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Визначення його на певну дату допомагає відповісти на питання, наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом періоду, що передував цій даті, як воно використовувало майно, яка структура майна, наскільки раціонально воно поєднувало власні й позикові джерела фінансування, яка віддача виробничого потенціалу.

Фінансова стійкість передбачає спроможність своєчасного і повного виконання зобов'язань підприємства за розрахунками з бюджетом, споживачами, постачальниками, підрядниками, кредиторами, тобто можливість підприємства здійснювати всі потрібні грошові виплати і розрахунки.

Фінансова стійкість підприємства характеризується достатньою фінансовою забезпеченістю безперервності основних видів діяльності; фінансовою незалежністю від зовнішніх джерел фінансування; здатністю маневрувати власними коштами; достатнім забезпеченням матеріальних оборотних засобів власними джерелами покриття. Основою фінансової стійкості є раціональна організація і використання оборотних коштів.

Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансової стійкості та виявлення її потенціалу внесли такі вчені-економісти: Ф.Ф.Бутинець, О.Д.Василик, О.І.Гадзевич, І.В.Зятковський, Т.М.Ковальчук, М.Я.Коробов, Костирко Л., О.Г.Мендрул, В.О.Мец, Є.В.Мних, А.М.Поддєрьогін, О.О.Терещенко, М.Г.Чумаченко ін.

Питання фінансової стійкості та її оцінки розглядалися також в працях зарубіжних науковців і практиків: М.І.Баканова, І.Т.Балабанова, Д.Блейка, Г.В.Савицької, М.О.Федотової, А.Д.Шеремета та ін.

Метою дослідження є узагальнення та систематизація трактувань сутності поняття «фінансова стійкість», а також обґрунтування необхідності її оцінки та механізму формування діагностики потенціалу фінансової стійкості на прикладі ПрАТ «ТерА».

Відповідно до поставленої мети у роботі потрібно вирішити наступні **завдання**:

- визначити сутність, значення категорій «фінансова стійкість» та «потенціал фінансової стійкості», окреслити фактори впливу на фінансову стійкість підприємства;
  - навести підходи до оцінки фінансової стійкості на підприємстві;
  - здійснити аналіз діяльності ПрАТ «ТерА»;
- оцінити динаміку та структуру капіталу;
  - проаналізувати фінансову стійкість досліджуваного підприємства;
- оцінити стан кондитерської галузі, виявити сучасні тенденції її розвитку та окреслити проблеми;
  - визначити тип фінансової політики (політики фінансування активів);
  - розробити інтегральний показник оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю;
- запропонувати механізм діагностування потенціалу фінансової стійкості;
- проаналізувати стан охорони праці на підприємстві та оцінити рівень безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Об'єктом дослідження є система управління фінансовою стійкістю підприємства.

Предметом дослідження є оцінка господарської діяльності ПрАТ «ТерА» у контексті ефективності використання фінансових ресурсів та забезпечення стійкості фінансового стану.

В процесі написання магістерської роботи було використано наступні **методи дослідження**: традиційні засоби економічного аналізу (табличного, порівняння, групування, графічний), обробка матеріалів з використанням ЕОМ, а також - спостереження, аналіз, синтез, метод порівняння та системний підхід (при вивченні галузі функціонування досліджуваного підприємства). Крім цих методів, також використовувався горизонтальний аналіз – в процесі порівняння кожної позиції звітності підприємства з попереднім періодом; та вертикальний аналіз – при визначенні структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти, законодавча база України, підручники, навчальні посібники, періодичні видання та статті, що стосуються теми і галузі дослідження, а також фінансова звітність ПрАТ «ТерА» за 2013-2017 рр.

Наукова новизна отриманих результатів. Особистий внесок автора становлять наступні положення:

- вперше запропоновано діагностувати потенціал фінансової стійкості шляхом використання системи показників, які власне фінансову стійкість й забезпечують: ефективність діяльності, ліквідність та структура капіталу;

- дістали подальшого розвитку: визначення рівня ефективності управління за допомогою інтегрального показника ефективності управління фінансовою стійкістю; складання шахового балансу (модифікованої матриці) ресурсів та джерел їх фінансування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості ПрАТ «ТерА» використати результати магістерського дослідження для оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю та за допомогою запропонованої системи показників діагностувати її потенціал.

Апробація результатів роботи та публікації. За результатами дослідження опубліковано тези доповідей на III Міжнародній науково-практичній конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (5 квітня 2019 р.)

Дипломна робота складається із вступу, шести розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел із 83 найменувань та 5 додатків. Загальний обсяг роботи становить 114 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність і значення потенціалу фінансової стійкості підприємства

Починаючи з першої половини ХХ-го століття, поняття «потенціал» поступово переходить з сфери дослідження науковців-фізиків в сферу вивчення економіки, фінансів. Вже в 20-х роках ХХ століття термін «потенціал» беруть на озброєння вчені-економісти. Так, потенціал підприємства, регіону і країни загалом, виробничий потенціал, ресурсний, економічний та фінансовий, фінансової стійкості, питання їх сутності й аналізу, альтернативного використання залишаються актуальними і пріоритетними і в умовах сьогодення.

Проблематика використання рівня потенціалу фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах стоїть досить гостро. Так, загальна політична і економічна нестабільність в країні, яка проявляється в скороченні джерел залучення додаткових коштів, нестабільності валютного ринку, скороченні ринків збуту, лише невелика частина негативних факторів, які підвищують рівні фінансових ризиків і, зрештою, здатні слугувати причинами банкрутства підприємства. Це примушує приділяти все більшу увагу не тільки аналізу фінансового стану, а зорієнтуватися на потенціальних можливостях підприємства та незадіяних резервах.

Розгляд сутності «потенціалу фінансової стійкості підприємства» розпочнемо з визначення поняття «потенціал». Звертаючись до першооснови етимологічного значення терміну, «потенціал» походить від латинського «potentia», що означає потужність, сила, приховані можливості. В своїй більшості поняття «потенціал» характеризується як фізична величина, але для нас важливим є трактування потенціалу як економічної категорії.

Одним із перших науковців-економістів, що розглядали «потенціал», як економічну категорію був Воблій К.Г., що у 1924 році навів трактування «потенціалу виробничих сил» як потенційної можливості країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб населення.

В значній частині наукових праць з теорії потенціалу розглядається економічний потенціал. Визначення поняття «економічний потенціал» є дуже важливим при розкритті сутності потенціалу фінансової стійкості підприємства. Оцінка наукових публікацій з теорії потенціалу дозволяє виділити на основі об'єкта аналізу ресурсний і результативний підхід до визначення економічного потенціалу підприємства [2; 9; 12].

Ресурсний підхід характеризує економічний потенціал як загальну величину ресурсів, що може бути залучена у виробництво, використана у споживанні [17, С. 141].

За результативним підходом визначення економічного потенціалу підприємства може бути представлено як здатність господарської системи створювати, переробляти ресурси для задоволення потреб, досягнення певного результату [17, С. 141].

Поняття «фінансовий потенціал» було виділено ще у 70-х роках ХХ-го століття А.М. Волковим. Він ототожнював фінансовий потенціал з приростом фінансових ресурсів, а також виділив поняття абсолютного і відносного потенціалу [16].

У сучасній науковій літературі існують різні визначення цього поняття. Для більш повного розкриття даного терміну розглянемо декілька підходів до його трактування. Окремі автори в своїх наукових працях звертаються до проблеми визначення потенціалу в загальнодержавному масштабі. «Фінансовий потенціал країни» - це сукупність фінансових ресурсів (що є у наявності та які можуть бути мобілізовані) усіх сфер та ланок фінансової системи, що утворюються за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел, які з різних причин є недоступними чи незадіяними в межах часового періоду

розгляду, що у цілому характеризують фінансові можливості як окремих суб'єктів економіки, так і країни загалом [17; 29; 38].

При другому підході поняття «фінансового потенціалу» розкривається в масштабі адміністративно-територіальної одиниці, як загальний обсяг фінансових ресурсів, що утворюються за рахунок усіх джерел в її межах [32; 42].

Третій підхід, який нас цікавить найбільше і є значимим для означення «потенціалу фінансової стійкості» є трактування поняття «фінансовий потенціал» в масштабі підприємства. Так, за Костирко Л. «фінансовий потенціал підприємства» - це фінансові можливості підприємства, які формуються за наявності різного роду ресурсів під впливом зовнішнього оточення та внутрішньої структури підприємства та можуть бути реалізовані за допомогою діяльності персоналу та системи управління з метою досягнення максимального бажаного фінансового результату [37; 38].

Взаємозв'язок розглянутих вище категорій з огляду на їх масштабність і взаємозалежність можна представити за допомогою схеми на рисунку 1.1.

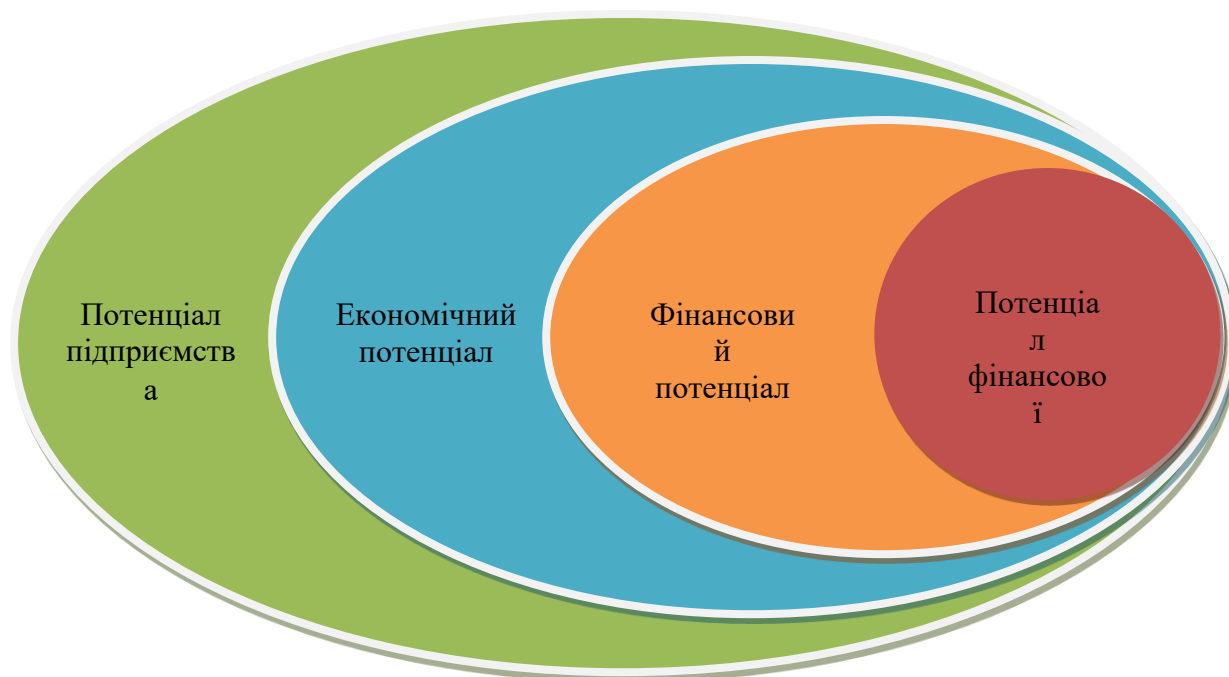

Рисунок 1.1. Взаємозалежність категорій «потенціал підприємства», «економічний потенціал», «фінансовий потенціал», «потенціал фінансової стійкості»

На рисунку показано, що найбільшим поняттям виступає загальний потенціал підприємства, який включає в себе економічний потенціал. В свою чергу фінансовий потенціал є складовою економічного потенціалу і містить в собі потенціал фінансової стійкості підприємства.

На основі оцінки вище викладеного матеріалу поступово підходимо до аналізу сутності поняття «фінансова стійкість підприємства» та до визначення поняття «потенціал фінансової стійкості підприємства».

Аналіз економічної літератури показав, що поняття «потенціал фінансової стійкості підприємства» розглядається лише частково, в основному, при розгляді проблем оцінки фінансового потенціалу та аналізу фінансової стійкості в цілому, при цьому, чіткого та однозначного визначення «потенціал фінансової стійкості підприємства» досі не сформовано.

Часто в сучасній науковій літературі поняття фінансової стійкості ототожнюють з поняттями фінансової стабільності та рівноваги. Так, під фінансовою стабільністю підприємства розуміється його надійно гарантована потенціал підприємства економічний потенціал фінансовий потенціал фінансової стійкості платоспроможність у звичайних умовах господарювання й випадкових змінах на ринку. Деякі науковці, досліджуючи підприємство, як цілісну систему, виділяють два види стійкості: рівновагу і гомеостазис. Рівновага передбачає рівність попиту і пропозиції в системі всіх ресурсів підприємства.

Гомеостазис – це стійкий стан системи в її взаємодії з зовнішнім середовищем. Саме у взаємодії з зовнішнім середовищем виявляється результативність роботи підприємства [12; 80]. Поряд з цим розглядають внутрішню стійкість підприємства, як фінансовий стан, за якого забезпечується достатньо високий результат його функціонування.

І нарешті, фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства за рахунок власних коштів забезпечити запаси й профінансувати витрати, не допустити невинуватого кредиторської

заборгованості, вчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями [17; 29; 72; 74].

Однією з характеристик стабільного стану підприємства є його фінансова стійкість. Вона обумовлена як стабільністю економічного середовища, в рамках якого підприємство здійснює свою діяльність, так залежить і від результатів його функціонування, його активного і ефективного реагування на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів [37, С. 114].

У процесі визначення сутності поняття «фінансова стійкість» передусім дамо визначення терміну «стійкість». У Тлумачному словнику В. І. Даля стійкість розглядається як «здатність вистояти супроти чогось, встояти, успішно протистояти силі, витримати, не поступитися». Більш узагальнене трактування: «фінансова стійкість підприємства – це здатність суб'єкту господарювання функціонувати й розвиватись, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у змінному внутрішньому і зовнішньому середовищі, яка виступить гарантом його постійної платоспроможності й інвестиційної привабливості у межах допустимого рівня ризику». Саме так визначила Г. В. Савицька в одному із підручників, а більш пізньому виданні вона додає: «фінансова стійкість – це внутрішня сторона фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну платоспроможність у тривалій перспективі, в основі якої лежить збалансованість позитивних і негативних грошових потоків, де зовнішнім проявом фінансового стану підприємства є поточна платоспроможність» [69, с. 543].

Однак ряд авторів Д. М. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька, Н. М. Дієва, О. І. Дедікова визначають фінансову стійкість як основну складову фінансової стабільності, при цьому характеризують фінансову стабільність як спроможність підприємства досягати стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості та зберігати цей стан у довгостроковій перспективі при ефективному управлінні фінансами та визначають фінансову стійкість як

гарантований стан наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення за раціональним розпорядженням ними, характеризуючи фінансову рівновагу збалансованістю фінансових потреб та джерел фінансування.

Р. Костирко, трактує фінансову стійкість як відображення стабільного перевищення доходів над витратами. Вона забезпечує вільне маневрування грошовими коштами господарюючого суб'єкта і шляхом ефективного їх використання сприяє безперебійному процесу виробництва та реалізації продукції, а також розширенню й оновленню виробництва [37, с. 413].

Отенко І.П. визначає фінансову стійкість підприємства – це такий його стан, за якого обсяг фінансових ресурсів, що перебуває в розпорядженні підприємства, забезпечує його фінансову незалежність, плато- та кредитоспроможність і фінансування розвитку діяльності на поточний і перспективний періоди [55, с. 76].

При аналізі наукової літератури щодо трактування поняття «фінансова стійкість» виявилось, що в основному, дане поняття вчені пов'язують зі станом і структурою активів і пасивів, які впливають із традиційного трактування фінансів підприємств як системи економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу та використання грошових ресурсів підприємства. На нашу думку, фінансова стійкість – це стабільність підприємства не лише як здатність ефективно формувати і використовувати фінансові ресурси, а й надійність партнерів, довіри кредиторів інвесторів та здатність вчасно пристосуватися до зміни внутрішніх, зовнішніх факторів.

Фінансова стійкість — це здатність підприємства протистояти операційним труднощам. Це таке його становище, коли отриманий прибуток забезпечує самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів. Під фінансовою стійкістю також розуміють характеристику відповідності структури джерел фінансування структурі активів підприємства. На відміну від аналізу платоспроможності підприємства, який оцінює оборотні активи та короткострокові зобов'язання,

фінансова стійкість визначається на підставі аналізу співвідношення джерел фінансування і його відповідності стану активів.

Фінансова стійкість — це стабільність фінансового становища підприємства, яка забезпечується достатньою часткою власного капіталу в складі джерел фінансування. Достатня частка власного капіталу означає, що зовнішні джерела фінансування використовуються підприємством лише в тих межах, в яких воно здатне забезпечити своєчасне їх повернення. У такому разі короткострокові зобов'язання не повинні перевищувати розмір ліквідних активів. Під ліквідністю розуміється здатність активів перетворюватися на кошти [3; 8; 60].

Поняття фінансової стійкості підприємства багатогранне. Воно характеризується фінансовою незалежністю, здатністю маневрувати власними коштами, достатньою фінансовою забезпеченістю діяльності, станом виробничого процесу. Суть фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів у процесі управління. Фінансова стійкість – це критерій надійності партнера. Її оцінка є підставою для зовнішніх суб'єктів визначати фінансові можливості підприємства на тривалу перспективу [55; 69].

Фінансова стійкість — це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування.

На думку Кіндрацької Г.І., фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування [31, С. 201].

Н.З Шпак та О.М. Рудницька [79, С. 257] розглядають фінансову стійкість з позиції спроможності підприємства за рахунок власних коштів

забезпечувати запаси і витрати, не допускати невиправданої дебіторської і кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями.

Основними завданнями оцінки фінансової стійкості підприємства є [69, С. 501]:

- а) вивчення відповідності між засобами і джерелами, раціональності їх розміщення та ефективності використання;
- б) загальна оцінка стійкості фінансового стану та факторів її зміни;
- в) визначення резервів підвищення фінансової стійкості;
- г) прогнозування фінансової стабільності.

Основні види фінансової стійкості подано на рис. 1.1 [69, С. 501].

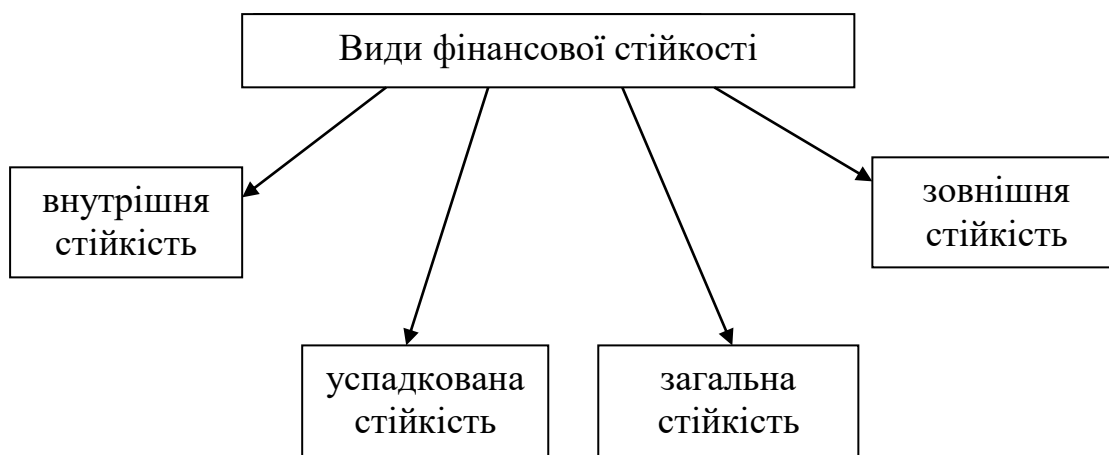

Рисунок 1.1. Види фінансової стійкості

Виходячи з наведеного рисунка 1.1 видами фінансової стійкості є [37; 40; 74]:

а) внутрішня стійкість – це такий загальний фінансовий стан підприємства, при якому забезпечується стабільно високий результат його функціонування. В основі її досягнення лежить принцип активного реагування на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів;

б) зовнішня стійкість підприємства досягається відповідною системою керування ринковою економікою в масштабах усієї країни і обумовлена

стабільністю економічного середовища, у рамках якої здійснює свою діяльність організація;

в) «успадкована» стійкість є результатом наявності певного запасу міцності підприємства, що захищає його від різких змін зовнішніх факторів;

г) загальна стійкість підприємства – це такий рух грошових потоків, що забезпечує постійне перевищення доходів над витратами.

Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування коштами організації і шляхом їхнього ефективного використання сприяє безперебійному процесу виробництва і реалізації продукції.

Отже, фінансова стійкість є основним елементом загальної стійкості підприємств, і розглядається як стабільність фінансового стану, можливість виконувати зобов'язання перед кредиторами, бюджетом та власниками за рахунок збалансування власних фінансових ресурсів та позик. В той же час, виділяють чотири види фінансової стійкості: внутрішня, зовнішня, «успадкована» та загальна.

Потенціал фінансової стійкості, на нашу думку, – це узагальнююча характеристика накопичених у фінансових показниках результатів діяльності підприємства, а також можливостей їх поліпшення, тому він має характеризуватися досягнутим та потенційно можливим рівнями розвитку. Досягнутий рівень розвитку визначається за фактично досягнутими значеннями певних показників, що характеризують рівень фінансової стійкості, а можливий – за еталонними значеннями показників фінансової стійкості підприємства

1.2. Фактори впливу на потенціал фінансової стійкості підприємства

На фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка чинників. З метою управління окремими з них, посилення чи послаблення їх впливу на

фінансову стійкість підприємства їх можна об'єднати в групи залежно від класифікаційної ознаки [46; 60; 64; 69]:

— за місцем виникнення: зовнішні, внутрішні;

— за ступенем значущості факторів: чинники I рівня (базові), чинники II рівня (похідні), чинники III рівня (деталізуючі) (рис.1.2)

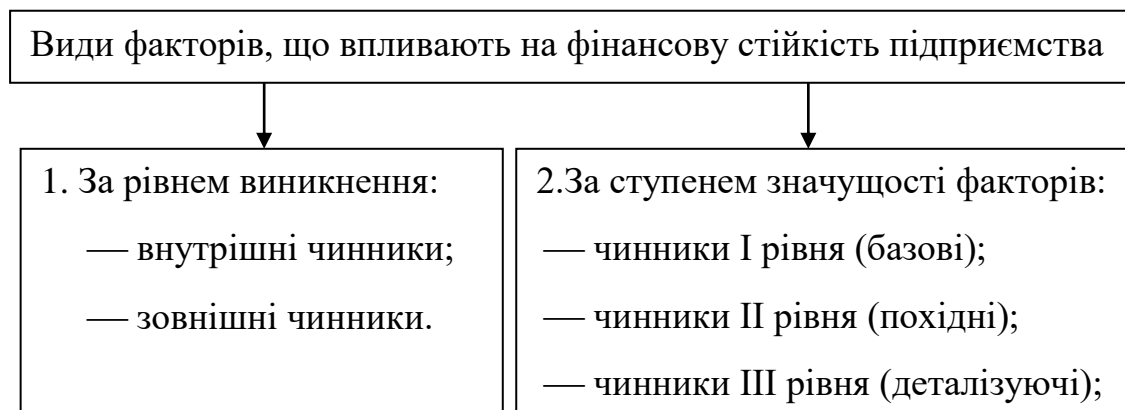

Рисунок 1.2 Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

Як бачимо на рисунку 1.2 класифікаційна ознака за місцем виникнення поділяється на внутрішні і зовнішні фактори. Внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства:

1. галузева належність суб'єкта господарювання
2. структура продукції (послуг), що випускається, її частка в загальному платоспроможному попиті;
3. розмір сплаченого статутного капіталу;
4. розмір і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком;
5. стан майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви.

Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість зокрема і зовнішні фактори:

- 1) економічні умови господарювання;
- 2) політична стабільність;
- 3) техніка і технологія;
- 4) платоспроможний попит споживачів;
- 5) економічна і фінансово – кредитна законодавча база;
- 6) соціальна і екологічна ситуація в суспільстві;
- 7) податкова політика;
- 8) рівень конкурентної боротьби [69; 80].

Оскільки з різних причин виникають чинники, що впливають на фінансову стійкість, то при виборі методів управління ними необхідно це врахувати. Якщо зовнішні чинники, що впливають на фінансову стійкість, викликані дією об'єктивних економічних законів і майже не залежать від діяльності підприємства, то внутрішнім чинникам притаманний високий ступінь керованості, а характер їх зміни, головним чином, залежить від організації роботи самого підприємства.

Охарактеризуємо фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства за складом та ступенем їх значущості.

Чинники I рівня - це узагальнюючі (базові) чинники, які є результатом впливу чинників II і III рівнів і водночас виступають генератором взаємодії більш дрібних чинників [69; 80].

До чинників I рівня відносять:

- а) фазу економічного розвитку системи;
- б) стадію життєвого циклу підприємства.

Фаза економічного розвитку системи впливає на темпи реалізації продукції, виробництва, рівень інвестицій підприємства у товарні запаси, доходи підприємства та населення. Так, у період економічної кризи темпи реалізації продукції відстають від темпів її виробництва, зменшуються інвестиції в товарні запаси, що, в свою чергу, призводить до ще більшого скорочення збуту за одночасного зменшення доходів підприємств і рівня доходів населення. Таким чином, знижується ліквідність підприємств та їх

платоспроможність, що негативно відбивається на рівні фінансової стійкості підприємства [69, С. 62].

Наступним базовим чинником I рівня виступає стадія життєвого циклу підприємства. Даний чинник є основоположним при визначенні загальноекономічної мети діяльності підприємства, для досягнення якої будуть спрямовані всі інші його стратегії. На рівні підприємства необхідно значну увагу приділяти з'ясуванню специфіки кожної окремої стадії його розвитку, оскільки специфіка кожної окремої стадії розвитку підприємства буде визначати також потенційні його можливості щодо забезпечення обсягів діяльності, а отже, величини прибутку, формування приросту активів та їх фінансування за рахунок окремих видів джерел, зокрема власними фінансовими ресурсами у необхідному обсязі з метою самофінансування, і разом з цим опосередковано формуватиме певний ступінь фінансової стійкості та стабільності фінансової діяльності підприємства [69; 80].

Чинники II рівня – похідні, адже вони є результатом дії базових чинників. До складу похідних чинників належать наступні:

- середній рівень доходів населення;
- демографічна ситуація;
- соціальна політика держави;
- податкова політика держави;
- грошово-кредитна політика;
- амортизаційна політика;
- загальний рівень стабільності;
- стратегія управління обсягами діяльності;
- стратегія управління активами;
- стратегія управління капіталом;
- стратегія управління грошовими потоками.

Чинники II рівня бувають зовнішніми і внутрішніми.

Зовнішніми чинниками II рівня є ті, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання (податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо).

До внутрішніх похідних факторів другого рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом. Розроблена стратегія передбачає загальну потребу в активах, їх оптимальну структуру при одночасному визначенні джерел фінансування цієї потреби та оптимізації структури капіталу, що, в свою чергу, є гарантом досягнення ефективної пропорційності між коефіцієнтом фінансової прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства.

Досягнення необхідної пропорційності між коефіцієнтом прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості має бути основною метою підприємства, оскільки це один із чинників, що сприяє максимізації його ринкової вартості.

Чинники III рівня є деталізуючими. З їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу похідних чинників на фінансовий стан підприємства. Деталізуючими чинниками є:

- середній рівень доходів населення;
- рівень конкуренції;
- рівень інфляції;
- склад та структуру активів;
- стратегію управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом;
- стратегію управління ризиком.

Вплив чинників III рівня на фінансову стійкість підприємства є диференційованим. Тому за їх значущістю одним із найважливіших внутрішніх чинників фінансової стійкості є оптимізація складу та структури активів підприємства. Аналогічний вплив має також вірний вибір стратегії управління активами. Значною мірою фінансова стійкість підприємства

залежить від якості політики управління поточними активами, від того, який загальний обсяг оборотних коштів має підприємство, який розмір запасів та активів у грошовій формі. При зменшенні виробничих запасів та зростанні ліквідних активів підприємство може отримувати більший обсяг прибутку за рахунок залучення в оборот додаткових коштів, однак разом з цим виникає ризик неплатоспроможності підприємства.

Другий за значущістю внутрішній чинник III рівня - стратегія управління капіталом (оптимізація складу та структури джерел фінансування активів, власних фінансових ресурсів, а також правильний вибір політики управління ними). Із збільшенням обсягу власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел збільшуються також потенційні можливості підприємства. Важливим є як загальний розмір прибутку, так і структура його розподілу, а особливо та частка, що спрямовується на реінвестиційні цілі [43; 69; 80].

Таким чином, політика розподілу та використання прибутку є одним із основних внутрішніх деталізуючих чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

Крім того, значний вплив на фінансову стійкість підприємства здійснюють кошти, що додатково мобілізуються на ринку позичкового капіталу. Збільшення позикових ресурсів, з одного боку, приводить до зростання прибутковості власного капіталу, а з другого – надмірне зростання частки позикового капіталу призводить до зниження фінансової стійкості підприємства, зростання ризику втрати платоспроможності та фінансової незалежності. Отже, у цьому зв'язку особливо важливим є чинник умілого використання ефекту фінансового левериджу і забезпечення оптимізації структури капіталу підприємства.

Зовнішнім фактором третього рівня, що впливає на ступінь фінансової стійкості, є рівень інфляції. Порівняно із стабільним етапом розвитку в умовах економічної кризи зростає вплив інфляції, що негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшується обсяг

його чистого прибутку. Це, в свою чергу, призводить до зниження обсягу власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел.

Зменшення власних фінансових ресурсів підприємств при стабільній чи зростаючій потребі в ресурсах обумовлює необхідність їх запозичення у значно більших обсягах, а це означає, що ціна на позикові ресурси зростатиме, ускладнюватиметься можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу, внаслідок чого зросте вартість капіталу підприємства. Все це в сукупності сприяє зниженню ринкової вартості підприємства [43; 80].

Отже, на фінансову стійкість підприємства впливають фактори, які за рівнем виникнення поділяються на зовнішні (вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання - податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо) і внутрішні (стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом і ін.) та за ступенем значущості факторів: чинники I рівня (базові), чинники II рівня (похідні) і чинники III рівня (деталізуючі).

1.3. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість є однією з найважливіших характеристик фінансового стану суб'єкта господарювання. Існує кілька підходів до визначення та оцінки фінансової стійкості підприємства у зв'язку з наявністю різних систем показників оцінки фінансового стану [48; 69].

Для характеристики фінансової стійкості підприємства найчастіше використовують два рівні аналізу:

1. аналіз абсолютних показників;
2. аналіз відносних показників.

Аналіз абсолютних показників, застосовуваний більшістю аналітиків, проводиться за методикою Шеремета А.Д. та Сайфуліна Р.С. Згідно з нею знаходиться трикомпонентний тип фінансової стійкості підприємства. Дана

модель побудована на аналізі покриття власним капіталом, довгостроковим капіталом та загальним об'ємом капіталу підприємства вартості запасів та витрат [3; 60; 69].

Для характеристики джерел формування запасів і витрат використовується кілька показників, які відображають різні види джерел [3; 60; 69]:

а) наявність власних обігових коштів (ВОК) – визначається як різниця між капіталом і резервами та необоротними активами. Цей показник характеризує чистий оборотний капітал. Його збільшення порівняно з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства. У формалізованому вигляді наявність обігових коштів можна записати:

$$\text{ВОК} = \text{КР} - \text{ПА} = \text{П1} - \text{А1}, \quad (1.1)$$

де КР – сума капіталу і резервів;

ПА – позаобігові активи;

П1 – перший розділ пасиву балансу;

А1 – перший розділ активу балансу.

б) наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (ВД) – визначається шляхом збільшення значення попереднього показника на суму довгострокових пасивів:

$$\text{ВД} = \text{ВОК} + \text{ДЗ} = \text{П1} + \text{ПЗ} - \text{А1}, \quad (1.2)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання;

ПЗ – третій розділ пасиву балансу.

в) загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат (ЗВ) визначається шляхом збільшення попереднього показника на суму короткострокових позичкових коштів:

$$ЗВ = ВД + КПК, \quad (1.3)$$

де КПК – короткострокові позикові кошти.

Цим трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування:

а) надлишок або нестача власних обігових коштів ($\Delta ВОК$):

$$\Delta ВОК = ВОК - З, \quad (1.4)$$

де З – запаси.

б) надлишок або нестача власних та довгострокових джерел формування запасів ($\Delta ВД$):

$$\Delta ВД = ВД - З, \quad (1.5)$$

в) надлишок або нестача загальної величини основних джерел формування запасів ($\Delta ЗВ$):

$$\Delta ЗВ = ЗВ - З, \quad (1.6)$$

Виокремлення трьох показників забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування дозволяє класифікувати фінансові ситуації на підприємствах за ступенем їх стійкості.

Відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позиковими коштами можна назвати такі типи фінансової стійкості підприємства [3; 60; 69]:

а) абсолютна стійкість фінансового стану вказує на такий стан підприємства, коли для забезпечення запасів достатньо власних обігових коштів, платоспроможність підприємства гарантована. Більше того, її навряд чи можна розглядати як ідеальну, оскільки це означає, що керівництво компанії не вміє, не бажає або не має можливості використовувати зовнішні джерела коштів для операційної діяльності. В нинішніх умовах розвитку економіки України такий вид фінансової стійкості зустрічається доволі рідко і задається умовою:

$$З < \text{ВОК} + К, \quad (1.7)$$

де ВОК – власні обігові кошти;

К – кредити банківських установ, а також кредиторська заборгованість.

б) нормальна стійкість фінансового стану підприємства вказує на такий фінансовий стан підприємства, коли для забезпечення запасів крім власних обігових коштів залучаються довгострокові кредити та позики. Гарантія платоспроможність підприємства, відповідає наступній умові:

$$З = \text{ВОК} + К, \quad (1.8)$$

де ВОК – власні обігові кошти;

К – кредити банківських установ, а також кредиторська заборгованість.

Нормальна фінансова стійкість зустрічається у більшості існуючих успішних підприємств, адже припускає фінансування запасів та витрат за

рахунок не лише власного капіталу, але й довгострокових зобов'язань, тобто довгострокового капіталу підприємства.

в) нестійкий фінансовий стан вказує на такий фінансовий стан підприємства, коли для забезпечення запасів крім власних обігових коштів та довгострокових кредитів та позик залучаються короткострокові кредити та позики; характеризується порушеною платоспроможністю, при якій зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення ВОК:

$$З = \text{ВОК} + К + \text{ДПФН} \quad (1.9)$$

де ВОК – власні обігові кошти;

К – кредити банківських установ, а також кредиторська заборгованість;

ДПФН – джерела, що послаблюють фінансову напруженість.

Відсутність фінансової стійкості вважається припустимою, якщо виконуються такі умови:

– виробничі запаси і готова продукція дорівнюють сумі короткострокових кредитів і позикових коштів, що беруть участь у формуванні запасів, або перевищують її:

$$\text{ВЗ} + \text{ГП} > \text{ККПК}, \quad (1.10)$$

де ВЗ – виробничі запаси;

ГП – готова продукція;

ККПК – короткострокові кредити і позикові кошти.

– незавершене виробництво (НВ) і витрати майбутніх періодів (ВМП) дорівнюють величині власного оборотного капіталу або менші від неї:

$$НВ + ВМП < ВОК, \quad (1.11)$$

де НВ – незавершене виробництво;

ВМП – витрати майбутніх періодів;

ВОК – власні обігові кошти.

У цій ситуації існує можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

г) кризовий фінансовий стан вказує на фінансовий стан підприємства, коли для забезпечення запасів не вистачає «нормальних» джерел їх формування. Підприємство знаходиться на межі банкрутства, тому що грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик:

$$З > ВОК + К, \quad (1.12)$$

Ці показниками фінансової стійкості характеризують ступінь забезпеченості запасів і витрат джерелами їхнього формування.

Крім абсолютних показників оцінки фінансової стійкості підприємства, застосовують відносні показники.

Суть коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеним.

Єдиного загально визнаного підходу використання інформації для кількісного визначення фінансової стійкості та її оцінки немає. Виділяють два основних підходи до визначення фінансової стійкості, відповідно до яких диференційованою є інформаційна база аналізу .

За першого підходу при оцінці фінансового стану і фінансової стійкості підприємства орієнтуються винятково на дані Балансу про джерела фінансування, тобто на капітал. У цьому разі оцінку фінансової стійкості підприємства здійснюють тільки на основі даних пасиву балансу.

За другого підходу для оцінки фінансової стійкості підприємства аналізують взаємозв'язок між активом і пасивом Балансу, тобто простежують напрями використання коштів.

За першого підходу коефіцієнти, розраховані за даними пасиву Балансу, є основними. Однак характеристика фінансової стійкості за допомогою таких показників буде не повною. Важливо не тільки знати, звідки залучено кошти, а й куди їх вкладено, яка структура вкладень.

Більш повним і виправданим з економічної точки зору є другий підхід. Тому повну оцінку фінансової стійкості підприємства слід здійснювати з використанням як коефіцієнтів, розрахованих за даними пасиву балансу, так і коефіцієнтів, що відображають взаємозв'язок між джерелами формування коштів підприємства і структурою вкладень.

Відобразимо відносні показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства [3; 60; 69]:

1) коефіцієнт фінансової незалежності – одна з найважливіших характеристик стійкості фінансового стану підприємства, його незалежності від позикових джерел, показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Мінімальне (нормативне) значення коефіцієнта автономії – більше 0,5, що дозволяє припустити, що всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті власними коштами. Збільшення коефіцієнта автономії свідчить про зростання фінансової незалежності, підвищення гарантій погашення підприємством своїх зобов'язань.

Отже, чим вище значення коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан підприємства.

2) коефіцієнт фінансової залежності – характеризує залежність діяльності підприємства від позикового капіталу і розраховується як відношення позикового капіталу до загального. Зростання даного показника в динаміці свідчить про збільшення частки залучених коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення знижується до 1, то це свідчить про те, що власники повністю фінансують своє підприємство. Рекомендоване значення менше 2.

3) коефіцієнт фінансового ризику (фінансування) – це відношення позикового капіталу до власного. Цей показник свідчить про фінансову незалежність підприємства від залучення позикових коштів, показує скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн.

4) коефіцієнт концентрації позикового капіталу показує, яку частину активів підприємства сформовано за рахунок позикових (залучених) коштів довгострокового і короткострокового характеру. Рекомендоване значення менше 1. Зростання цього показника з часом означає посилення залежності від зовнішніх інвесторів, що є негативною тенденцією [3; 60; 69].

5) коефіцієнт фінансової стабільності характеризує покриття боргів власним капіталом. Рекомендоване значення вище 1.

6) коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел характеризує загальну капіталізацію підприємства, оскільки суму довгострокових зобов'язань і власного капіталу називають ще загальною капіталізацією підприємства. Показує відсоток довгострокових зобов'язань у капіталізованих джерелах.

7) коефіцієнт довгострокової заборгованості характеризує загальну капіталізацію підприємства, оскільки суму довгострокових зобов'язань і власного капіталу називають ще загальною капіталізацією підприємства. Показує відсоток довгострокових зобов'язань у капіталізованих джерелах.

Підвищення цього показника свідчить, з одного боку, про посилення залежності від зовнішніх кредиторів, а з іншого — про ступінь фінансової надійності підприємства і довіри до нього банків і населення.

8) коефіцієнт маневрування власного оборотного капіталу, що розраховується як відношення власного оборотного капіталу до загальної суми власного капіталу. Рекомендоване значення коефіцієнта становить 0,5, проте його розмір в значній мірі залежить від специфіки галузі та виробництва. Так у фондомістких виробництвах він буде нижчим, аніж у матеріаломістких, оскільки в таких виробництвах знана частка інвестується в основні фонди;

9) коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами оцінюється залежно від того, в якому стані матеріальні запаси. Якщо підприємство має запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів, які значною мірою перевищують нормальні потреби виробництва, то власний оборотний капітал не може покрити їх повністю. У цьому разі коефіцієнт буде менший від одиниці. Якщо ж підприємство відчуває нестачу виробничих запасів для здійснення нормального виробничого процесу, коефіцієнт буде вищий за одиницю.

10) коефіцієнт маневреності робочого капіталу - характеризує частку запасів, тобто матеріальних виробничих активів у власних оборотних активах, обмежує свободу маневру власними коштами. Збільшення запасів приводить до уповільнення оборотності обігових коштів, тому позитивною тенденцією зміни показника є його зменшення .

11) коефіцієнт маневреності власних обігових коштів характеризує частку абсолютно ліквідних активів у власних оборотних активах, забезпечує свободу фінансового маневру; позитивною тенденцією є збільшення даного показника.

12) коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів характеризує, наскільки запаси забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування; позитивною тенденцією є збільшення показника.

13) коефіцієнт фінансової стійкості (Кфст) показує питому вагу в загальній вартості майна всіх джерел коштів, які підприємство може використати без втрат для кредиторів;

14) коефіцієнт покриття запасів наскільки запаси забезпеченні (покриті) робочим капіталом.

Отже, велика кількість підходів до визначення фінансової стійкості підприємства свідчить про багатогранність цього поняття.

У зв'язку з цим вважаємо цікавим дослідження, яке ґрунтується на інтегрованому поєднанні двох підходів:

- з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства, що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості підприємства протягом певного періоду часу;

- підходу, в основні якого покладено виділення чотирьох типів поточної фінансової стійкості (абсолютна та нормальна фінансова стійкість, нестійкий і кризовий фінансовий стан підприємства).

За допомогою такого підходу можна визначити, до якого саме типу належать певні підприємства, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємств у разі зміни фінансової стійкості [3; 60; 69].

Таким чином варто зазначити, що оцінка фінансової стійкості повинна здійснюватися за одним із методів залежно від галузі, ринкової ситуації та репутації підприємства (неплатежів, порушення фінансової дисципліни). Загальною вимогою з боку кредиторів є обережність стосовно збільшення частки позикового капіталу підприємств; вони віддають перевагу тим, у кого велика частка власного капіталу.

Власники підприємства, навпаки, схильні підвищувати частку позикових коштів, але в межах припустимого ризику, щоб не втратити фінансової стійкості. Для цього доцільно також проводити аналіз впливу фінансового важеля на рентабельність власного капіталу підприємства.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської дипломної роботи наведено теоретичні основи управління фінансовою стійкістю. На основі аналізу наукової думки сформульовано визначення терміну «фінансова стійкість», наведено класифікацію її видів, окреслено її роль у забезпеченні ефективності діяльності підприємства.

Наведено способи розрахунку основних показників, що характеризують рівень фінансової стійкості підприємства та дають змогу оцінити ефективність діяльності господарюючого суб'єкта.

РОЗДІЛ 2 ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПрАТ «ТерА»

2.1. Характеристика діяльності та економічна оцінка виробничого потенціалу ПрАТ «ТерА»

Приватне акціонерне товариство «ТерА» було засноване у 1945 році і називалося «Артіль-Харчокомбінат». До складу артілі входили кондитерський цех та цех безалкогольних напоїв, крім них підприємство володіло трьома млинами: Тернопільський, Ігровецький, Довжанський [56].

1953 році згідно Постанови Ради Міністрів СРСР щодо укрупнення та спеціалізації радянських підприємств до складу харчокомбінату долучилися артілі Харчопром та Промфруктовод, а також було створено два нових цехи: оцтовий та винний.

В 1963 році з тією ж метою укрупнення підприємств до «Артіль-Харчокомбінат» було приєднано завод безалкогольних напоїв. Кількість працівників на той час сягала 150 осіб. Підприємство збільшило кількість реалізованої продукції, розширило її асортимент. В той період було побудовано ще один цех з виробництва оцету, введено в дію лінію з розливу безалкогольних напоїв. В 1965 році створено та введено в експлуатацію цех з виробництва кукурудзяних паличок. Домінуючою стала продукція цеху безалкогольних напоїв, тому і підприємство було перейменовано на «Завод безалкогольних напоїв». Попри зміну назви, на підприємстві функціонували такі цехи як вафельний, зефірний, кукурудзяних паличок та інші.

В 1971 році «Завод безалкогольних напоїв» було перейменовано на «Тернопільський завод продтоварів» та введено в дію кондитерський цех, який спеціалізувався на виробництві вафель, пряників, печива, зефіру.

У 1978 р. «Тернопільський завод продтоварів» було реорганізовано - ліквідовано безалкогольний та оцтові цехи, залишено лише кондитерський цех.

В грудні 1992 року на заводі проддодарів введено в дію новий виробничий корпус, де функціонують лінії з виробництву зефіру, мармеладу, зтяжних та цукрових сортів печива [56]. В 2000 р. на підставі ухвали Загальних зборів акціонерів Тернопільська кондитерська фабрика перейменована у відкрите акціонерне товариство «ТерА». 22 лютого 2011р., згідно рішення Загальних зборів акціонерів, ВАТ «ТерА» реорганізовано у Публічне акціонерне товариство «ТерА». В тому ж році було зареєстровано логотип та торгову марку підприємства [56]. Пізніше ПАТ «ТерА» реорганізовано у приватне акціонерне товариство – ПрАТ «ТерА».

Приватне акціонерне товариство «ТерА» знаходиться за адресою м. Тернопіль, вул. Пирогова, 11 [56].

Згідно з витягом із статуту підприємства, зареєстрований (пайовий) капітал Товариства становить 1749636,50 гривень (мільйон сімсот сорок дев'ять тисяч шістьсот тридцять шість грн. 50 коп.) і поділений на 6998546 (шість мільйонів дев'ятсот дев'яносто вісім тисяч п'ятсот сорок шість) простих іменних акцій номінальною вартістю 0,25 гривні кожна. Усі акції Товариства є іменними та існують лише у бездокументарній формі [56].

До складу кервних органів Товариства входять: Загальні збори акціонерів, Наглядова рада, Генеральний директор та Ревізійна комісія.

Згідно КВЕД ПрАТ «ТерА» дозволено займатися такими видами діяльності: 10.72 «Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання»; 10.71 «Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання»; 10.82 «Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів».

На сьогоднішній день Тернопільська кондитерська фабрика спеціалізується на виробництві наступних кондитерських виробів: вафлі, пряники, печиво, зефір, мармелад, драже, східні солодощі, цукерки тощо. Загалом асортимент солодощів налічує понад 140 видів [56].

Для розгляду діяльності досліджуваного підприємства за 2013-2017 роки, та для оцінки його діяльності, необхідно проаналізувати основні техніко-економічні показники за результатами даних балансу (ф. №1) та звіту про фінансові результати (ф. №2) (Додаток А). Отримані результати наведено у таблиці Б.1. На основі цих розрахунків відобразимо графічно динаміку вартості власного майна ПАТ «ТерА» на рис. 2.1.

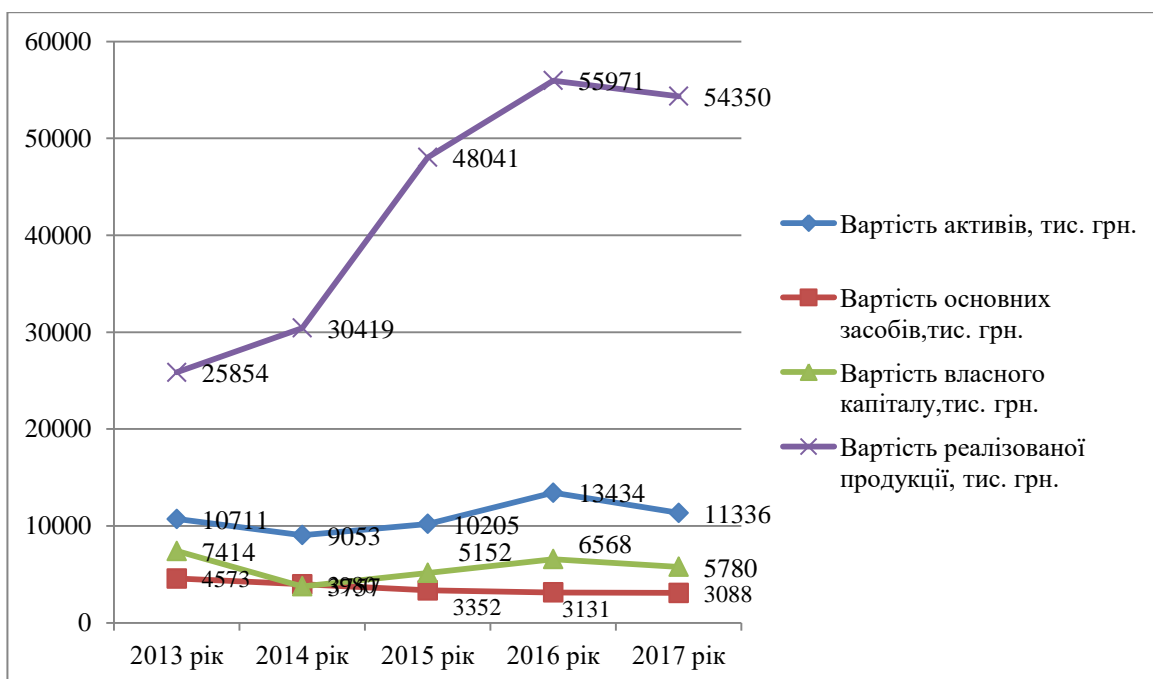

Рисунок 2.1. Динаміка вартості майна та реалізованої продукції ПрАТ «ТерА» протягом 2013-2017 років

Отже, згідно наведених даних, можна відзначити що вартість активів протягом даного періоду збільшувалася, однак у 2017 році ресурси підприємства зменшилися на 2098 тис.грн., що є негативним явищем і свідчить про скорочення розміру майна досліджуваного підприємства.

Вартість власного капіталу з 2014 до 2016-го року включно, поступово збільшувалась, і досягла найвищого рівня – 6568 тис. грн., проте у 2017 році цей показник зменшився на 788 тис. грн., що є негативним та свідчить про зростання залежності від кредиторів.

Вартість основних засобів протягом досліджуваного періоду невпинно знижувалась. Станом на 2017-й рік вартість основних засобів зменшилася до 3088 тис. грн. на відміну від 4573 тис. грн. у 2013 році.

На відміну від інших показників, вартість реалізованої продукції впевнено зростала кожного року. Найбільший стрибок відбувся у 2016-у році, зрісши до 55971 тис. грн., але у 2017 році цей показник знизився на 1621 тис. грн.

Щодо динаміки коефіцієнтів (див. рисунок 2.2), варто відзначити, що фондодіддача протягом досліджуваного періоду зростала: від 5,7 за 2013 рік, до 17,9 за 2016 рік, проте у 2017 знизилась на 0,3 порівняно із попереднім роком.

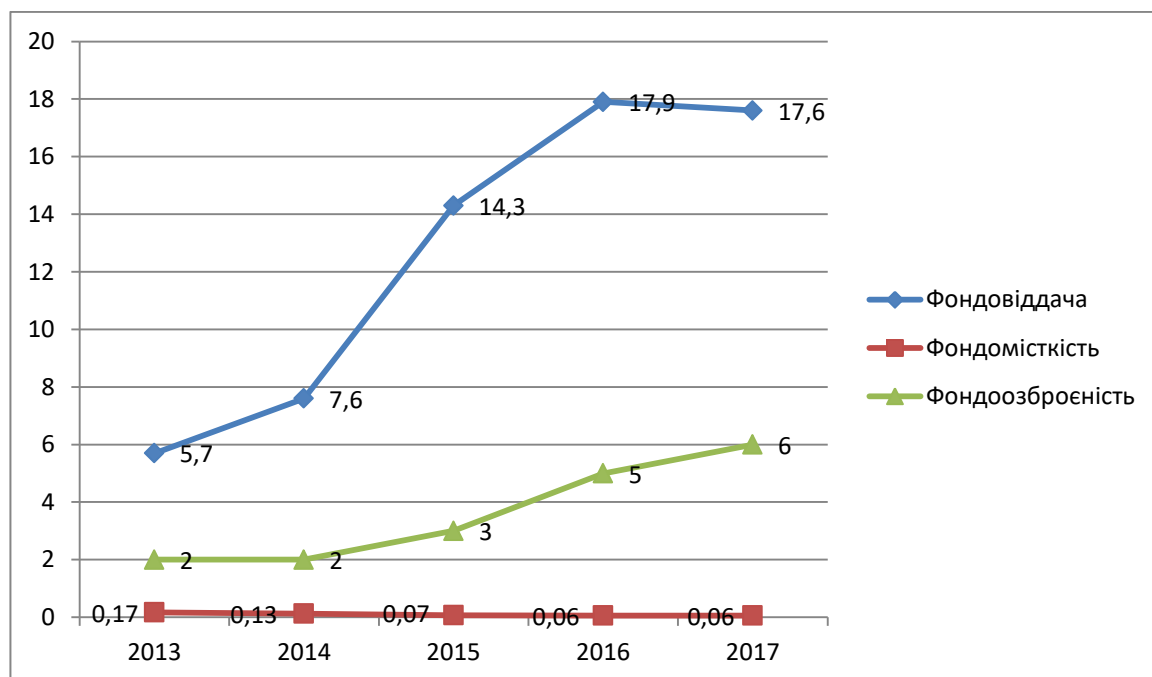

Рисунок 2.2 Динаміка узагальнюючих показників (фондодіддачі, фондодідатності та фондодідоброеності) ПрАТ «ТерА» за 2013-2017 рр.

Показник фондодідатності знижувався протягом досліджуваного періоду, від 0,17 за 2013 рік до 0,06 за 2017 рік, що є позитивним явищем. Щодо фондодідоброеності, починаючи з 2013 року до 2017 року цей показник постійно зростав і за досліджуваний період збільшився на 4, що показує

позитивну динаміку підвищення озброєності працівників основними засобами.

2.3. Аналіз майнового стану та оцінка ефективності діяльності ПрАТ «ТерА»

Оцінка фінансового стану господарюючого суб'єкта є важливим і необхідним аспектом при прийнятті управлінських рішень, оскільки результати аналізу фінансового стану дають змогу виявити слабкі та сильні сторони в діяльності підприємства, виробити стратегію розвитку, попередньо усунувши негативні тенденції, виявлені в процесі аналізу фінансового стану.

Першочергово необхідно розрахувати питому вагу окремих структурних елементів у валюті балансу, задля вивчення їх змін та виявлення причин. Розрахунок та динаміку статей балансу ПАТ «ТерА» наведено у таблиці Б.2.

Динаміку структури активу балансу підприємства за 2013-2017 роки відображено на рисунку 2.3.

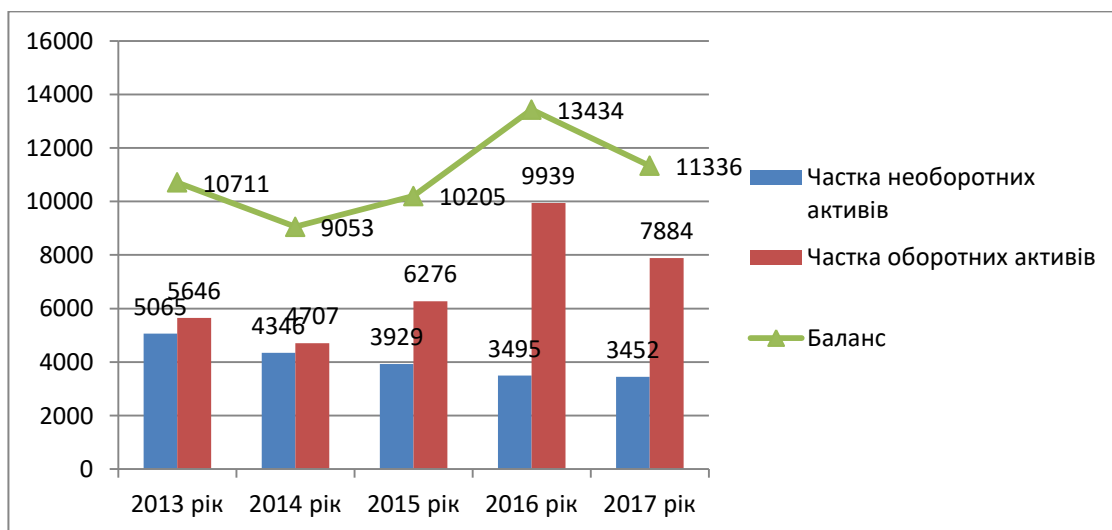

Рисунок 2.3 Динаміка структури активів балансу ПАТ «ТерА» за 2013-2017 роки.

З графіку бачимо, що за аналізований період – з 2013 по 2017 – на ПрАТ «ТерА» переважали оборотні активи у пропорції, залежно від періоду,

від 52% до 72% у майні підприємства, що свідчить про «легку» структуру балансу. Тобто співвідношення між необоротними та оборотними активами є оптимальним з точки зору формування балансу. В абсолютному вираженні оборотні активи у 2016 році сягнули значення 9939 тис. грн., проте у 2017 році зменшились на 2055 тис. грн., як і питома вага з 74% (2016 р.) до 70% (2017 р.).

Важливо також проаналізувати та оцінити динаміку структури пасиву балансу (див. рис. 2.4).

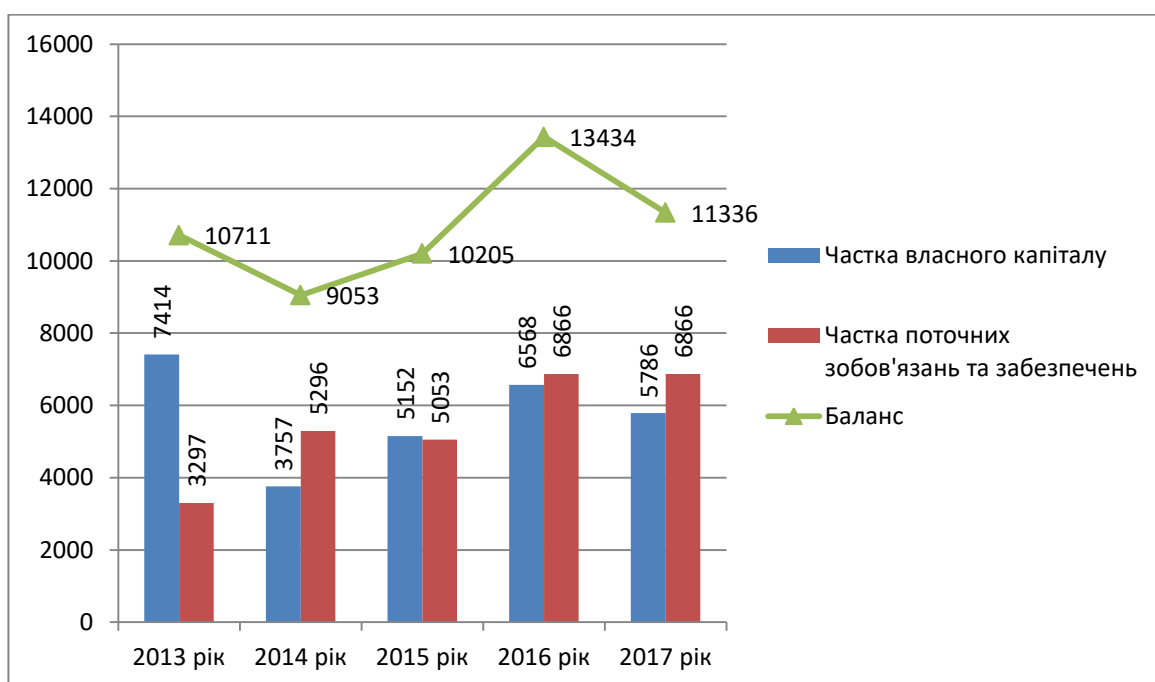

Рисунок 2.4 Динаміка структури капіталу ПАТ «ТерА» у 2013-2017 рр.

На рисунку 2.4 видно, що протягом 2014-го року, частка власного капіталу суттєво зменшилась, а саме до 41,5 % порівняно із 69,22 % за 2013-й рік. У 2017 році питома вага власного капіталу становила 51%, у 2016 р. – 49%.

Наступним етапом оцінки фінансового стану є визначення рівня ліквідності та платоспроможності. Як відомо, під ліквідністю підприємства розуміють його спроможність здійснювати платежі (погашати) зобов'язання наявними активами. Критеріями ліквідності є термін, за який активи перетворюються на гроші та витрати, які підприємство несе, здійснюючи це.

Для визначення ліквідності балансу, треба зіставити підсумки за групами активів і пасивів. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються такі умови:

1. $A1 \geq П1$;
2. $A2 \geq П2$;
3. $A3 \geq П3$;
4. $A4 \leq П4$;

Отже, необхідно згрупувати активи та пасиви балансу досліджуваного підприємства протягом 2013-2017 років, щоб на основі їхнього співставлення визначити ліквідність підприємства. (див. табл. 2.1, табл. 2.2 і табл. 2.3).

Таблиця 2.1

Групування активів балансу ПрАТ «ГерА» за їх ліквідністю протягом 2013-2017 років

Групи активів	2013	2014	Відхилення		2015	2016	Відхилення		Відхилення		2017	Відхилення	
			тис.г рн.	%			тис.г рн.	%	тис.г рн.	%		тис.г рн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Найліквідніші активи	154	62	-92	- 59,7	76	389	14	22,5	313	411,8	276	- 113	-29
Швидко ліквідні активи	2627	1923	- 704	- 26,8	2174	3024	251	13,0 5	850	39,09	2716	- 308	- 10,2
Повільно ліквідні активи	2865	2722	- 143	- 4,99	4026	6526	1304	47,9	250 0	62,09	4892	- 163 4	-25
Важко ліквідні активи	5065	4346	- 719	- 14,1 9	3929	3495	-417	- 9,59	-434	- 11,04	3452	-43	-1,2
БАЛАНС	10711	9053	- 165 8	- 15,4 7	10205	13434	1152	12,7	3229	31,64	11336	- 209 8	- 15,6

Для виконання умови визначення ліквідності балансу підприємства згрупуємо зобов'язання за терміновістю їх погашення.

Таблиця 2.2

Групування зобов'язань ПАТ «ТерА» за їх терміновістю за 2013-2017рр

Групи пасивів	2013	2014	Відхилення		2015	2016	Відхилення		Відхилення		2017	Відхилення	
			тис.г рн.	%			тис.г рн.	%	тис.г рн.	%		тис.г рн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Термінові (негайні) пасиви	2543	2333	-210	-8,25	3288	4760	955	40,9	1472	44,76	4342	-418	-8,8
Короткострокові пасиви	754	2963	2209	293	1765	2112	-1198	-40,4	347	19,66	1214	-898	-42,5
Довгострокові пасиви	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Постійні (стійкі) пасиви	7414	3757	-3657	-49,3	5152	6568	1395	37,1	1416	27,48	5780	-788	-12
БАЛАНС	10711	9053	-1658	-15,5	10205	13434	1152	12,7	3229	31,64	11336	-2098	-15,6

Зведемо у табл. 2.3. активи та пасиви ПрАТ «ТерА» та визначимо рівень ліквідності балансу.

Таблиця 2.3

Співвідношення активів за їх ліквідністю та зобов'язань за строками погашення ПАТ «ТерА» за 2013-2017 роки

Співвідношення	2013-й рік	2014-й рік	2015-й рік	2016-й рік	2017-й рік
$A1 \geq P1$	154 < 2543	62 < 2333	76 < 3288	389 < 4760	276 < 4342
$A2 \geq P2$	2627 > 754	1923 < 2963	2174 > 1765	3024 > 2112	2716 > 1214
$A3 \geq P3$	2865 > 0	2722 > 0	4026 > 0	6526 > 0	4892 > 0
$A4 \leq P4$	5065 < 7414	4346 > 3757	3929 < 5152	3495 < 6568	3452 < 5780

Оцінивши співвідношення за ці роки, можемо зробити висновок, що, в основному, не співпадає лише перша нерівність, що говорить про те, що баланс підприємства не є абсолютно ліквідним. Найменш ліквідним баланс був у 2014 році.

Для більш детальної характеристики ліквідності та платоспроможності ПрАТ «ТерА» розрахуємо відносні показники (коефіцієнти) ліквідності підприємства (див. табл. 2.4).

Коефіцієнти ліквідності ПрАТ «ТерА» за 2013-2017 роки

№	Назва показника	2013	2014	Відхилення	2015	2016	Відхилення	Відхилення	2017	Відхилення
1	Коефіцієнт абс.ліквідності	0,04	0,01	-0,029	0,015	0,05	0,004	0,035	0,05	0
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,84	0,37	-0,47	0,44	0,49	0,07	0,05	0,54	0,05
3	Коефіцієнт поточної ліквідності	1,71	0,88	-0,83	1,24	1,44	0,36	0,2	1,42	-0,02

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує яка частка короткострокових зобов'язань може бути негайно погашена за допомогою грошових коштів (найліквідніша частина активів). Протягом 2013 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності становив 0,04, що є меншим за рекомендоване значення, протягом 2014-го року він ще зменшився і дорівнював 0,011, але протягом 2015-го року зріс до 0,015. Однак, ці значення не досягають рекомендованих значень розміром 0,2, що є негативним явищем. В 2016 році його значення склало 0,05, аналогічне відображення коефіцієнт мав у 2017 .

Коефіцієнт швидкої ліквідності характеризує потенціал підприємства щодо погашення своїх поточних зобов'язань при поверненні короткострокової заборгованості. Даний показник є індикатором рівня ліквідності підприємства, його «лакмусовим папірцем». Саме за коефіцієнтом швидкої або, як його ще називають, проміжної ліквідності роблять висновок про ступінь ліквідності підприємства, адже при розрахунку цього показника від вартості оборотних активів віднімається вартість їх найменш ліквідної частини – запасів. Нормативне значення показника знаходиться в діапазоні 0,7-0,8. Так, протягом 2013-го року коефіцієнт відповідав нормативному значенню – 0,84, проте у наступному періоді він значно знизився і становив 0,37, вже з 2015-го року показник швидкої ліквідності поступово зростав і у 2017 році становив 0,54. Однак, як бачимо, його значення навіть за умов зростання не відповідає рекомендованому. Загалом даний коефіцієнт вказує, що у підприємства низька потенційна

здатність погашення короткострокової заборгованості, що є негативною характеристикою ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття) показує наскільки достатні наявні оборотні активи підприємства для погашення сукупних боргів господарюючого суб'єкта або, іншими словами, скільки гривень оборотних активів припадає на гривню зобов'язань. За 2013-й він становив 1,71, що відповідає нормативному значенню (має перевищувати 1), проте у 2014-у він зменшився до 0,88, але у 2015-у він зріс до 1,24. У 2017 р. коефіцієнт покриття становив 1,42, що вказує на позитивну динаміку зростання.

Оцінку фінансових результатів слід здійснювати, насамперед, з оцінки рентабельності, оскільки лише порівняння доходів та витрат дає змогу об'єктивно оцінити ефективність господарської діяльності господарюючого суб'єкта. Розрахуємо основні показники рентабельності та відобразимо їх значення у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Розрахунок та аналіз коефіцієнтів рентабельності ПрАТ «ТерА»

№ з/п	Назва показника	2013	2014	Відхилення	2015	2016	Відхилення	Відхилення	2017	Відхилення
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Рентабельність активів	0	0	0	0,13	0,1	0,13	-0,03	-0,07	-0,17
2	Рентабельність власного капіталу	0	0	0	0,27	0,21	0,27	-0,06	-0,14	-0,35
3	Рентабельність продукції	0	0,1	-0,07	0,2	0,15	0,1	-0,05	0,17	0,02
4	Валова рентабельність продажу	0,15	0,09	-0,05	0,16	0,18	0,07	0,02	0,2	0,02

Варто відмітити, що рентабельність активів, власного капіталу і рентабельність продукції були відсутніми протягом 2013-2014-х років, тому що за вказаний період ПрАТ «ТерА» було збитковим. Проте вже у 2015-у році досліджуване підприємство отримало прибуток і, відповідно, нами розраховано показники рентабельності. Зазначимо, що, незважаючи на збитковість діяльності та, відповідно, нерентабельність за більшістю

пропонованих до розрахунку показників (див. табл. 2.5), ПрАТ «ТерА» протягом усього досліджуваного періоду було рентабельним з точки зору продажу (реалізації продукції), тому що для розрахунку рентабельності продажу використовуються не чистий фінансовий результат, а валовий прибуток (збиток) (р.2090/2095, ф.№2). Якщо на даному етапі підприємство отримує збиток – собівартість реалізації менша за чистий дохід від реалізації, – то підприємство де-юре банкрут. У 2017 р. ПрАТ «ТерА» заробило найбільше від продажу своєї продукції – 148 тис. грн., що на 497 тис.грн. більше, ніж у попередньому році (темپ приросту 6%) та на 5324 тис. грн., ніж у 2013 р. (139% зростання). Однак, варто пам'ятати, що зростання виручки від реалізації продукції, як і собівартості, може бути наслідком інфляційних процесів (індекс інфляції: 2013 – 100,5%; 2014 – 124,9%; 2015 – 143,3%; 2016 – 112,4%; 2017 – 113,7% [19]), що зумовлює зменшення купівельної спроможності грошової одиниці та, відповідно, призводить до зростання цін.

Досліджуючи фінансовий стан підприємства, слід пам'ятати, що важливим елементом є аналіз ділової активності господарюючого суб'єкта, тобто оцінка ефективності використання ресурсів. Ділову активність характеризують коефіцієнти оборотності. Розрахунки даних показників, наведені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Оцінка показників ділової активності ПрАТ «ТерА» за 2013-2017рр

№ з/п	Назва показника	2013	2014	Відхилення 4-3	2015	2016	Відхилення 6-4	Відхилення 7-6	2017	Відхилення 10-7
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Коефіцієнт оборотності активів (Ко.а.)	2,41	3,36	0,95	4,7	4,16	1,34	-0,54	4,8	0,64
2	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	4,57	6,46	1,89	7,65	5,63	1,19	-2,02	6,9	1,27
3	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Ко.д.з.)	9,84	15,81	5,97	22,09	18,5	6,28	-3,59	27,16	8,66

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
4	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Ко.к.з.)	7,13	5,61	-1,52	8,45	9,94	2,84	1,49	8,36	-1,58
5	Тривалість оборотності активів, дні	149,3 7	107,1 4	- 42,23	76,59	86,5	- 30,55	9,91	75	-11,5
6	Тривалість оборотності оборотних активів, дні	78,77	55,72	- 23,05	47,05	64,94	-8,67	17,89	52,18	-12,76
7	Тривалість оборотності дебіторської заборгованості, дні	36,58	22,77	- 13,81	16,29	19,45	-6,48	3,16	13,25	-6,2
8	Тривалість оборотності кредиторської заборгованості, дні	50,49	64,17	13,68	42,6	36,41	- 21,57	-6,19	43,06	6,65
12	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	3,48	8,09	4,61	9,32	9,48	1,23	0,16	9,4	-0,08

Коефіцієнт оборотності активів, вказує що активи підприємства за 2013-й рік здійснюють майже 2,5 оберти, протягом 2014-го року швидкість обертання зросла до більш ніж 3 обертів за рік та майже до 5 за 2017-й рік, що є позитивним явищем пришвидшення обертання активів. Для перетворення у грошову форму активів ПрАТ «ТерА» потрібно 149 днів у 2013 році, 107 – у 2014 році, 76 - у 2015 році, 86 днів у 2016 році, 75 днів у 2017 році, що також є позитивним явищем, адже зменшення терміну перетворення активів у грошову форму свідчить про активізацію ділової активності.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів вказує на величину доходу, яка припадає на кожен гривню оборотних активів, а саме: у 2013 році 4,57 грн., у 2014 році 6,46 грн., у 2015 році – 7,65 грн., у 2016 році – 5,63 та у 2017 році – 6,9. Як бачимо, динаміка позитивна та веде до покращення ефективності використання оборотних активів. Аналогічно зросла тривалість обороту оборотних активів за налізований період та становила: 78 днів, 55 днів, 47 днів, майже 65 днів та 52 дні відповідно у 2013, 2014, 2015, 2016 та 2017 роках, що, загалом, свідчить про позитивну динаміку, за винятком 2016 р., коли тривалість зросла, однак ситуація покращилася вже у 2017 р.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує швидкість обороту дебіторської заборгованості. Протягом досліджуваного періоду він показував такі значення:

- у 2013 році – 9,84, тривалістю 36 днів;
- у 2014 році – 15,81, тривалістю 22 дні;
- у 2015 році – 22,09, тривалістю 16 днів;
- у 2016 році – 18,5, тривалістю 19 днів;
- у 2017 році – 27,16, тривалістю 13 днів.

Отже, підвищення даного показника (відповідно зменшення тривалості) показує про покращення платіжної дисципліни боржників підприємства.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості характеризує швидкість оборотності заборгованості перед кредиторами. Протягом досліджуваного періоду він становив:

- у 2013 році – 7,13, тривалістю 50 днів;
- у 2014 році – 5,61, тривалістю 64 дні;
- у 2015 році – 8,45, тривалістю 42 дні;
- у 2016 році – 9,94, тривалістю 36 днів;
- у 2017 році – 8,36, тривалістю 43 дні.

Як бачимо із наведених даних, у звітному періоду найменший термін повернення боргів кредиторам був у 2016 році, а вже у 2017 році тривалість погашення заборгованості за товари, роботи, послуги зросла, відповідно, зменшився коефіцієнт оборотності, що вказує на погіршення платіжної дисципліни підприємства перед своїми кредиторами.

В табл. 2.7 наведемо доходи та витрати досліджуваного підприємства, оскільки саме їх розмір та динаміка безпосередньо впливають на фінансові результати та дають змогу оцінити ефективність діяльності господарюючого суб'єкта.

Аналіз змін доходів та витрат ПАТ «ТерА» за 2013-2017 рр.

Показник	2013	2014	Відхилення 3-2	2015	2016	Відхилення 5-3	Відхилення 6-5	2017	Відхилення 9-6
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чистий дохід від реалізації продукції	25854	30419	4565	48041	55971	17622	7930	54350	-1621
Валовий прибуток (збиток)	3824	2778	-1046	8070	8651	5292	581	9148	497
Інші операційні доходи	333	295	-38	235	225	-60	-10	255	-30
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	-587	-3521	-2934	0	0	3521	0	-492	0
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	-625	-3657	-3032	1393	1533	5050	140	-788	-2321

У 2017 році досліджуване підприємство отримало чистий дохід від реалізації продукції у сумі 54350 тис. грн. Упродовж п'яти років зберігається тенденція до зростання даного показника. Загалом така динаміка є позитивною. Проте, незважаючи на зростання чистого доходу від реалізації продукції, спостерігається зниження чистого фінансового результату, зокрема отримання негативного фінансового результату – збитку, - що свідчить про неефективність господарської діяльності .

З метою з'ясування причин отримання збитку від звичайної діяльності ПАТ «ТерА» проаналізуємо його майновий стан (табл. 2.8), адже ефективність використання майна визначається фінансовими результатами. Окрім цього, вартість та оптимальність структури майна підприємства є цікавою для усіх контрагентів.

Аналіз показників майнового стану ПАТ «ТерА» за 2013-2017 рр.

Показник	2013	2014	Відхилення 3-2	2015	2016	Відхилення 5-3	Відхилення 6-5	2017	Відхилення 9-6
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,42	0,44	0,02	0,34	0,36	-0,1	0,02	0,5	0,14
Коефіцієнт зносу основних засобів (Кзн.)	0,65	0,7	0,05	0,74	0,77	0,04	0,03	0,8	0,03
Коефіцієнт придатності основних засобів (Кпр)	0,35	0,3	-0,05	0,26	0,22	-0,04	-0,04	0,2	-0,02
Частка основних засобів в активах	0,42	0,43	0,01	0,34	0,09	-0,09	-0,43	0,27	0,18
Коефіцієнт мобільності (Км)	0,52	0,51	-0,01	0,61	0,73	0,1	-0,51	0,7	0,6
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів (Кспів.об. і необ.)	1,11	1,08	-0,03	1,59	0,51	0,51	-1,08	2,3	1,79

На основі даних, наведених в таблиці 2.8 можна зробити наступні висновки. Коефіцієнт придатності основних засобів даного підприємства протягом 2013-2017 років постійно зменшувався, що є негативним явищем.

Коефіцієнт зносу основних засобів свідчить наскільки зношені основні засоби у процентному співвідношенні, а саме (див. рис.2.5):

- за 2013-й рік основні засоби були зношені на 65 % ;
- за 2014-й рік зношеність основних засобів становила 70 % ;
- за 2015-й рік вона збільшилась до 74 % ;
- за 2016-й рік коефіцієнт піднявся до 77%;
- за 2017-й рік коефіцієнт зріс до 80%.

Частка основних засобів в активах свідчить про фінансові ресурси які інвестовані у основні засоби. Протягом 2013-го року вона становила 42 %, але за 2014-й рік вона зросла до 43 %, і знизилась до 34% протягом 2015-го року і в 2017 році зменшилася ще до 27%.

Мобільність активів підприємства характеризує коефіцієнт мобільності. Протягом 2014-го року він зменшився з 0,52 до 0,51 що являло собою негативну динаміку, проте протягом 2015-го року він зріс до 0,61, а в 2017 році мобільність активів зростає до 0,70.

Коефіцієнт співвідношення показував позитивне явище зростання, що означає підвищення ліквідності балансу. Протягом 2014 року він зменшився від 1,11 до 1,08, проте вже у 2017 році він значно підвищився, а саме до 2,3.

Для кращого розуміння ситуації дані коефіцієнти зносу та придатності можна відобразити графічно (рис.2.5).

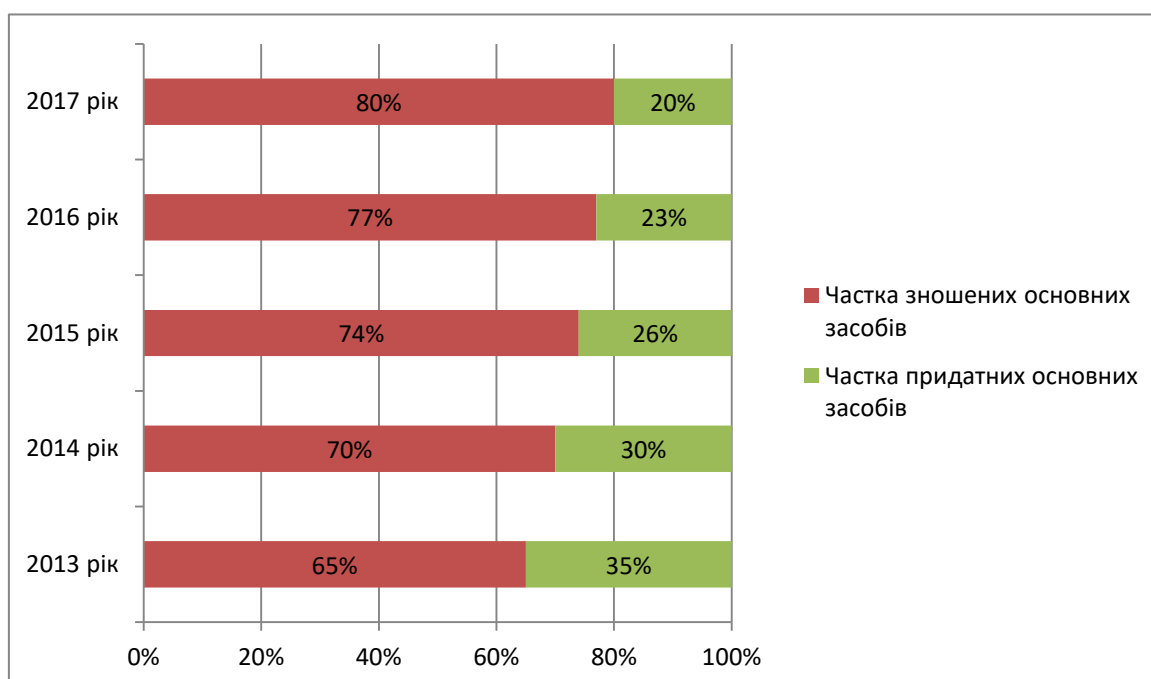

Рисунок 2.5 Динаміка коефіцієнтів зносу та придатності основних засобів ПрАТ «ТерА» за 2013-2017 рр.

Отже, згідно рисунку 2.5, можна стверджувати, що зношеність основних засобів перевищувала нормативні значення, та продовжувала збільшуватись протягом усього досліджуваного періоду. Це свідчить про те, що підприємство не оновлює своє обладнання, не здійснює модернізації вже довгий період часу, що є негативною характеристикою у діяльності ПрАТ

«ТерА», адже наявність настільки зношеного обладнання та устаткування знижує ефективність діяльності підприємства.

2.3. Аналіз фінансової стійкості підприємства

Аналіз і економічна оцінка фінансової стабільності є однією з основних характеристик фінансового стану підприємства.

Фінансова стійкість – це сукупність чинників, які характеризують склад, структуру та напрями використання фінансових ресурсів підприємства і дозволяють визначити здатність підприємства вчасно розраховуватись за своїми боргами. Першочерговим етапом при дослідженні фінансової стійкості є розрахунок абсолютних та відносних показників фінансової стійкості.

Важливо розуміти, що стійкий фінансовий стан залежить від результатів операційної та фінансової діяльності господарюючого суб'єкта. Якщо виробничий і фінансовий плани успішно виконуються, то це позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства і, навпаки, спад виробництва і скорочення обсягів реалізації продукції прямо впливає на погіршення фінансового стану підприємства, зокрема на рівень платоспроможності та фінансової стійкості. В свою чергу, стійке фінансове становище підприємства позитивно впливає на виконання ним фінансових планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансову діяльність, як складову господарської діяльності, слід розглядати в контексті забезпечення планомірного надходження і витрат фінансових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення оптимальних пропорцій власного і позикового капіталу.

Визначення типу фінансової стійкості розпочнемо із розрахунку абсолютних показників фінансової стійкості на ПрАТ «ТерА» (коефіцієнту покриття запасів оборотними коштами) вартість запасів (З) будемо послідовно порівнювати із такими джерелами фінансування запасів:

- власні оборотні кошти (ВОК);

- власні оборотні кошти і довгострокові позики (ВОК + ДП);
- власні оборотні кошти, довго- та короткострокові кредити.

Відповідно до забезпеченості запасів можливими джерелами фінансування виділяють чотири типи фінансової стійкості:

1. Абсолютна стійкість для забезпечення запасів (З) достатньо власних оборотних коштів; здатність погашати борги гарантована:

$$З < ВОК \quad (2.1)$$

2. Нормальна стійкість – для забезпечення запасів, крім власних оборотних коштів, залучаються довгострокові позики; платоспроможність за зобов'язаннями гарантована:

$$З < НВОК + Дп \quad (2.2)$$

3. Нестійкий фінансовий стан – для забезпечення запасів, крім власних оборотних коштів та довгострокових позик, залучаються короткострокові кредити; платоспроможність порушена, але є передумови для її відновлення:

$$З < ВОК + ДП + ДФЗ \quad (2.3.)$$

4. Кризовий фінансовий стан – для забезпечення запасів не вистачає «нормальних» джерел фінансування; підприємство на межі банкрутства:

$$З > ВОК + ДП + ДФЗ \quad (2.4)$$

Забезпеченість запасів власними джерелами фінансування є сутністю фінансової стійкості, її зовнішнім проявом, а наслідком є високий рівень ефективності діяльності підприємства.

Розрахунок абсолютних показників фінансової стійкості наведено у таблиці 2.9, а відносні показники розраховано та показано у таблиці 2.10

Таблиця 2.9

Абсолютні показники оцінки фінансової стійкості ПрАТ «ТерА» за 2013-2017 рр.

№ з/п	Показники	2013	2014	Відхилення 3-2	2015	2016	Відхилення 3-2	Відхилення 3-2	2017	Відхилення 3-2
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Загальна величина запасів	2862	2720	-142	4020	6468	1158	2448	4815	-1653
2	Наявність власних джерел формування запасів (власні кошти)	2349	-589	-2938	1223	3073	-1126	1850	2328	-745
3	Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів	2349	-589	-2938	1223	3073	-1126	1850	2328	-745
4	Загальна величина основних джерел формування запасів	2349	-452	-2801	1223	5030	-1126	3807	2328	-2702
5	Надлишок або нестача власних джерел формування запасів	-513	-3309	-2796	-2797	-3395	-2284	-2284	-2487	--5882
6	Надлишок або нестача власних і довгострокових джерел формування запасів	-513	-3309	-2796	-2797	-3395	-2284	-2284	-2487	-5882
7	Надлишок або нестача загальної величини основних джерел формування запасів	-513	-3172	-2659	-2797	-1438	-2284	-3442	-2487	-3925
8	Трьохкомпонентний показник типу фінансової стійкості	0;0;0;	0;0;0;	-	0;0;0;	0;0;0;	-	-	0;0;0;	-

Розрахувавши трьохкомпонентний показник оцінки стійкості фінансового стану, можна стверджувати, що протягом усього досліджуваного періоду на ПрАТ «ТерА» спостерігається кризовий фінансовий стан, що, безумовно, є дуже негативним, оскільки втрата

фінансової рівноваги підвищує ймовірність банкрутства досліджуваного кондитерського підприємства.

Наступним етапом у визначенні рівня достатності фінансових ресурсів є розрахунок відносних показників фінансової стійкості. Розрахунок даного коефіцієнта, у нашому випадку, ідентичний способу розрахунку коефіцієнта фінансової автономії, оскільки на ПрАТ «ТерА» довгострокові кредити не залучаються, тому до власних джерел фінансування відноситься лише власний капітал. Згідно даних, наведених у таблиці 2.10, коефіцієнт фінансової автономії, протягом 2013 року задовольняв нормативні значення і становив 0,69, що вказувало на наявність у підприємства значної частини власних коштів, проте у 2014 році він зменшився до 0,41, але протягом 2017 року він досягнув рекомендованого значення 0,5, хоча така ситуація є доволі хиткою з фінансової точки зору.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим коефіцієнту автономії, і мав значення у розмірі 1,44 у 2013 році, у 2014 зрісши до 2,4 (що є негативним значенням), проте у 2015 він зменшився до 1,98, це свідчить що власники повністю почали фінансувати своє підприємство, використовуючи наявні ресурси.

Таблиця 2.10

Розрахунок відносних показників фінансової стійкості ПрАТ «ТерА»
за 2013-2017 рр.

№ з/п	Назва показника	2013	2014	Відхилення 3-2	2015	2016	Відхилення 3-2	Відхилення 3-2	2017	Відхилення 3-2
1	2	3	4	5	6	5	6	7	9	10
1	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,69	0,41	-0,28	0,5	0,48	0,09	-0,02	0,5	0,02
2	Коефіцієнт фінансової залежності	1,44	2,4	0,96	1,98	2,04	-0,42	0,06	1,96	-0,08

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3	Коефіцієнт фінансового ризику (фінансового лівериджу)	0,44	1,4	0,96	0,98	1,04	-0,42	0,06	0,96	-0,08
4	Коефіцієнт покриття	1,71	0,88	-0,83	1,24	1,44	0,36	0,2	1,42	-0,02
5	Коефіцієнт самофінансування	0,21	-0,06	-0,27	0,11	0,22	0,17	0,11	0,2	-0,02
6	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,69	0,41	-0,28	0,5	0,18	0,09	-0,32	0,5	0,32

Коефіцієнт фінансового ризику, показує величину залученого капіталу в розрахунку на 1 грн. власного капіталу, чим вище його значення тим вищий ризик вкладання капіталу. Протягом аналізованого періоду значення були в межах рекомендованих значень, однак у 2014 році показник значно зріс перевищивши допустиме значення – 1,44, але вже у 2015 році він зменшився до 0,98. У 2017 році значення коефіцієнта фінансового ризику також було в межах норми – 0,96.

Коефіцієнт покриття характеризує спроможність підприємства покривати свої боргові зобов'язання. У 2013 році він становив 1,71, проте у 2014 році зменшився до 0,88, але загалом, протягом досліджуваного періоду його значення відповідали нормативним, що свідчить про спроможність ПрАТ «ГерА» покривати свої зобов'язання.

Коефіцієнт самофінансування, протягом досліджуваного періоду становив в середньому 0,2, лише у 2014 році набув негативного значення - 0,06. Загалом його значення свідчать про позитивну динаміку та можливість самофінансування підприємства.

Коефіцієнт фінансової стійкості вказує на частину активів яка фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування, власного капіталу та довгострокових позикових фінансових ресурсів. Його значення, окрім 2013 року, були недостатніми і не відповідали рекомендованим (не менше 0,5), що, відповідно, свідчить про присутність ризику та ймовірність втрати фінансової стійкості підприємства.

Висновки до розділу 2

У другому розділі магістерської роботи основну увагу приділено аналізу фінансового стану досліджуваного підприємства та оцінці його фінансової стійкості.

На основі проведених розрахунків можна зробити висновок, що ПрАТ «ТерА» з точки зору ефективності характеризується низькими показниками прибутковості (у 2017 році аналізоване кондитерське підприємство отримало збиток у розмірі 788 тис. грн.). Відповідно, негативний результат господарської діяльності вплинув на рівень рентабельності – за увесь аналізований період 2017 рік є нерентабельним для ПрАТ «ТерА».

Щодо показників майнового стану, то зношеність основних засобів перевищувала нормативні значення, та продовжувала збільшуватись протягом усього досліджуваного періоду. Це свідчить про те, що підприємство не оновлює своє обладнання, не здійснює модернізації вже тривалий період часу, що є негативною характеристикою у діяльності ПрАТ «ТерА», адже наявність настільки зношеного обладнання та устаткування знижує ефективність діяльності підприємства.

Ділову активність господарюючих суб'єктів характеризують показники оборотності, які протягом аналізованого періоду мали позитивну динаміку, а коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у 2017 році зменшився до 13 днів (у 2013 він становив 36 днів), що свідчить про покращення платіжної дисципліни боржників підприємства. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості протягом досліджуваного періоду теж має тенденцію до зменшення – 43 дні у 2017 році на противагу 50 днів у 2013 році.

Розрахувавши трьохкомпонентний показник оцінки стійкості фінансового стану, встановлено, що протягом усього досліджуваного періоду на ПрАТ «ТерА» спостерігається кризовий фінансовий стан, що, безумовно, є дуже негативним, оскільки втрата фінансової рівноваги підвищує

ймовірність банкрутства досліджуваного кондитерського підприємства.
Загалом підприємство є фінансово залежним від зовнішніх кредиторів.

РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ ДІАГНОСТИКИ ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

3.1. Механізм управління капіталом як основною складовою фінансової стійкості

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є фінансова стійкість. Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання.

Зауважимо, що фінансова стійкість – це внутрішня складова діяльності господарюючого суб'єкта, що забезпечує стабільну фінансову спроможність у тривалій перспективі. Основою безупинного розвитку є збереження рівноваги економічної системи на основі стійкості.

Фінансову рівновагу розглядають з двох позицій, які між собою взаємопов'язані: – підприємство має бути спроможним за допомогою своїх ліквідних засобів погасити борги; – підприємство має підтримувати функціональну рівновагу між джерелами фінансування і ресурсами. Фінансова стійкість характеризується збалансованістю потреб і джерел фінансування. Тобто можемо стверджувати, фінансова рівновага – це методологічна основа балансової рівності активів і пасивів.

Критерії фінансової рівноваги:

- 1) рівність власного капіталу і нефінансових активів,
- 2) рівність позикового капіталу і фінансових активів.

Друга рівність є наслідком першої, тому що загальна величина капіталу (власного і позикового) завжди дорівнює сумі всіх активів. На практиці стан рівноваги – це тільки точка відліку, довкола якої відбуваються перманентні коливання.

Відобразимо на рис.3.1 елементи фінансової рівноваги (рис. 3.1).

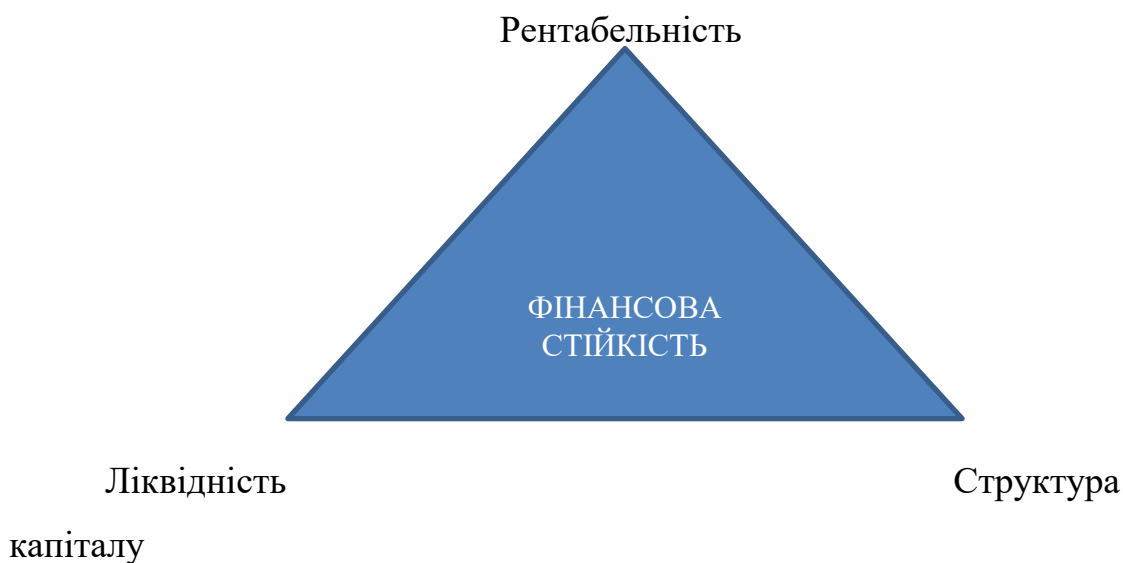

Рисунок 3.1. Маркери фінансової стійкості

Зазначимо, що погіршення будь-якого з індикаторів впливає як на стійкість фінансового стану, так і на вартість підприємства в статичній і динамічній формі.

Наведемо у таблиці 3.1 існуючі підходи до фінансування активів підприємства.

Таблиця 3.1

Підходи до фінансування активів підприємства*

№ п/п	Вид активу	Частка 2015, %	Частка 2016, %	Частка 2017, %	Підходи до фінансування майна		
					Агресивний	Помірний	Консервативний
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Необоротні активи	38,50	26,02	30,45	40% - ДК 60% - ВК	20% - ДК 80% - ВК	10% - ДК 90% - ВК
2	Постійна частина оборотних активів	37,26	41,83	39,53	50% - ДК 50% - ВК	25% - ДК 75% - ВК	100% - ВК
3	Змінна частина оборотних акт.	24,24	32,15	30,02	100% - КК	100% - КК	50% - КК 50% - ВК

*Примітка: ДК – довгостроковий залучений капітал; ВК – власний капітал; КК – короткостроковий позиковий капітал [69 С.578]

Слід зазначити, що ситуація, коли підприємство обирає помірний тип фінансової політики або консервативний, то це характеризує менеджмент підприємства щодо формування джерел фінансування як дещо негнучкий та відображає його пасивність у нарощуванні виробничого потенціалу, зокрема у залучення довгострокових позикових коштів. Зазначимо, що агресивна політика, за усіх решта сприятливих умов внутрішнього та зовнішнього середовища, сприяє більшій віддачі капіталу і зумовлює зростання ефективності діяльності.

Використання позикових коштів може свідчити про гнучкість підприємства, його здатність залучати кредити і спроможність повертати їх, а також, зокрема, свідчить про довіру до нього ділових партнерів. Однак, варто зауважити, що частка власного і позикового капіталу при формуванні господарських ресурсів залежить також від галузевих особливостей підприємства. У тих галузях, де повільне обертання капіталу і є необхідність у значних обсягах необоротних активів (будівництво, автомобіле-, літакобудування тощо) частка позикового капіталу не може бути високою і, навпаки, в тих галузях, де капітал обертається швидко і частка основного капіталу низька, співвідношення між власними та позиковими ресурсами може бути на користь останнього. Також ступінь залежності від позикових засобів залежить від кон'юнктури товарного і кредитного ринків, рентабельності основної діяльності, стадії життєвого циклу підприємства, його фінансової стратегії тощо.

Графічно представимо стійкість фінансового стану ПрАТ «ТерА» на рис. 3.2.

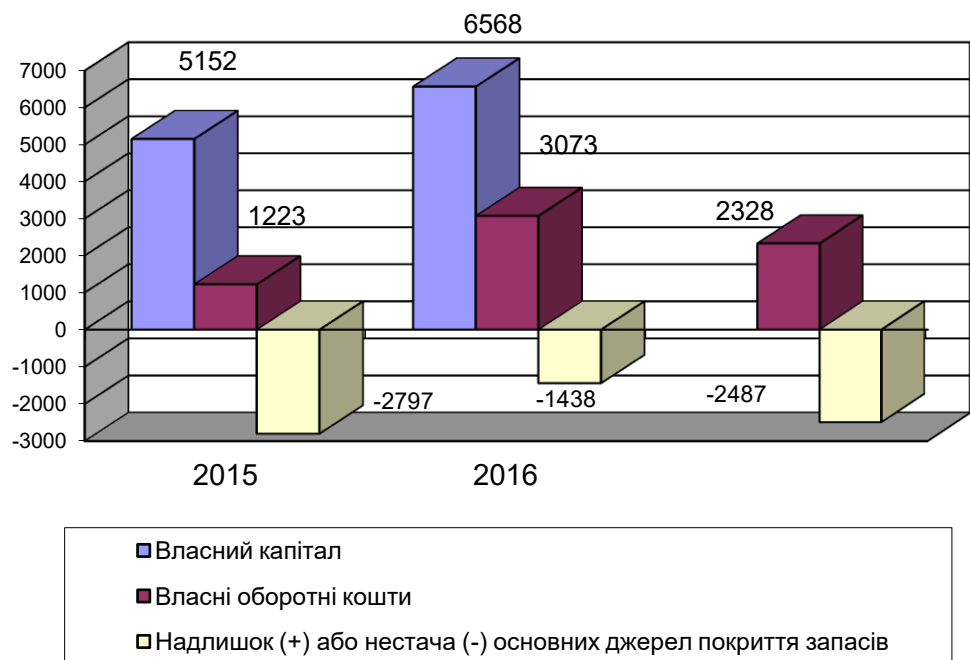

Рисунок 3.2. Динаміка показників покриття запасів джерелами ресурсів на ПрАТ «ТерА» за 2015-2017 рр.

З рис. 3.2, де наведені результати аналізу джерел покриття запасів на ПрАТ «ТерА», видно, що кондитерське підприємство характеризується нестійким фінансовим станом стосовно покриття запасів, а от щодо політики підприємства до фінансування активів, то судити про її тип з графічного представлення неможливо. Така характеристика потребує коефіцієнтного аналізу. Більше того, аналіз фінансової стійкості ґрунтується головним чином на фінансових показниках, тому що абсолютні показники балансу в умовах інфляції дуже важко привести в порівнянний стан.

Тип політики щодо фінансування активів керівництвом ПрАТ «ТерА» обраний консервативний (див. табл. 3.2), тому що фінансування необоротних активів здійснюється за рахунок власного капіталу та частково залученого, а джерелами фінансування оборотних активів виступають короткостроковий залучений капітал (табл. 3.2).

Динаміка активів та постійних джерел їх фінансування*

Рік	Необоротні активи	Оборотні активи	Власний капітал	Поточний капітал	Питома вага, %	
					НА	ОА
2015	6276,0 тис.грн.	4858,0 тис.грн.	5152,0 тис.грн.	5053,0 тис. грн.	38,50	61,50
2016	3495,0 тис. грн.	9939,0 тис.грн.	6568,0 тис.грн.	6866,0 тис. грн.	26,02	73,98
2017	3452,0 тис.грн.	7884,0 тис.грн.	5786,0 тис.грн.	5556,0 тис. грн.	30,45	69,55
Тип політики фінансування активів						
Необоротні активи			Оборотні активи		Помірна фінансова політика	
	ВК	ДК	ВК	КК		
2015	100%	0,0	50,49%	49,51%		
2016	100%	0,0	48,89%	51,11%		
2017	100%	0,0	50,99%	49,01%		

*розраховано на основі даних фінансової звітності ПрАТ «ТерА»

Оскільки коефіцієнтний аналіз більш повно відображає рівень фінансової стійкості підприємства, визначимо нормативну величину коефіцієнтів концентрації власного капіталу (Квк), концентрації залученого капіталу (Кзк) та коефіцієнта фінансової стійкості (Кф):

- за 2015 рік:

1) При агресивній політиці:

$$Квк = 38,50 \cdot 0,6 + 37,26 \cdot 0,5 + 24,24 \cdot 0 = 41,73\%;$$

$$Кзк = 38,50 \cdot 0,4 + 37,26 \cdot 0,5 + 24,24 \cdot 1 = 58,27\%;$$

$$Кф = 58,27 / 41,73 = 1,39\%.$$

2) При помірній фінансовій політиці:

$$Квк = 38,50 \cdot 0,8 + 37,26 \cdot 0,75 + 24,24 \cdot 0 = 58,75\%;$$

$$Кзк = 38,50 \cdot 0,2 + 37,26 \cdot 0,25 + 24,24 \cdot 1 = 41,26\%;$$

$$Кф = 41,26 / 58,75 = 0,70\%.$$

3) При консервативній фінансовій політиці:

$$Квк = 38,50*0,9 + 37,26*1,0 + 24,24*0,5 = 84,03\%;$$

$$Кзк = 100,0 - 84,03 = 15,97\%;$$

$$Кф = 15,97/84,03 = 0,19\%.$$

- за 2016 рік:

1) При агресивній політиці:

$$Квк = 26,02*0,6 + 41,83*0,5 + 32,15*0 = 37,08\%;$$

$$Кзк = 26,02*0,4 + 41,83*0,5 + 21,08*1 = 52,41\%;$$

$$Кф = 52,41/37,08 = 1,41\%.$$

2) При помірній фінансовій політиці:

$$Квк = 26,02*0,8 + 41,83*0,75 + 32,15*0 = 52,19\%;$$

$$Кзк = 26,02*0,2 + 41,83*0,25 + 32,15*1 = 47,81\%;$$

$$Кф = 47,81/52,19 = 0,92\%.$$

3) При консервативній фінансовій політиці:

$$Квк = 26,02*0,9 + 41,83*1,0 + 32,15*0,5 = 81,33\%;$$

$$Кзк = 100,0 - 81,33 = 18,67\%;$$

$$Кф = 18,67/81,33 = 0,23\%.$$

- за 2017 рік:

1) При агресивній політиці:

$$Квк = 30,45*0,6 + 39,53*0,5 + 30,02*0 = 38,04\%;$$

$$Кзк = 30,45*0,4 + 39,53*0,5 + 30,02*1 = 61,97\%;$$

$$Кф = 61,97/38,04 = 1,63\%.$$

2) При помірній фінансовій політиці:

$$Квк = 30,45*0,8 + 39,53*0,75 + 30,02*0 = 54,01\%;$$

$$Кзк = 30,45*0,2 + 39,53*0,25 + 30,02*1 = 45,99\%;$$

$$Кф = 45,99/54,01 = 0,85\%.$$

3) При консервативній фінансовій політиці:

$$Квк = 30,45*0,9 + 39,53*1,0 + 30,02*0,5 = 81,95\%;$$

$$K_{zk} = 100,0 - 81,95 = 18,05\%;$$

$$K_{\phi} = 18,05/81,95 = 0,22\%$$

Таблиця 3.3

Фактичні значення коефіцієнтів, що характеризують тип фінансової політики

Показник	Тип фінансової політики	Роки		
		2015	2016	2017
1	2	3	4	5
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	Помірна	50,49	48,90	51,04
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Помірна	49,51	51,10	48,96
Коефіцієнт фінансової стійкості	Помірна	0,5	0,8	0,5

Проведені розрахунки підтверджують раніше наведені дані (табл. 3.3) – на ПрАТ «ТерА» помірний тип фінансової політики, тобто активи підприємства фінансуються за рахунок власного капіталу, проте значна частина – шляхом залучення короткострокових зобов'язань, а довгострокові кредити не залучаються взагалі.

3.2. Забезпечення рівноваги активів та пасивів на ПрАТ «ТерА»

Найповніше управління капіталом підприємства можна розкрити на основі вивчення рівноваги між статтями активу і пасиву балансу. Такий підхід базується на позиції менеджменту підприємства та ґрунтується на функціональній рівновазі між джерелами капіталу і їх використанні в основних циклах господарської діяльності (операційний, інвестиційний та грошовий цикли), передбачає оцінювання фінансової рівноваги з точки зору кредиторів: припускає збалансованість активів та пасивів балансу за термінами і звертає увагу на спроможність підприємства вчасно погашати борги (ліквідність балансу).

Оцінимо фінансову рівновагу активів і пасивів ПрАТ «ТерА», відобразивши, попередньо, схематично між ними взаємозв'язок (рис. 5.3). Відповідно до наведеної схеми, основними джерелами фінансування

необоротних активів на підприємстві, як правило, є власний капітал і частково довгострокові кредити і позики.

Необоротні активи	Довгострокові кредити і позики
	Власний капітал
Оборотні активи	Короткострокові зобов'язання

Рисунок 3.3. Схема взаємозв'язку між активами та джерелами їх утворення [37; 69]

Оборотні активи утворюються як за рахунок власного капіталу, так і за рахунок короткострокових позикових коштів. Бажано, щоб вони приблизно наполовину формувались за рахунок власного, а наполовину – за рахунок позикового капіталу. За таких умов забезпечується гарантія погашення зовнішнього боргу і оптимальне значення коефіцієнта ліквідності, що дорівнює 2. Відобразимо у таблицях 3.4. та 3.5 джерела формування необоротних і оборотних активів на ПрАТ «ТерА».

Таблиця 3.4
Джерела формування необоротних активів ПрАТ «ТерА» у 2015-2017 рр., тис. грн.

№ п/п	Показник	2015	2016	2017
1	Активи, тис. грн.			
2	Необоротні активи	3929	3495	3452
3	Джерела формування необоротних активів, тис. грн.			
4	Довгострокові фінансові зобов'язання	-	-	-
5	Поточні зобов'язання	5053	6866	5556
6	Власний капітал	5152	6568	5786
7	Частка у формуванні необоротних активів, %			
8	Довгострокових кредитів і позик	-	-	-
9	Поточні зобов'язання	0,0	0,0	0,0
10	Власного капіталу	131,12	187,9	167,6
11	Надлишок, «+» (нестача, «-») джерел формування необоротних активів, %			
12	Поточних зобов'язань	0,0	0,0	0,0
13	Власного капіталу	+31,12	+87,90	+67,6

Наведені у табл. 3.4 дані свідчать про те, що на досліджуваному підприємстві основний капітал повністю сформований за рахунок власних коштів. Більше того, частина власного капіталу є в надлишку.

Оскільки процес управління джерелами фінансування підприємства (його майна) передбачає збалансованість усіх активів – необоротних та оборотних – і пасивів, відобразимо також джерела формування оборотних активів (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Джерела формування оборотних активів на ПрАТ «ТерА» у 2015-2017 рр., тис. грн.

№ п/п	Показник	2015	2016	2017
1	Активи, тис. грн.			
2	Оборотні активи	6276	9939	7884
3	Джерела формування оборотних активів, тис. грн.			
4	Короткострокові зобов'язання	5053	6866	5556
5	Власний оборотний капітал	1223	3073	2328
6	Частка у формуванні оборотних активів, %			
7	Короткострокових зобов'язань	80,51	69,08	70,47
8	Власного оборотного капіталу	19,49	30,92	29,53

Наведені дані у табл. 3.5 показують, що у 2015 році оборотні активи були сформовані лише на 19,49% за рахунок власного оборотного капіталу (робочого капіталу), однак на кінець 2017 р. частка власних оборотних коштів у формуванні оборотних активів зросла до 29,53%. Це свідчить про деяке зміцнення фінансової стійкості ПрАТ «ТерА», однак залежність від зовнішніх кредиторів залишається доволі високою. І, враховуючи те, що протягом усього досліджуваного періоду оборотні кошти фінансуються за рахунок короткострокових зобов'язань, то можна говорити про значну фінансову залежність досліджуваного підприємства від кредиторів. Небезпека такої залежності криється у тому, що такі зобов'язання є короткостроковими, тобто вимагають швидкого (інколи, й негайного) погашення, що негайно впливає на фінансову стійкість господарюючого суб'єкта. Сказане вище, підтверджують розрахунки типу фінансової стійкості, зроблені у другому розділі магістерської роботи.

Для зведеного аналітичного відображення інформації про структуру джерел формування найважливіших розділів активу балансу, побудуємо окремий шаховий баланс ПрАТ «ТерА» для кожного періоду окремо у вигляді матриць (рис. 3.4-3.6).

№ п/п	Активи	Джерела покриття активів			Усього активів
		Довгострокові кредити та позики	Власний капітал	Поточні пасиви	
1	Необоротні активи	–	3929,0 тис. грн. 100%	–	3929,0 тис. грн. 100%
2	Оборотні активи	–	1223,0 тис. грн. 19,49 %	5053,0 тис. грн. 80,51%	6276,0 тис. грн. 100%
3	Усього джерел	–	5152,0 тис. грн	5053,0 тис.грн.	10205,0 тис. грн

Рисунок 3.4. Модифікована матриця ресурсів та джерел їх фінансування ПрАТ «ТерА» у 2015 р.

Згідно даних, відображених у матриці 3.4, у 2015 р. ПрАТ «ТерА» 80,51% оборотних активів фінансувала за рахунок власного оборотного капіталу, а джерела фінансування необоротних активів на 100,0% сформовані за рахунок власного капіталу.

№ п/п	Активи	Джерела покриття активів			Усього активів
		Довгострокові кредити та позики	Власний капітал	Поточні Пасиви	
1	Необоротні активи	–	3495,0 тис. грн. 100,0%	–	3495,0 тис. грн. 100,0%
2	Оборотні активи	–	3073,0 тис. грн. 30,92%	6866,0 тис. грн. 69,08%	9939,0 тис. грн. 100,0%
3	Усього джерел	–	6568,0 тис. грн.	6866,0 тис. грн.	13434 тис. грн

Рисунок 3.5. Модифікована матриця ресурсів та джерел їх фінансування ПрАТ «ТерА» у 2016 р.

Згідно табл. 3.5 спостерігаємо, що у 2016 р. відбулись деякі зміни у джерелах фінансування активів: зросла частка власних джерел фінансування оборотних активів на 11,43 п.п., що є позитивним, а питома вага короткострокового позикового капіталу у джерелах формування оборотних активів, відповідно, зменшилася на стільки ж.

Проте, вже у 2017 році спостерігається ситуація зі зменшення у джерелах фінансування власного капіталу. Так, оборотні активи у 2017 році на ПрАТ «ТерА» сформовані за рахунок власних джерел лише на 29,53%, а основна частина робочого капіталу (оборотні активи) фінансується позиковими коштами 70,47%, зокрема короткостроковими. Така ситуація вказує на низький рівень управління фінансовими ресурсами та значну залежність від зовнішніх джерел фінансування, що, безумовно, погіршує фінансову стійкість досліджуваного підприємства.

№ п/п	Актив	Джерела покриття активів			Усього активів
		Довгострокові кредити та позики	Власний капітал	Поточні пасиви	
1	Необоротні активи	—	3452,0 тис. грн. 100,0%	-	3452,0 тис. грн. 100,0%
2	Оборотні активи	—	2328,0 тис. грн. 29,53%	5556,0 тис. грн. 70,47%	4707 тис. грн. 100,0%
3	Усього джерел	—	5780 тис. грн.	5556 тис. грн.	11336 тис. грн.

Рисунок 3.6. Модифікована матриця ресурсів та джерел їх фінансування ПрАТ «ТерА» у 2017 р.

Отже, фінансовий стан ПАТ «ТерА» є нестійким, а за типом фінансової стійкості - кризовий. Власним капіталом не можемо забезпечити фінансування власних обігових коштів, що потребує пошуку шляхів врівноваження джерел фінансування і забезпечення оптимального рівня фінансової стійкості аналізованого підприємства.

Висновки до розділу 3

У розділі наведено основні підходи до фінансування майна підприємства, окреслено типи фінансової політики – агресивний, помірний та консервативний, – складено шаховий баланс у вигляді модифікованої матриці ресурсів та джерел їх фінансування.

З'ясовано, що ПрАТ «ТерА» фінансує оборотні активи лише на 19,49% за рахунок власного оборотного капіталу (робочого капіталу), однак на кінець 2017 р. частка власних оборотних коштів у формуванні оборотних активів зросла до 29,53%. Враховуючи те, що протягом усього досліджуваного періоду оборотні кошти фінансуються за рахунок короткострокових зобов'язань, то можна говорити про значну фінансову залежність досліджуваного підприємства від кредиторів. Небезпека такої залежності криється у тому, що такі зобов'язання є короткостроковими, тобто вимагають швидкого, інколи й негайного, погашення, що негативно впливає на фінансову стійкість господарюючого суб'єкта. Сказане вище, підтверджують розрахунки типу фінансової стійкості, зроблені у другому розділі магістерської роботи. Оскільки власним капіталом не можемо забезпечити фінансування власних обігових коштів, ПрАТ «ТерА» потребує пошуку шляхів врівноваження джерел фінансування і забезпечення оптимального рівня фінансової стійкості.

РОЗДІЛ 4 СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

4.1. Кондитерська галузь України: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку

Кондитерська галузь – це одна із небагатьох галузей вітчизняної промисловості, яка є доволі розвиненою, успішною, повністю сформованою та самодостатньою. Вона займає успішну позицію на європейському ринку солодошів. За рік в Україні обсяг виробництва солодошів складає понад 1 млн.т. Кондитерська галузь є одним із найбільших споживачів сільськогосподарської продукції – борошна, молока, крохмалю, цукру, що, відповідно, забезпечує високий попит на вирощування та виробництво такої продукції українськими аграріями.

Важливо, що сьогодні в Україні населення витрачає на харчові продукти майже вдвічі більше, ніж п'ять років тому – продовольчі витрати зросли на 75%, з яких 12% припадає на купівлю солодошів (Україна входить у десятку любителів солодошів у світі та споживає близько 15 кг кондитерських виробів на людину щорічно. Тоді як у США цей показник складає лише 10 кг.). Так, у I кварталі 2019 року українці заплатили за харчові продукти 63 млрд.грн. [19], з яких найбільша частка припадає саме на солодоші – 4,5 млрд. грн. Смакові переваги відрізняються за віковими категоріями – молодь надає перевагу батончикам та шоколадкам, а люди середнього віку та пенсіонери поллюбляють борошняну продукцію. Серед усіх груп населення однаково активним попитом користуються печиво на вагу та цукерки.

Зрозуміло, що любов українців до «солодкого життя» спонукає до збільшення пропозиції кондитерських виробів та, відповідно, сприяє активному розвитку ринку солодошів. Підтвердженням цієї аксіоми є також той факт, що українські виробники «солодкого щастя» входять до світових топ-рейтингів кондитерів вже декілька років поспіль. Так, за результатами

світового рейтингу спеціалізованого видання Candy Industry, у 2017 році корпорація Roshen посіла 24-те місце з обсягом чистих продажів у 800 млн. дол., Konti – 469 млн.дол., а АВК виявилася на 67-му місці з рівнем чистих продажів загальною вартістю 275 млн.дол. Корпорації, які володіють відомими вітчизняними брендами «Світоч» та «Корона» є лідерами цього рейтингу – Mondelez International (2-ге місце) і Nestle (5-те місце) відповідно. Однак так було не завжди. З 2014 до 2017 р. кондитерська галузь переживала період стагнації – обсяги споживання солодошів стрімко падали вниз, на території ведення бойових дій закрилося декілька великих кондитерських підприємств (фабрики підприємств Konti і АВК у 2014 році тимчасово призупинили випуск продукції для українського і світового ринків), змінювалися уподобання, проіоритети споживачів – вони обирали більш дешеві продукти, в тому числі кондитерські, відмовлялися від шоколаду, натомість збільшили споживання борошняних виробів.

Сукупному зростанню виробництва солодошів сприяли наступні ключові сегменти: фруктові гумки та желе (+4%), варені цукерки (+25,9%), карамелі та тофі (іриски) (+6,9%). Загалом обсяг виготовленої кондитерської продукції за звітний рік становив 1,6 тис. т.

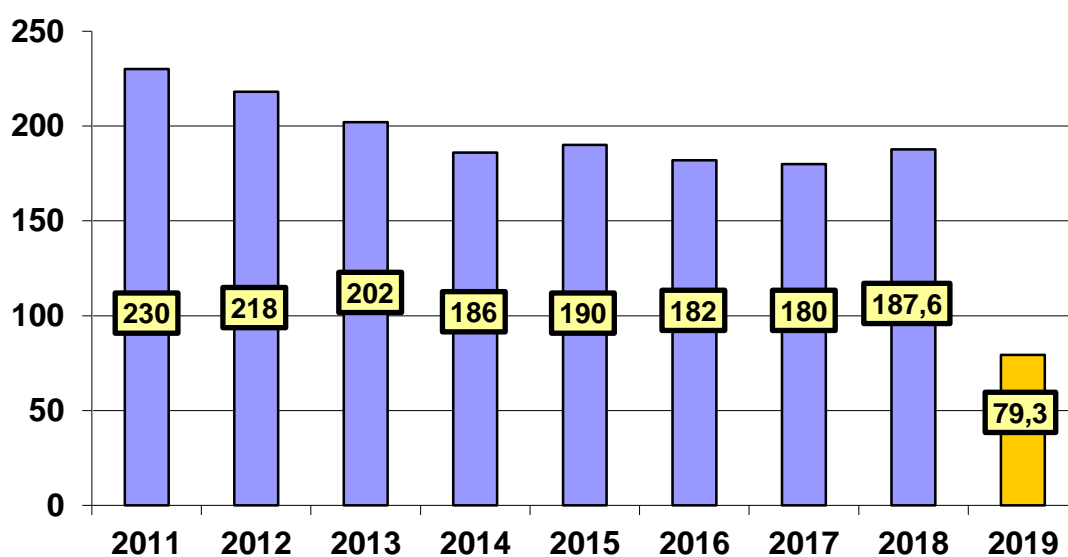

Рисунок 4.1. Виробництво кондитерських виробів з цукру за період з 2011р. по 2019 р. (тис. тонн) [27]

Стабільно зростає виробництво білого шоколаду (виробництво зросло на 41,7%), а також гумок, фруктових желе та фруктових паст.

Варто сказати, що внутрішній ринок солодоців характеризується вільною конкуренцією – галузь налічує приблизно 750 кондитерських підприємств. Потужні виробники, з часткою ринку більше 10%, змагаються за покупця із дрібними місцевими кондитерами та торговими мережами з власними пекарнями. Разом з тим, на вітчизняному ринку кондитерських товарів працюють декілька великих світових концернів – американські Western NIS Enterprise Fund (концерн «А.В.К.»), «Kraft Foods» (ПАТ «Крафт Фудз Україна» – тростянецька кондитерська фабрика «Україна» з торговою маркою «Корона») і Sigma Bleizer (ПАТ «Полтавакондитер»); швейцарська Nestle (ПАТ Львівська кондитерська фірма «Світоч»), Trilini International (ПАТ кондитерська фабрика «Харків'янка»). Переважна більшість кондитерських підприємств належать українським інвесторам – це, зокрема, як кондитерська корпорація «Рошен», ПАТ ВО «Конті», «Луцька кондитерська фабрика», Чернівецька кондитерська фабрика «Буковинка» та багато інших [22].

Проте на ринку солодоців існують й проблеми – не всі потреби споживачів вітчизняні кондитери можуть задовольнити. Сьогодні популярності набувають макарони (круглі тістечка з мигдального борошна), торти у дзеркальній глазури, бельгійські вафлі, східні солодоці. Зростання імпорту таких смаколиків зумовлене, насамперед, бажанням українців спробувати щось нове, а також відкритість кордонів, зростання кількості подорожей за кордон поповнюють споживчу корзину українця новими смаками [21]. Як бачимо, українським кондитерським компаніям ще доведеться поборотися за внутрішнього споживача з іноземними виробниками солодоців [21].

Глобальна тенденція «усвідомленого вибору споживача», яка передбачає не тільки зниження вмісту цукру, але й, навіть, повну відмову від нього та заміну на корисні альтернативи, суттєво впливає на ринок

солодоців. Зростає кількість споживачів-веганів, які надають перевагу десертам із рослинними інгредієнтами (найпопулярнішим смаком-новинкою 2019 року є поєднання шоколаду та рослинних компонентів [62]). За прогнозом видання National Restaurant News, одним з головних трендів світової кондитерської індустрії найближчим часом стануть, зокрема, веганські частування, збиті кокосові вершки і морозиво [21]. Крім цього, сьогодні важливими є й екологічність упаковки, її колір та вплив на навколишнє середовище [62].

Затребуваним залишається вишукане поєднання солодкого та кислого в одному виробі. За останні п'ять років обсяг виробництва таких кондитерських виробів зріс на 10%.

Ринок кондитерських виробів, окрім смакових експериментів, акцентує увагу на візуальному представленню кондитерського виробу, а соціальні мережі стали активним рушієм та головним інструментом просування переважної більшості продукції (товарів), в тому числі десертів.

Активний розвиток маркетингових технологій, використання психологічних факторів впливу на поведінку споживача призвели до того, що колір стає все більш важливим критерієм при виборі продукції. Головним кольором попереднього року був фіолетовий, адже, як індикатор високого вмісту фітонутрієнтів у фруктах та овочах, він сигналізує про користь для здоров'я для споживача [62].

4.2. Можливості та потенціал ринку кондитерських виробів

У 2018 році у світовому списку експортерів Україна посідала 27 місце, та 43 місце в списку імпортерів [62], але так було не завжди. У період з 2013 по 2014 роки експорт вітчизняної продукції загалом, відповідно, й експорт кондитерських виробів зменшився майже на 31% і склав 281 тис.тонн, основною причиною стала втрата Україною основного покупця солодоців – Росію (48% експорту), а перорієнтація на європейський ринок вимагала часу та додаткових ресурсів. Однак вже у 2018 році частка Росії у структурі

експорту солодошів склала менше 1,0%, а основними покупцями українських смаколиків серед країн СНД стали: Казахстан (13%), Білорусь (12%) та Молдова (7%), а також Грузія, Азербайджан. Крім цього, українські кондитери вийшли на великі азійські ринки, зокрема, Малайзію. Відбуваються поставки ласощів також у Румунію, США. Загалом у 2018 році Україна експортувала кондитерських виробів на 404,7 млн.дол., що на 15,6% більше, ніж у попередньому.

2018 рік окремі експерти ринку солодошів називають «шоколадним» - у I кварталі цього року експорт шоколадних виробів зріс більше, ніж на 30%. У 2017 році в країни Євросоюзу Україна експортувала понад 10 тис. тонн шоколаду. Варто зазначити, що шоколад – найпопулярніший кондитерський продукт серед жителів США та ЄС (Німеччина, Франція, Велика Британія). В середньому європеєць споживає приблизно 5–6 кг шоколаду в рік (українець – лише 2 кг). Таким чином, експорт шоколаду та виробів з нього у європейські країни – доволі перспективний [21].

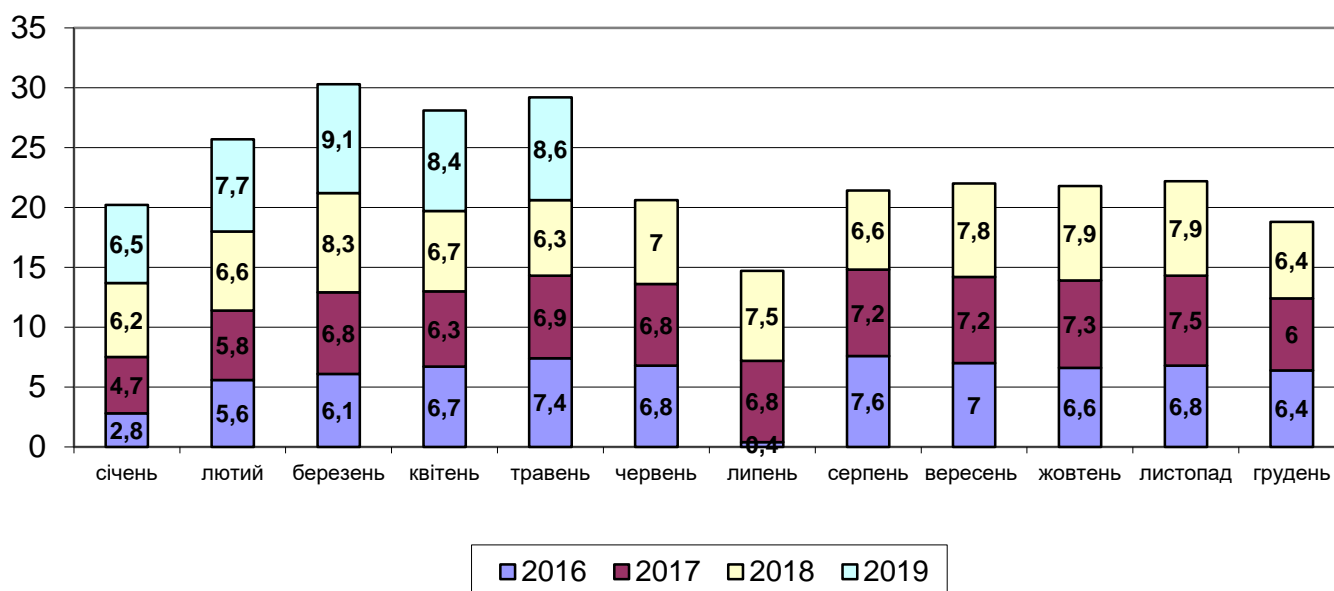

Рисунок 4.2. Експорт кондитерських виробів з 2016 по 2019 (тис. тонн) [27]

Якщо говорити про шоколадні вироби, які користувалися найбільшим попитом у країн-імпортерів українських солодошів, то у Молдові любляють шоколадні цукерки з вмістом алкоголю та цукерки, глазуrowані шоколадом. Український молочний та чорний шоколад, а також цукерки з

начинкою припали до смаку нашому північному сусіду – Білорусі. У Казахстані вподобали карамель з какао-начинкою, чорний шоколад та молочно-шоколадні батончики. Грузія купувала у вітчизняних кондитерів шоколад у плитках, соняшникову халву з какао [62].

Імпорт також демонструє стабільний приріст, хоча загалом обсяги нижчі, ніж експортні. Найбільшими постачальниками шоколадних виробів до України є країни ЄС, зокрема: Польща – 13,9 млн.дол., Нідерланди – 6,7 млн.дол. та Німеччина – 5,7 млн.дол. [62]. Найбільше ми купували у них шоколадні батончики, шоколад з цільними лісовими горіхами та молочний шоколад з начинкою.

Основними позиціями кондитерської продукції, що імпортувалася були наступні: карамель із вареного цукру, карамель льодяникова, цукерки жувальні, білий шоколад. Основними постачальниками цукрових кондитерських виробів були: Китай, Таїланд і Швейцарія [27]

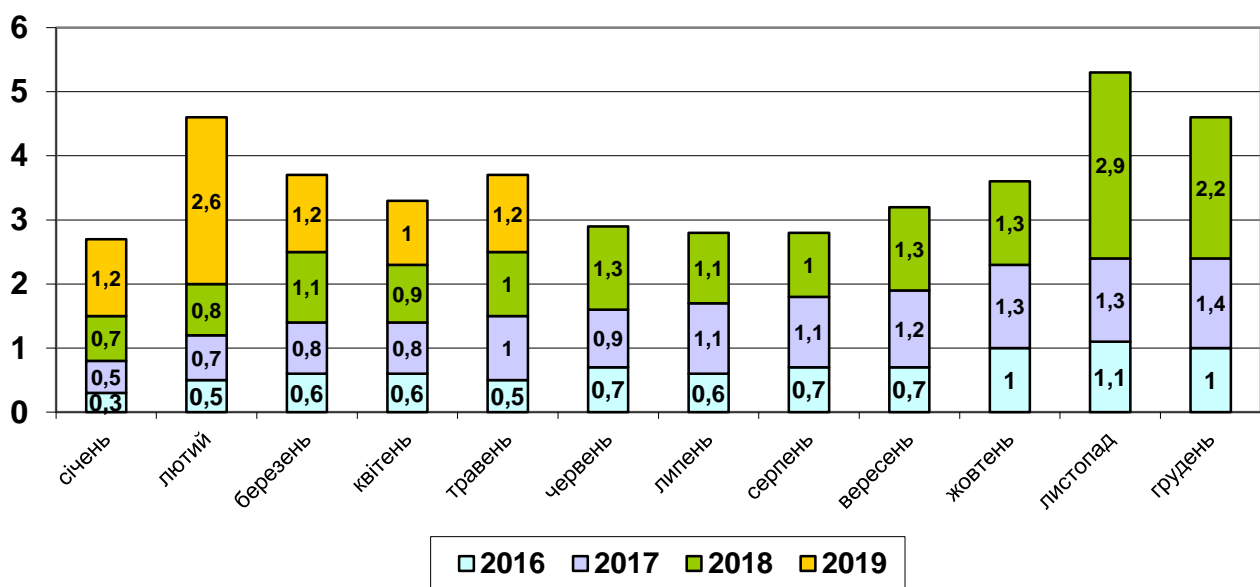

Рисунок 4.3. Імпорт кондитерських виробів за період з 2016 р. по 2019 р. (тис.тонн) [27]

Не зовсім позитивною є ситуація на ринку борошна, оскільки споживання хлібобулочних виробів знизилося, що, в свою чергу, вплинуло на внутрішню пропозицію кондитерського сегменту.

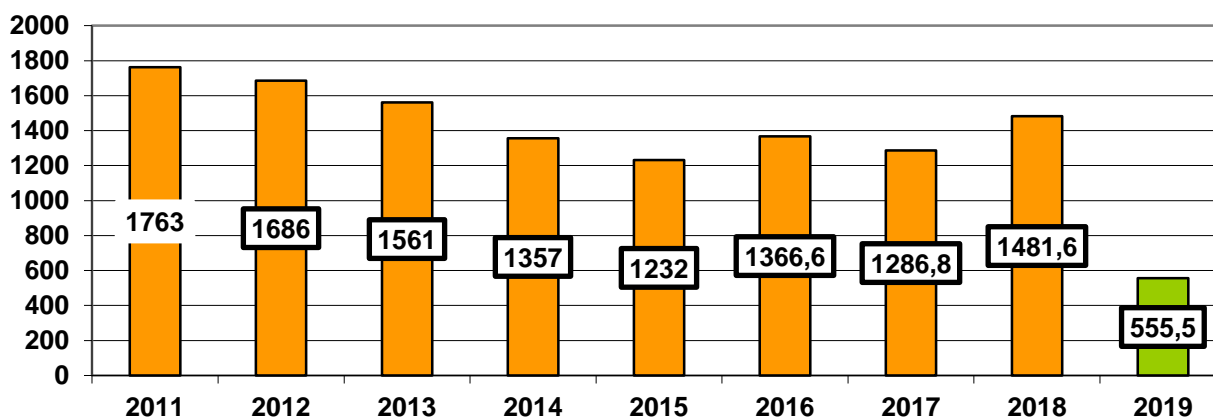

Рисунок 4.4. Виробництво хлібобулочних виробів у період з 2011р. по 2019р.(тис. тонн) [27]

Протягом аналізованого періоду виробництво тортів зменшилось на 0,3%, а от виробництво тістечок зросло на 12,3%. Зменшилося також виробництво здобних виробів, солодкого печива, вафель та вафельних облаток, сухарів, сушок, грінок та інших підсмажених виробів. Внутрішня пропозиція пряників і схожих на них виробів зросла на 3,8%.

Дохід у сегменті цукрової кондитерської продукції становить 60 млн. дол. За попередніми експертними прогнозами, протягом 2019-2023 років ринок зросте на 3,7%. Середнє споживання цукрових кондитерських виробів на душу населення становить 0,7 кг. Основними постачальниками цукрових кондитерських виробів на ринок є Китай, Таїланд і Швейцарія [27].

Як бачимо з рис.4.5, попри загальне зростання ринку кондитерських виробів, вартість ринку показники доходу вітчизняного сегменту цукрових кондитерських виробів знижуються, починаючи з 2017 р. Така тенденція є негативною, зокрема для аналізованого підприємства, оскільки значну питому вагу продукції на ПрАТ «Тера» становлять саме цукрові солодоці.

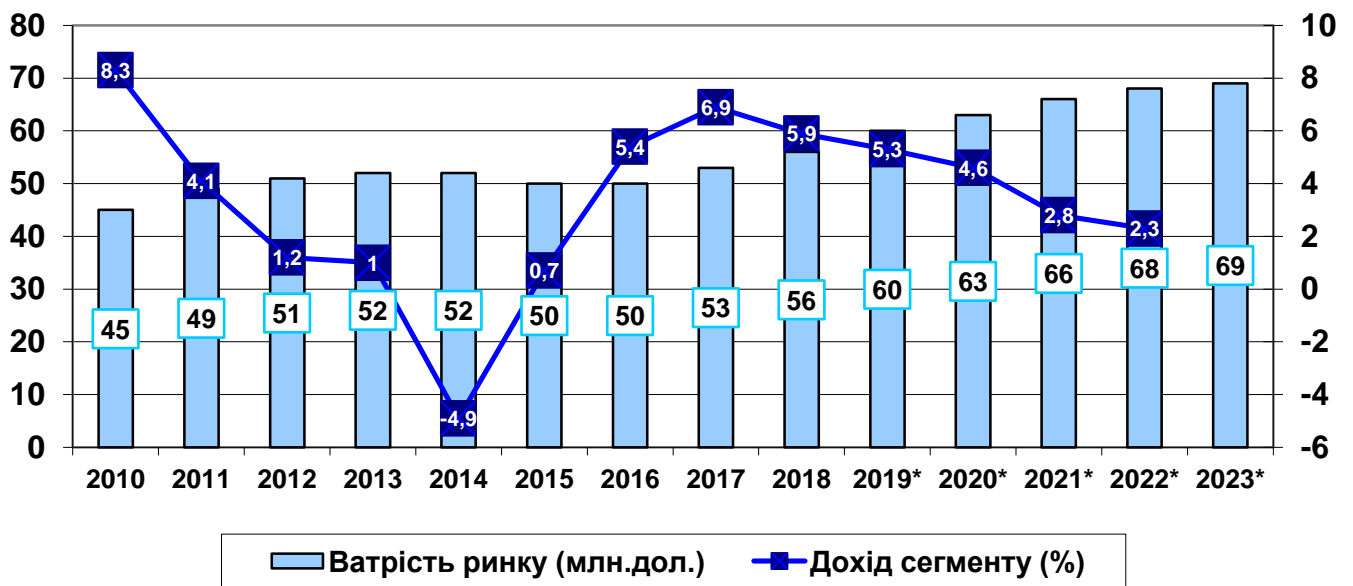

Рисунок 4.5. Основні показники доходу вітчизняного сегменту цукрових кондитерських виробів [27]

*2019-2023 - прогноз

Щодо обсягів ринку у натуральному вираженні, то згідно даних державної служби статистики, за період з 2010 по 2018 рр., він демонструє стабільність, прогнозується невелике зростання виробництва цукрових кондитерських виробів (див. рис.4.6).

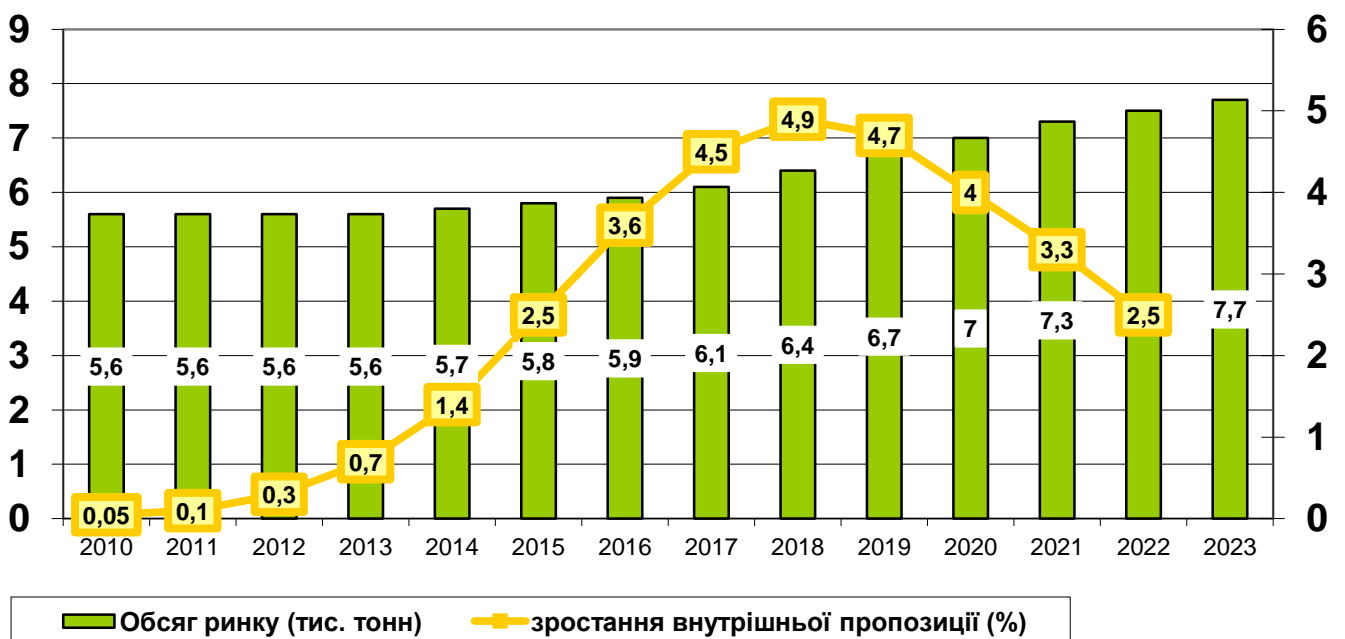

Рисунок 4.6. Основні показники внутрішнього ринку [27]

Щодо внутрішньої пропозиції цукрової кондитерської продукції, то її значення, починаючи з 2010 р. стрімко зростали, а найбільший попит не неї у споживачів спостерігався у 2018 році, а вже з 2019 року прогнозується стрімке зниження.

Висновок до розділу 4

У спеціальній частині дипломної магістерської роботи оцінено сучасний стан та окреслено перспективи розвитку кондитерської галузі.

Встановлено, що українські кондитери займають успішну позицію на європейському ринку солодошів. За рік в Україні обсяг виробництва солодошів складає понад 1 млн.т. Важливо, що кондитерська галузь є одним із найбільших споживачів сільськогосподарської продукції – борошна, молока, крохмалю, цукру, що, відповідно, забезпечує високий попит на вирощування та виробництво такої продукції українськими аграріями.

Важливо, що сьогодні в Україні населення витрачає на харчові продукти майже вдвічі більше, ніж п'ять років тому – продовольчі витрати зросли на 75%, з яких 12% припадає на купівлю солодошів.

Внутрішній ринок солодошів характеризується вільною конкуренцією – галузь налічує приблизно 750 кондитерських підприємств. Потужні виробники, з часткою ринку більше 10%, змагаються за покупця із дрібними місцевими кондитерами та торговими мережами з власними пекарнями.

Експерти експерти ринку солодошів називають 2018 рік «шоколадним» - у I кварталі цього року експорт шоколадних виробів зріс більше, ніж на 30%., а у 2017 році в країні Євросоюзу Україна експортувала понад 10 тис. тонн шоколаду.

Імпорт також демонструє стабільний приріст, хоча загалом обсяги нижчі, ніж експортні. Найбільшими постачальниками шоколадних виробів до України є країни ЄС, зокрема: Польща – 13,9 млн.дол., Нідерланди – 6,7 млн.дол. та Німеччина – 5,7 млн.дол.

РОЗДІЛ 5 ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

5.1. Інтегральна оцінка як індикатор ефективності використання потенціалу фінансової стійкості

Для оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства використовують методи, які запропоновані як вітчизняними, так й іноземними дослідниками. Застосування конкретного методу залежить від цілей оцінки, мети оцінки та, відповідно, прийняття подальших управлінських рішень, зацікавлених сторін тощо.

На нашу думку, оцінка ефективності управління фінансовою стійкістю господарюючого суб'єкта повинна передбачати комплексну оцінку, яка відобразить рівень ефективності використання ресурсів, спроможність менеджменту досягати поставлених цілей (з точки зору фінансового управління) та стійкість функціонування підприємства як системи у зовнішньому середовищі.

Таким чином, вищесказане дає змогу виокремити наступні складові ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства: ресурсну, функціонально-результативну та системно-структурну.

Ми вважаємо, що ресурсна ефективність (ресурсний потенціал) характеризує ступінь ефективності використання ресурсів з метою досягнення результатів функціонування підприємства та відображає економічність, продуктивність, оптимальність та раціональність використання господарських ресурсів.

На відміну від попередньої, функціонально-результативна ефективність, відображає власне спроможність підприємства (його менеджменту) досягати поставлених цілей, тобто вона характеризується рівнем досягнення цілей.

Окремої уваги заслуговує системно-структурна ефективність, яка відображає стійкість функціонування підприємства в умовах впливу

внутрішніх та зовнішніх факторів. Визначається рівнем ефективності залучення та використання ресурсів підприємства (системна складова) та ефективністю його структурних перетворень (структурна складова).

Для визначення рівня ефективності управління фінансовою стійкістю, на прикладі, ПрАТ «ТерА», що, відповідно, дасть змогу діагностувати (виявити) потенціал фінансової стійкості, пропонуємо здійснювати оцінку потенціалу фінансовою стійкості за допомогою інтегрального показника.

Інтегральна оцінка є ефективним механізмом оцінки, оскільки, комплексний підхід, що лежить в її основі, включає риси та характеристики усіх компонент. Інтегральна оцінка – це одержання із сукупності важливих характеристик тих кількісних параметрів, які характеризують фінансову стійкість цілому, нівелюючи вплив окремих несуттєвих факторів.

Вважаємо також, що застосування інтегрального показника дасть змогу діагностувати потенціал фінансової стійкості та, як наслідок, сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень щодо покращення фінансового стану, зокрема забезпечення його стійкості.

Інтегральний показник – це спосіб розрахунку комплексу показників, які відображають різні сторони фінансової стійкості та визначають її.

Важливо розрізняти категорії «ресурси» та «потенціал». Ресурси – це засоби, які існують окремо від господарюючого суб'єкта, а потенціал – це характеристика, яка, на відміну від ресурсів, є невід'ємною від суб'єкта господарювання.

Для формування єдиного показника оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю скористаємося методом узагальнення показників ефективності на основі середньої геометричної (5.1):

$$I_{\text{фс.}} = I_1 * r_1 + I_2 * r_2 + I_3 * r_3 + I_4 * r_4 + I_5 * r_5 + I_6 * r_6 \quad (5.1)$$

де $I_1 - I_6$ – інтегральні показники оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю на ПрАТ «ТерА»;

$r_1 - r_6$ – питома вага показників ($r_i=1$).

Така система показників обґрунтована достатньою інформативністю запропонованих груп індикаторів, оскільки вони допоможуть всесторонньо та достовірно оцінити поточний фінансовий стан підприємства та дослідити його оперативну динаміку в контексті фінансової рівноваги.

Інтегральний метод оцінки ґрунтується на використанні запропонованої нижче системи показників. Наведемо та обґрунтуємо вибір кожного з індикаторів:

- коефіцієнт фінансової стійкості, який відображає здатність підприємства залишатися платоспроможним в довгостроковій перспективі. Показник фінансової стійкості розраховується як співвідношення суми власного капіталу і довгострокових зобов'язань до величин сукупних пасивів. Значення коефіцієнта вказує, яку частку активів господарюючий суб'єкт фінансує за рахунок власного капіталу та капіталу, залученого на довгостроковій основі. Високе розраховане значення показника свідчить про позитивну динаміку, про перспективи розвитку та низький ризик банкрутства. Низьке значення показника відображає ймовірність ризику втрати платоспроможності (за умови, що доступ до короткострокових зобов'язань буде обмеженим). Рекомендоване нормативне значення показника знаходиться в межах 0,7-0,8. Результат, який не відповідає вказаним межам свідчить про недостатню фінансову стійкість в довгостроковій перспективі [33]. Ми вважаємо, що його використання при розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості є найдоцільнішим, тому присвоїли значення питокої ваги 0,25;

- рентабельність сукупного капіталу – характеризує ефективність використання усього майна (джерел фінансування) підприємства. Вказаному показнику присвоїли вагове значення 0,1, оскільки він становить значний інтерес для інвесторів, які орієнтуються на нього, вкладаючи власні кошти;

- коефіцієнт маневреності власного капіталу - відображає, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні кошти, а яка частина – капіталізована. Даному складнику інтегрального показника оцінки фінансової стійкості присвоїли значення ваги 0,1, оскільки він характеризує ступінь мобільності використання власного капіталу, що є важливим для оцінки ефективності управління капіталом;

- коефіцієнт фінансового ризику (або плече фінансового важеля) – показує рівень ризику втрати підприємством залученого капіталу та чистого прибутку. Значення коефіцієнта відображає вартість залученого капіталу в розрахунку на одну гривню. На наш погляд, є доцільним використання даного коефіцієнта, застосовуючи вагу 0,2, оскільки він показує рівень довіри до підприємства, адже при виникненні кризових ситуацій існує ризик неповернення коштів кредиторам;

- коефіцієнт покриття – це один з найперших та основних індикаторів ліквідності і, як наслідок, фінансової стійкості. Оскільки даний показник характеризує спроможність господарюючого суб'єкта покривати свої короткострокові боргові зобов'язання, які є називають «стійкими» або «сталими» пасивами, тобто вони відносяться до постійних джерел фінансування ресурсів, ми присвоїли йому вагове значення 0,2;

- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – показує збільшення або зменшення комерційного кредиту, наданого підприємству. Якщо в динаміці спостерігається тенденція до зниження значення даного показника, то це означає, що зростання операцій купівлі у кредит зростає – збільшується заборгованість перед постачальниками за товари (роботи, послуги). Цьому показнику присвоїли вагу 0,15, оскільки кредиторська заборгованість відноситься до сталих пасивів і становить собою постійне джерело фінансування активів підприємства.

Зобразимо у таблиці 5.1 вихідні дані для розрахунку інтегрального показника оцінки управління фінансовою стійкістю ПрАТ «ТерА» (усі

значення запропонованих коефіцієнтів розраховані у другому аналітичному розділі магістерської роботи).

Таблиця 5.1

Дані для розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю на ПрАТ «ТерА»

№ п/п	Назва показника	Вага коефіцієнта	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,25	0,5	0,18	0,5
2	Рентабельність сукупного капіталу	0,1	0,13	0,1	-0,07
3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,1	0,24	0,47	0,40
4	Коефіцієнт фінансового левериджу	0,2	0,98	1,04	0,96
5	Коефіцієнт покриття	0,2	1,24	1,44	1,42
6	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,15	8,45	9,94	8,36

Розрахуємо інтегральний показник для ПрАТ «ТерА» за 2015-2017 роки:

$$I_{2015}=0,5*0,25+0,13*0,1+0,24*0,1+0,98*0,2+1,24*0,2+8,45*0,15 = 1,87;$$

$$I_{2016}=0,18*0,25+0,1*0,1+0,47*0,1+1,04*0,2+1,44*0,2+9,94*0,1 = 1,59;$$

$$I_{2017}=0,5*0,25+(-0,07)*0,1+ 0,40*0,1+0,96*0,2+1,42*0,2+8,36*0,1= 1,47.$$

Побудуємо матрицю, в якій відобразимо результати розрахунків інтегрального показника оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю ПрАТ «ТерА» та коефіцієнта фінансового ризику, як одного із ключових показників в оцінці фінансової стійкості (рис. 5.1).

Рівень коефіцієнту фінансового ризику ПрАТ «ТерА»	Високий	10	11	12
	Середній	7	8	9
	Низький	4	5	6
	Дуже низький	1	2	3
		Низький	Середній	Високий

Рівень інтегрального показника оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю на ПрАТ «ТерА»

Рисунок 5.1. Матриця «Інтегральний показник оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю – коефіцієнт фінансового ризику ПрАТ «ТерА»

У таблиці 5.2 зобразимо динаміку інтегрального показника оцінки ефективності управління капіталом досліджуваного підприємства та динаміку коефіцієнта фінансового ризику даного підприємства.

Таблиця 5.2

Динаміка інтегрального показника оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю та коефіцієнта фінансового ризику ПрАТ «ТерА»

№ п/п	Показник	Рік		
		2015	2016	2017
1	Інтегральний показник	1,87	1,89	1,47
2	Коефіцієнт фінансового ризику	0,98	1,04	0,96

Найбільш ефективним для досліджуваного підприємства згідно запропонованої методики був 2016 рік, оскільки спостерігається найвищий показник інтегральної оцінки ефективності управлінням фінансовою стійкістю та на трохи вищому рівні показник коефіцієнта фінансового ризику. Функціонування підприємства можна охарактеризувати кризовим з

точки зору фінансової стійкості. Негативна динаміка спостерігається і в 2017 році, де значення показників коефіцієнту фінансового ризику та інтегральної оцінки опустились ще нижче (квадрат 1). Функціонування підприємства нестійке, кошти, вкладені в капітал, використовуються неефективно, при зростанні рівня коливань факторів, що обурюють, існує виникнення збитків, низький рівень стійкості економічного зростання.

Запропонований підхід до оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства на основі синтезу важливих показників, що характеризують рівень фінансовою стійкості підприємства за функціональними ознаками та коефіцієнту фінансового ризику дає змогу менеджменту оцінити взаємопов'язаний вплив фінансово-виробничих процесів та факторів зовнішнього середовища на фінансову стійкість підприємства, виявити проблемні чинники та визначити резерви посилення фінансової стійкості підприємства.

5.2. Діагностування потенціалу фінансової стійкості

Своєчасне виявлення проблем та усвідомлення необхідності змін унеможлиблює поглиблення кризових явищ та сприяє підвищенню рівня ефективності діяльності. Вирішення такої проблеми можливо шляхом діагностики – встановлення та з'ясування ознак, що характеризують поточний стан досліджуваного об'єкта, тенденцій та оцінки змін з метою впливу на них та прийняття відповідних рішень.

Щодо діагностики окремих господарюючих суб'єктів, то вона передбачає аналіз та економічну оцінку показників з метою виявлення резервів та з'ясування перспектив розвитку підприємства й наслідків поточних управлінських рішень [10].

Діагностика є першоосновою та ключовим елементом дослідження ефективності системи управління підприємством і передбачає перманентну оцінку параметрів діяльності на основі даних бухгалтерської фінансової звітності шляхом застосування стандартних методів фінансового аналізу. За

допомогою діагностики ідентифікують проблемні, так звані, «вузькі місця» у господарській діяльності підприємства [10].

Необхідність діагностування потенціалу фінансової стійкості викликана динамічністю зовнішнього середовища та господарської діяльності підприємства зокрема. Основною функцією діагностики є інформаційне забезпечення, що передбачає цілеспрямований вибір відповідних економічних показників, необхідних для аналізу, планування та підготовки управлінських рішень.

Діагностувати потенціал фінансової стійкості пропонуємо за допомогою показників фінансового аналізу, зокрема за допомогою системи економічних показників, які відображають складові фінансової рівноваги [38], такі як: рентабельність (ефективність діяльності), ліквідність та структура капіталу.

Пропонуємо наступну цільову функцію діагностики потенціалу фінансової стійкості:

$$P = f(I_{\text{ефект}}, I_{\text{лікв}}, I_{\text{кап}}) \rightarrow \max, \quad (5.1)$$

де P – потенціал фінансової стійкості; $I_{\text{приб}}$ – рівень ефективності діяльності (рентабельність); $I_{\text{лікв}}$ – ліквідність; $I_{\text{фс}}$ – структура капіталу.

Оскільки економічна категорія «фінансова стійкість» є інтегральною характеристикою стійкого співвідношення між ліквідністю – рентабельністю та структурою капіталу, запропонований підхід обґрунтований достатньою інформативністю індикаторів, за допомогою яких можна всесторонньо та достовірно оцінити рівень фінансової стійкості, визначити її оперативну динаміку.

Відповідно до цільової функції діагностики потенціалу фінансової стійкості, пропонуємо такі таксономічні групи індикаторів (див. табл. 5.3), вибір яких ми зробили, дотримуючись принципів системності (врахування динаміки показників у їх взаємному співвідношенні) та комплексності

аналізу (відображення усіх складових елементів фінансової стійкості підприємства). Інтерпретація результатів діагностування потенціалу фінансової стійкості вимагає дотримання умов, наведених у табл. 5.3, які, в свою чергу, базуються на аналізі:

- відхилень отриманих значень від нормативних;
- динаміки змін показника.

У наступній таблиці 5.4 розрахуємо запропоновані індикатори, використовуючи дані фінансової звітності досліджуваного підприємства. Провівши необхідні розрахунки щодо типу фінансової стійкості на ПрАТ «ТерА» та проаналізувавши коефіцієнти стійкості, а також обчисливши інтегральний показник фінансової стійкості, з'ясуємо, за допомогою системи запропонованих індикаторів потенціал фінансової стійкості та оцінимо рівень його використання.

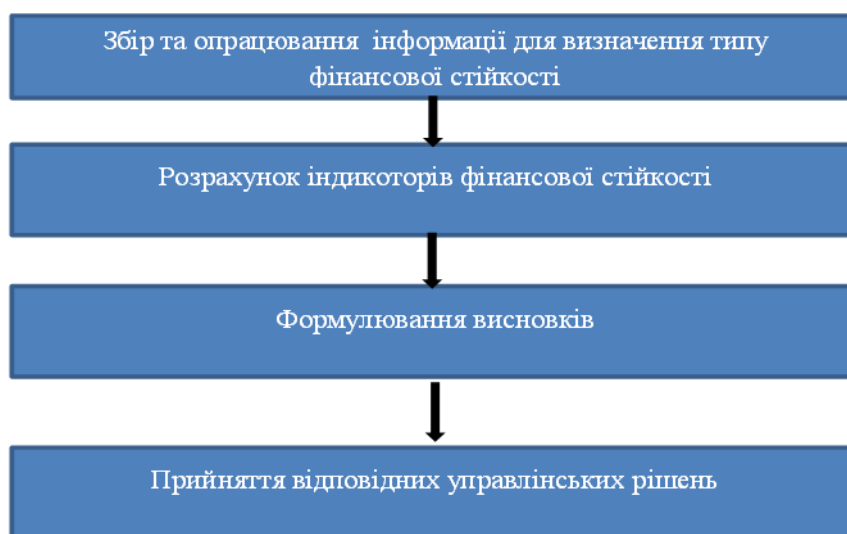

Рисунок 5.2 Структурно-логічна схема діагностики потенціалу фінансової стійкості підприємства

Таблиця 5.3

Діагностування потенціалу фінансової стійкості підприємства*

Індикатори		Рівень потенціалу фінансової стійкості		
Абсолютний	Відносний	Високий	Середній	Низький
1	2	3	4	5
Ефективність діяльності		Зростання чистого прибутку та рентабельності	Погіршення значень усіх індикаторів	Збиток від реалізації. Від'ємні значення рентабельності
1. Чистий прибуток; 2. Валовий прибуток.	1. Рентабельність продажу; 2. Рентабельність сукупного капіталу; 3. Рентабельність власного капіталу.			
Ліквідність та пластоспроможність		Збільшення розміру довгострокового позикового капіталу. Зростання коефіцієнта автономії. Позитивна динаміка ВОК	Зниження коефіцієнтів автономії та фінансової стійкості. Збільшення коефіцієнта фінансового ризику. Зменшення ВОК	Зниження значень усіх коефіцієнтів. Від'ємний ВОК
1. Розмір власного капіталу; 2. Розмір позикового капіталу; 3. Величина власного оборотного капіталу (ВОК).	1. Коефіцієнт автономії; 2. Коефіцієнт фінансового ризику; 3. Коефіцієнт фінансової стійкості; 4. Тривалість обороту кредиторської заборгованості			
Структура капіталу		Зменшення вартості необоротних активів. Зростання коефіцієнтів ліквідності. Зменшення оборотності кредиторської заборгованості. Збільшення оборотності дебіторської заборгованості	Збільшення вартості дебіторської заборгованості. Зниження коефіцієнтів швидкої та поточної ліквідності. Зменшення оборотності дебіторської заборгованості	Погіршення усіх показників
1. Вартість необоротних активів; 2. Вартість оборотних активів; 3. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; 4. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1. Коефіцієнт швидкої ліквідності; 2. Коефіцієнт покриття; 3. Оборотність кредиторської заборгованості; 4. Оборотність дебіторської заборгованості			

*Джерело: власна розробка автора

Діагностування потенціалу фінансової стійкості на ПрАТ «ТерА»

№ п/п	Назва показника	2015	2016	Відхилення (+-)	2017	Відхилення (+,-)
1	2	3	4	5	6	7
Ефективність діяльності						
1	Чистий прибуток, тис.грн.	1395	1416	21	0	-1416
2	Валовий прибуток, тис.грн.	8070	8651	581	9148	497
3	Рентабельність продажу, %	0,17	0,03	-0,14	0,17	0,14
4	Рентабельність сукупного капіталу, %	0,27	0,22	-0,05	0	-0,22
5	Рентабельність власного капіталу, %	0,27	0,3	0,03	0	-0,3
Ліквідність						
6	Розмір власного капіталу, тис.грн.	5152	6568	1416	5700	-868
7	Розмір позикового капіталу, тис.грн.	5053	6866	1813	5556	-1310
8	Величина власного оборотного капіталу, тис.грн.	1223	3005	1882	2248	-757
9	Коефіцієнт автономії	0,5	0,49	-0,01	0,5	0,01
10	Коефіцієнт фінансового ризику	0,98	1,04	0,06	0,97	-0,07
11	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,5	0,48	-0,02	0,5	0,02
12	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	53,65	45,57	-8,08	49,45	3,88
Структура капіталу						
13	Вартість необоротних активів, тис.грн.	3929	3495	-434	3452	-43
14	Вартість оборотних активів, тис.грн.	6276	9939	3663	7884	-2055
15	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис.грн.	2639	4314	1675	3513	-801
16	Величина грошових коштів, тис.грн.	76	389	313	276	-113
Продовження табл. 5.4						
1	2	3	4	5	6	7

17	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис.грн.	1927	2497	570	2393	-104
18	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,44	0,49	0,05	0,54	-0,05
19	Коефіцієнт покриття	1,24	1,44	0,2	1,42	-0,02
20	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,05	0,35	0,54	0,0
21	Оборотність кредиторської заборгованості	6,71	7,9	1,19	7,28	-0,62
22	Оборотність дебіторської заборгованості	5,9	6,1	0,2	6,9	0,8

Важливо, що висновки аналітик формалізує в залежності від діапазону зміни індикатора, його динаміки, відхилень отриманих фактичних значень від нормативних.

Згідно отриманих результатів, потенціал фінансової стійкості на ПрАТ «ТерА» середній. Пропонуємо менеджменту підприємства, скориставшись запропонованою методикою, усунути, так звані «вузькі місця», що дасть змогу підвищити рівень фінансової стійкості, оскільки за аналізований період на ПрАТ «ТерА» спостерігається кризовий фінансовий стан.

Висновок до розділу 5

У розділі запропоновано механізм діагностування потенціалу фінансової стійкості шляхом розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю. Діагностику рівня потенціалу фінансової стійкості рекомендовано визначати за допомогою системи економічних показників, які відображають складові фінансової рівноваги, зокрема такі як: ефективність діяльності, ліквідність та структура капіталу.

Обчисливши інтегральний показник фінансової стійкості та оцінивши рівень потенціалу фінансової стійкості за допомогою системи запропонованих індикаторів, з'ясовано, що на ПрАТ «ТерА» середній рівень використання потенціалу фінансової стійкості.

РОЗДІЛ 6 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

6.1. Організація служби охорони праці на підприємстві

Управління охороною праці ПрАТ «ТерА» - це чітка взаємодія усіх структур виробництва, спрямована на дотримання нормативних вимог по охороні праці і виконання посадових обов'язків по забезпеченню безпеки виробничих процесів. Метою управління охороною праці на підприємстві ПрАТ «ТерА» є забезпечення безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини під час трудової діяльності.

На даному підприємстві координація діяльності усіх служб підприємства у рамках системи управління охороною праці здійснюється генеральним директором ПрАТ «ТерА» та інженером по охороні праці.

Функції служби охорони праці виконує головний інженер з охорони праці. Система управління охороною праці ПрАТ «ТерА» розроблялася з урахуванням особливостей його виробничої діяльності і вписується в існуючу структуру й схему управління підприємством у цілому, де органи управління діяльністю одночасно є органами управління охорони праці.

Зокрема, суб'єктами управління підприємства виступає головний інженер з охорони праці та генеральний директор підприємства, а у виробничих цехах — заступник директора з виробництва; об'єктами управління — діяльність функціональних служб (бухгалтерія, відділ збуту та інші) і структурних підрозділів (цех та дільниці) щодо забезпечення безпечних та нешкідливих умов праці на робочих місцях, виробничих ділянках, у цехах і на досліджуваному підприємстві в цілому.

Найважливішими завданнями СУОП на ПрАТ «ТерА» є такі:

- організація та координація роботи в галузі охорони праці;
- планування роботи й прогнозування виробничого ризику (ступеня небезпеки);
- технологічне забезпечення;

- технічне забезпечення;
  - матеріально-технічне забезпечення;
  - нормалізація санітарно-гігієнічних умов праці, соціальне забезпечення;
  - правове забезпечення;
  - інформаційне, нормативно-медичне і методичне забезпечення;
  - економіко-цільове регулювання та мотивація безпечної роботи;
- контроль за станом охорони праці;
- облік, аналіз і оцінка показників стану охорони праці та функціонування СУОП.

Одне з головних складових безпеки виробничих процесів - це точність виконання технологічних процесів, метрологічне забезпечення виробництва.

Важливу роль в ефективності системи управління охороною праці відіграє підбір і розставляння кадрів. На підприємстві ПрАТ «ТерА» проводиться цілеспрямована робота по підвищенню кваліфікації керівників підрозділів, технічної і технологічної служби. Відповідальні особи, працівники підприємства, що виконують роботи з підвищеною небезпекою, перед початком робіт проходять навчання.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про охорону праці» фінансування заходів з охорони праці на підприємстві здійснюється роботодавцем.

На ПрАТ «ТерА» в колективному договорі сторони передбачають забезпечення працівникам соціальних гарантій у галузі охорони праці на рівні не нижчому за передбачений законодавством, їх обов'язки, а також комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, попередження випадків виробничого травматизму, професійного захворювання, аварій і пожеж, визначають обсяги та джерела фінансування зазначених заходів.

Щорічно на ПАТ «ТерА» виділяються кошти для фінансування заходів з охорони праці в об'ємі 0,5 % оплати праці за попередній рік (див. табл.6.1).

Таблиця 6.1

Фінансування заходів охорони праці на ПАТ «ТерА»
за період 2013-2017 рр.

Фонд оплати праці, тис.грн.	Сума фінансування 0,5%	Абсолютне
-----------------------------	------------------------	-----------

					від ФОП, тис.грн.					відхилення, тис.грн	
2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2017- 2013	2017- 2016
3952	4038	5271	6092	6755	19,76	20,19	26,36	30,46	33,78	14,02	3,32

Як бачимо, з табл.6.1, із зростанням фонду оплати праці працівників зростає і сума фінансування заходів охорони праці на ПрАТ «ТерА». В абсолютному значенні в період з 2013 року по 2017 рік сума фінансування зросла на 14,02 тис .грн.

Щорічно на досліджуваному підприємстві плануються і виділяються грошові кошти на:

- впровадження заходів по досягненню встановлених нормативів безпеки, гігієни праці і виробничої санітарії;
- забезпечення працівників засобами індивідуального та колективного захисту (противогазами, респіраторами, пов'язками, гумовими рукавицями, спецодягом та іншим);
- проведення заходів щодо професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці, пропаганди безпечних методів праці;
- підтримання санітарно-гігієнічних умов підприємства;
- послуги пожежних і рятувальних служб;
- захист підприємства від радіоактивного забруднення, випромінювання та інші;
- проведення медичних оглядів працівників;
- виплата коштів працівникам, які постраждали в результаті нещасних випадків на виробництві.

Правильно обрані цілі та методи фінансування охорони праці на підприємстві є основою для подальшого розвитку цієї галузі.

Одним із напрямів охорони праці ПрАТ «ТерА» є слідкування за станом виробничого травматизму на підприємстві.

Виробничий процес будь-якої технологічної складності, організований в тій або іншій галузі промисловості, сфері послуг, управління і реалізації продукції,

тісно пов'язаний з ризиком для життя і здоров'я працівників. Загрозу нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві не можна повністю виключити ні на одному підприємстві, ні в одній організації або установі. Звичайно, співробітники в різному ступені ризикують стати «жертвою» на своєму робочому місці. Це залежить від виду трудової діяльності, особливостей того або іншого підприємства, а також від рівня підготовленості і захищеності робочих місць відповідно до вимог охорони праці.

Аналіз травматизму на виробництві свідчить, що більшість травм відбувається з організаційних причин (див. рис.6.1. 70% від всіх причин, технічні становлять - 8%, психофізіологічні - 22%), а саме: порушення вимог особистої безпеки, порушення робітниками трудової та виробничої дисципліни, невиконання вимог інструкцій з охорони праці по професіям та видам робіт, відсутність обов'язкового попереднього навчання з питань охорони праці, відсутність постійного контролю з боку посадових осіб за безпечним веденням робіт.

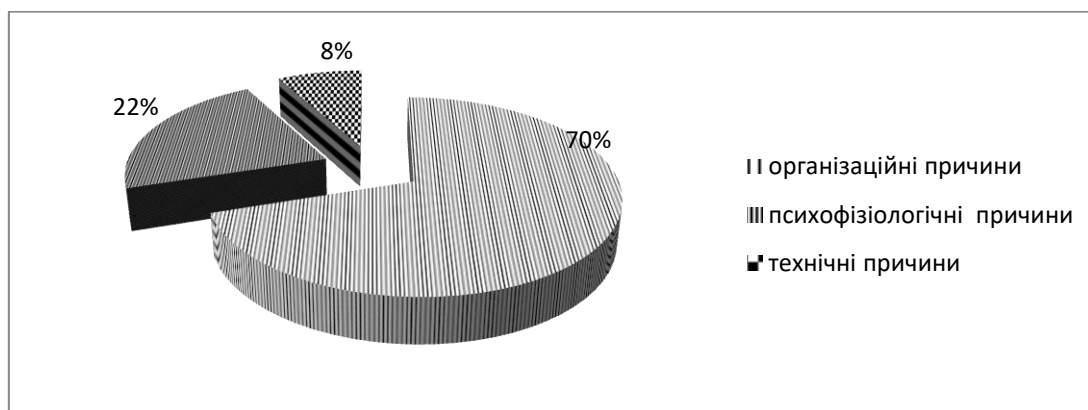

Рис.6.1. Основні причини виробничого травматизму на ПрАТ «ТерА»

Виходячи з аналізу причин травматизму на виробництві, керівництву ПрАТ «ТерА» необхідно звернути увагу саме на організацію роботи з охорони праці на підприємстві. Для цього потрібно, насамперед, постійно дотримуватися вимог нормативно-правових актів з охорони праці, більше навчати робітників, тому що неякісне навчання та проведення інструктажів працівників приводить до байдужого ставлення працівників до безпечного виконання ними робіт і головне - не економити кошти на здійснення відповідних заходів з охорони праці.

Професійні захворювання є наслідком багаторазової, тривалої дії на органи людини відповідних виробничих шкідливих чинників: пилю, пару, газів, шуму, вібрації, випромінювань тощо.

Протягом 2017 року на ПрАТ «ТерА» не було виявлено порушень та недоліків з питань створення безпечних та нешкідливих умов праці, виробничий травм на підприємстві не було зареєстровано.

Також треба визнати позитивну роботу з питання проведення атестації робочих місць на ПрАТ «ТерА», де роботи з атестації проводяться систематично, з дотриманням термінів, визначених законодавством.

6.2. Реалізація інженерно-технічних заходів цивільного захисту щодо захисту сировини, напівфабрикатів і готової продукції від впливу уражаючих факторів ядерної зброї

Захист харчової сировини, напівфабрикатів, готової продукції, води на об'єктах харчової промисловості є одним з основних завдань цивільної безпеки для підприємств даної галузі.

Незважаючи на існуючі розбіжності між вражаючою дією радіоактивних, хімічних речовин, бактеріальних засобів способи захисту продуктів харчування мають багато спільного. Вибір способу захисту визначається видом продукції, її кількістю і умовами зберігання.

Для підготовки підприємства до захисту від впливу уражаючих факторів ядерної зброї на ПАТ «ТерА» був розробляється план захисту (План ЦЗ), в якому передбачається проведення організаційних та інженерно-технічних заходів цивільного захисту. Значна частина заходів була виконана під час будівництва підприємства, його реконструкції та у процесі капітального і поточного ремонтів.

Заходи щодо захисту продуктів харчування можна об'єднати в наступні групи.

Організаційні заходи є загальними для харчових підприємств всіх галузей.

Основними із них є:

- розосередження виробничих і складських споруд на території підприємства під час його будівництва,
- заміна обладнання більш досконалим, герметичним:

- підготовка до роботи лабораторій для аналізу продуктів харчування на забрудненість радіоактивними і хімічними отруйними речовинами;
- навчання формувань, виробничого персоналу заходам та засобам захисту харчових продуктів та сировини;
- контроль за всім комплексом заходів із захисту і підготовки до знезараження.

Під час загрози виникнення надзвичайної ситуації здійснюються: приведення формувань в готовність, встановлення суворого пропускного режиму на підприємстві, охорона важливих об'єктів, в тому числі систем водопостачання, приведення до готовності пунктів санітарного оброблення (ПуСО), санітарних пропускників, знезаражуючих засобів та матеріалів [83, с. 16].

Інженерно-технічні заходи щодо захисту сировини, напівфабрикатів і готової продукції від впливу уражаючих факторів ядерної зброї включають в себе:

- герметизацію виробничих і складських приміщень,
- встановлення фільтропоглиначів на вентиляційних системах;
- встановлення протипилових фільтрів, кондиціонерів у виробничих приміщеннях;
- герметизацію технологічного обладнання.

Способи реалізації інженерно-технічних заходів багато в чому схожі. Так, для всіх галузей важлива герметизація будівель, приміщень та інших елементів виробничого комплексу.

Заходи для захисту продуктів харчування за допомогою тари, пакувальних та покрівельних матеріалів.

Щодо захисних властивостей тару поділяють на три категорії: вищу, першу та другу.

До вищої категорії відноситься тара, яка захищає від радіоактивних, 81 отруйних речовин і бактеріальних засобів. Це герметично закрита металева, скляна тара і деякі види дерев'яної і полімерної тари; фляги з гумовою кільцевою прокладкою, сталеві і дерев'яні заливні бочки, банки для консервів, туби алюмінієві, банки скляні, закатані бляшаними кришками, пляшки вузькогорлі, герметично закриті металевими капсулами чи закупорені щільними корками або

поліетиленовими пробками, пакети із комбінованого матеріалу, паперу, фольги, поліетилену.

Тара першої категорії захищає продовольство від радіоактивних речовин і бактеріальних засобів. До неї, перш за все, відносяться: бочки дерев'яні сухої тари, ящики дощаті з поліетиленовими вкладками, банки і пакети із комбінованого матеріалу (для упаковки концентратів, круп, молока), пляшки із поліхлорвінілу для рослинної олії [83, с. 44].

До другої категорії відноситься тара, яка захищає продовольство тільки від радіоактивних речовин і дещо зменшує дію отруйних хімічних речовин та бактеріальних засобів. Це ящики, багат шарові паперові мішки тощо.

Таким чином, майже всі види тари та упаковки значною мірою захищають вміщені в них продукти від зараження, а забруднену зовнішню поверхню тари можна дезактивувати. Продукція та сировина у негерметизованих приміщеннях у період загрози радіоактивного забруднення місцевості має бути захищена покриттям із брезенту або прогумованої тканини. Крім штабелів готової продукції, захисним покриттям вкривають штабелі тари.

Для захисту напівфабрикатів та продукції у цехах, сховищах повинні використовуватися всі наявні місткості та холодильні камери.

Ці заходи повинні здійснюватись за сигналами оповіщення ЦЗ та у разі тривалих перерв між змінами. Захист продуктів та сировини під час транспортування забезпечується використанням спеціалізованого транспорту. При перевезенні продуктів транспортом загального користування, їх потрібно вкривати брезентом. Заражений транспорт перш ніж поставити до приймальної рампи заводу треба знезаразити на пунктах спеціальної оброблення.

Санітарно-профілактичні заходи:

- 1) суворе дотримання правил особистої гігієни;
- 2) регулярний санітарно-гігієнічний контроль за якістю продукції, води та вододжерел;
- 3) утримання в чистоті будівель, допоміжних приміщень, обладнання відповідно до санітарних правил харчових підприємств

4) утримання території заводу у чистоті; під'їзні шляхи, майданчики перед виробничими та складськими приміщеннями мають бути заасфальтовані з певним ухилом для збігання промивної та атмосферної вод у бік від будівель;

5) збереження відходів у бетонних або в щільно збитих просмолених (оббитих всередині жерстю) ящиках з кришками, що щільно прилягають. Сміття та відходи слід вивозити кожний день, після чого ящики ретельно вичищати та дезинфікувати 20 %-ним розчином вапняного молока або розчином хлорного вапна.

6.3. Організація і проведення досліджень з оцінки стійкості суб'єкта господарювання в НС. Розробка заходів щодо підвищення стійкості суб'єкта

Стійкість роботи об'єкта господарської діяльності – це здатність його в умовах НС випускати продукцію у запланованому обсязі та визначеної номенклатури, а у разі слабких та середніх руйнувань або порушення матеріального постачання - відновлювати виробництво власними силами у короткий термін.

На стійкість роботи об'єкта впливають такі фактори:

- захищеність робітників та службовців від уражальних факторів у НС;
- здатність інженерно-технічного комплексу об'єкта (будівель, споруд, обладнання та комунально-енергетичних мереж) протистояти руйнівній дії уражальних факторів аварій, катастроф, стихійного лиха та сучасної зброї;
- надійність постачання об'єкта електроенергією, водою, паливом, комплектуючими та сировиною;
- підготовленість об'єкта до проведення аварійно-рятувальних та відновлюваних робіт;
- оперативність управління виробництвом та здійсненням заходів ЦЗ у НС.

Підвищення стійкості об'єкта досягають проведенням комплексу інженерно - технічних, технологічних, організаційних заходів.

До інженерно-технічних заходів належать роботи, що забезпечують стійкість виробничих будівель і споруд, обладнання та комунально-енергетичних систем.

Технологічні заходи забезпечують підвищення стійкості об'єкта спрощенням технологічного процесу виробництва кінцевої продукції та виключенням або обмеженням розвитку аварій.

Організаційні заходи передбачають розробку ефективних дій керівного складу, служб та формувань ЦЗ, спрямованих на захист виробничого персоналу, проведення рятувальних та інших невідкладних робіт, а також відновлення виробництва [25, с.39].

Заходи щодо підвищення стійкості об'єктів здійснюються відповідно до вимог Норм проектування інженерно-технічних заходів цивільного захисту.

Підвищення стійкості роботи кондитерських підприємств передбачає:

- захист робітників та службовців у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу;
- підвищення стійкості найважливіших елементів та вдосконалювання технологічного процесу;
- підвищення стійкості матеріально-технічного постачання;
- підвищення стійкості управління об'єктом;
- розробку заходів щодо зменшення імовірності виникнення вторинних факторів ураження і збитків від них;
- підготовку до відновлення виробництва після ураження об'єкта.

Особлива увага повинна бути приділена забезпеченню укриттям всіх працюючих у захисних спорудах. З цією метою розробляється план нагромадження і будівництва необхідної кількості захисних споруджень; у випадку нестачі сховищ, які відповідають сучасним вимогам, у ньому передбачається укриття робітників та службовців у швидкостворюваних сховищах. Підвищення характеристик міцності проводять, якщо:

- окремі особливо важливі будинки і спорудження значно слабші за інші і їхню міцність доцільно довести до прийнятої для даного підприємства межі стійкості;
- необхідно зберегти деякі важливі ділянки (цехи), які можуть самостійно функціонувати при виході з ладу інших і забезпечать випуск особливо цінної продукції.

При загрозі надзвичайної ситуації в найбільш відповідальних спорудах доцільно ввести додаткові опори для зменшення прольотів, підсилити найбільш слабкі вузли й окремі елементи несучих конструкцій; наприклад, високі споруди (труби, щогли, колони) закріплюються відтяжками, розрахованими на навантаження, які створюються впливом швидкісного напору повітря ударної хвилі ядерного вибуху, а для інших конструкцій можна спорудити бетонні чи металеві пояси, які підвищують їх твердість [25, с.120]. Заходи щодо підвищення стійкості технологічного і верстатного устаткування, яке є таким основним при виробництві кондитерських виробів, повинні бути спрямовані на забезпечення його збереження для випуску продукції після надзвичайної ситуації. Таке устаткування, а також вимірювальні та випробувальні прилади, як правило, розміщуються у виробничих приміщеннях і тому отримують пошкодження не тільки від впливу ударної хвилі, а й від уламків елементів будівельних конструкцій, що обрушуються, і вторинних вражаючих факторів; надійно захистити їх практично неможливо. Однак підвищити стійкість устаткування можна, підсилюючи його найбільш слабкі елементи і створюючи запаси цих елементів, окремих вузлів і деталей, матеріалів та інструментів для ремонту і відновлення пошкоджень.

Важке устаткування розміщують, по можливості, на нижніх поверхах виробничих будівель. Машини й агрегати великої цінності бажано встановлювати в будівлях, що мають полегшені конструкції і конструкції, що повільно загоряються, обвалення яких не призведе до руйнування цих пристроїв. Деякі види технологічного устаткування доцільно розмістити поза будинками, на відкритому майданчику під навісами; це виключить руйнування його уламками загороджувальних конструкцій. Велике значення має міцне закріплення на фундаментах верстатів і установок, які мають велику висоту і малу площу опори; використання розтяжок і додаткових опор підвищить їх стійкість до перекидання. Прилади бажано встановлювати на закріплених підставках, тумбах, столах.

Особливо цінне й унікальне устаткування потрібно розміщувати в заглиблених підземних чи спеціально побудованих приміщеннях підвищеної міцності і на випадок виникнення надзвичайних ситуацій розробити спеціальні індивідуальні енергогасильні пристрої.

Насичення сучасних технологічних ліній засобами автоматики і телемеханіки, електронною і напівпровідниковою технікою значною мірою сприяє удосконалюванню технологічних процесів, але в той же час робить ці процеси більш вразливими до впливу різних вражаючих факторів. Тому при удосконалюванні технологічних процесів виробництва слід вживати і заходи для підвищення їх стійкості, пам'ятаючи, що найбільш важливі умови надійності — стійкість системи управління і безперебійність забезпечення усіма видами енергопостачання. У випадку виходу з ладу автоматичних систем управління повинен бути передбачений перехід на ручне управління процесом у цілому чи окремими його ділянками.

Підвищення стійкості і технологічного процесу досягається розробкою способів продовження виробництва при виході з ладу окремих верстатів, ліній і навіть окремих цехів за рахунок переведення виробництва в інші цехи; шляхом заміни зразків, устаткування, що вийшли з ладу, іншими; а також скороченням числа використовуваних типів верстатів і приладів .

Дуже важливим показником сталості роботи об'єкта є готовність його у найкоротші терміни після ураження відновити випуск продукції.

У результаті об'єкт може зазнати повних, сильних, середніх чи слабких руйнувань. Під час повних або сильних руйнувань налагодити заново виробництво в умовах ведення війни практично буде неможливо. При одержанні об'єктом слабких чи середніх руйнувань відновлення виробництва цілком реальне. Тому плани і проекти, як правило, розробляються у двох варіантах — на випадок одержання об'єктом слабких і середніх руйнувань. Для цих умов визначають характер та обсяг першочергових відновлювальних робіт [25, с.160].

У розрахунках по відновленню будівель і споруд зазначають характер руйнувань, перелік і загальний обсяг робіт (вартість, трудомісткість, терміни); потребу у робочій силі, які будівельні підрозділи об'єкта до цього залучатимуться, які організації обслуговуватимуть об'єкт; потребу в матеріалах, машинах, механізмах та ін. У розрахунках на ремонт обладнання зазначають вид обладнання і його кількість, перелік ремонтно-відбудовних робіт та їх вартість, необхідну робочу силу, матеріали та запчастини, терміни відбудови. В основу

планів та проектів закладається вимога — якнайшвидше відновити випуск продукції.

Висновки до розділу 6

У шостому розділі дипломної роботи відображено організацію роботи з забезпечення та фінансування охорони праці на ПрАТ «ТерА», що гарантує безпеку праці та сприяє належним умовам виконання відповідних виробничих функцій при виробництві солодощів. Запропоновані у розділі заходи щодо поліпшення охорони праці не лише призведуть до поліпшення стану охорони праці на ПрАТ «ТерА», а й сприятимуть підвищенню продуктивності праці, що, відповідно, вплине на ефективність діяльності підприємства загалом. У цьому ж розділі наведено основні заходи щодо забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У дипломній роботі за освітнім рівнем «Магістр» наведено теоретичне узагальнення і вирішення наукових завдань, що виявляється в удосконаленні методичних засад та інструментарію формування механізму діагностування потенціалу фінансової стійкості.

У першому розділі магістерської дипломної роботи наведено теоретичні основи управління фінансовою стійкістю. На основі аналізу наукової думки сформульовано визначення терміну «фінансова стійкість», наведено класифікацію її видів, окреслено її роль у забезпеченні ефективності діяльності підприємства. Наведено способи розрахунку основних показників, що характеризують рівень фінансової стійкості підприємства та дають змогу оцінити ефективність діяльності господарюючого суб'єкта.

У розділі «Оцінювання фінансового стану ПрАТ «ТерА» основну увагу приділено аналізу фінансового стану досліджуваного підприємства та оцінці його фінансової стійкості. З'ясовано, що на ПрАТ «ТерА» достатній рівень ліквідності та платоспроможності, однак, за результатами відносного аналізу показників, що характеризують джерела фінансування ресурсів, кондитерське підприємство залежить від кредиторів.

На основі проведених розрахунків можна зробити висновок, що ПрАТ «ТерА» з точки зору ефективності характеризується низькими показниками прибутковості (у 2017 році аналізоване кондитерське підприємство отримало збиток у розмірі 788 тис. грн.). Відповідно, негативний результат господарської діяльності вплинув на рівень рентабельності – за увесь аналізований період 2017 рік є нерентабельним для ПрАТ «ТерА».

Щодо показників майнового стану, то зношеність основних засобів перевищувала нормативні значення, та продовжувала збільшуватись протягом усього досліджуваного періоду. Це свідчить про те, що підприємство не оновлює своє обладнання, не здійснює модернізації вже тривалий період часу, що є негативною характеристикою у діяльності ПрАТ «ТерА», адже наявність настільки

зношеного обладнання та устаткування знижує ефективність діяльності підприємства.

Ділову активність господарюючих суб'єктів характеризують показники оборотності, які протягом аналізованого періоду мали позитивну динаміку, а коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у 2017 році зменшився до 13 днів (у 2013 він становив 36 днів), що свідчить про покращення платіжної дисципліни боржників підприємства. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості протягом досліджуваного періоду теж має тенденцію до зменшення – 43 дні у 2017 році на противагу 50 днів у 2013 році.

Розрахувавши трьохкомпонентний показник оцінки стійкості фінансового стану, встановлено, що протягом усього досліджуваного періоду на ПрАТ «ТерА» спостерігається кризовий фінансовий стан, що, безумовно, є дуже негативним, оскільки втрата фінансової рівноваги підвищує ймовірність банкрутства досліджуваного кондитерського підприємства. Загалом підприємство є фінансово залежним від зовнішніх кредиторів.

Третій розділ дипломної роботи присвячено розробці механізму діагностики потенціалу фінансової стійкості на підприємстві. У розділі наведено основні підходи до фінансування майна підприємства, окреслено типи фінансової політики – агресивний, помірний та консервативний, – складено шаховий баланс у вигляді модифікованої матриці ресурсів та джерел їх фінансування.

З'ясовано, що ПрАТ «ТерА» фінансує оборотні активи лише на 19,49% за рахунок власного оборотного капіталу (робочого капіталу), однак на кінець 2017 р. частка власних оборотних коштів у формуванні оборотних активів зросла до 29,53%. Враховуючи те, що протягом усього досліджуваного періоду оборотні кошти фінансуються за рахунок короткострокових зобов'язань, то можна говорити про значну фінансову залежність досліджуваного підприємства від кредиторів. небезпека такої залежності криється у тому, що такі зобов'язання є короткостроковими, тобто вимагають швидкого, інколи й негайного, погашення, що негативно впливає на фінансову стійкість господарюючого суб'єкта. Сказане вище, підтверджують розрахунки типу фінансової стійкості, зроблені у другому розділі магістерської роботи. Оскільки власним капіталом не можемо забезпечити фінансування власних обігових коштів, ПрАТ «ТерА» потребує пошуку шляхів

врівноваження джерел фінансування і забезпечення оптимального рівня фінансової стійкості.

У спеціальній частині дипломної роботи оцінено сучасний стан та окреслено перспективи розвитку кондитерської галузі.

Встановлено, що українські кондитери займають успішну позицію на європейському ринку солодошів. За рік в Україні обсяг виробництва солодошів складає понад 1 млн.т. Важливо, що кондитерська галузь є одним із найбільших споживачів сільськогосподарської продукції – борошна, молока, крохмалю, цукру, що, відповідно, забезпечує високий попит на вирощування та виробництво такої продукції українськими аграріями.

Важливо, що сьогодні в Україні населення витрачає на харчові продукти майже вдвічі більше, ніж п'ять років тому – продовольчі витрати зросли на 75%, з яких 12% припадає на купівлю солодошів.

Внутрішній ринок солодошів характеризується вільною конкуренцією – галузь налічує приблизно 750 кондитерських підприємств. Потужні виробники, з часткою ринку більше 10%, змагаються за покупця із дрібними місцевими кондитерами та торговими мережами з власними пекарнями.

Експерти експерти ринку солодошів називають 2018 рік «шоколадним» - у I кварталі цього року експорт шоколадних виробів зріс більше, ніж на 30%., а у 2017 році в країни Євросоюзу Україна експортувала понад 10 тис. тонн шоколаду.

Імпорт також демонструє стабільний приріст, хоча загалом обсяги нижчі, ніж експортні. Найбільшими постачальниками шоколадних виробів до України є країни ЄС, зокрема: Польща – 13,9 млн.дол., Нідерланди – 6,7 млн.дол. та Німеччина – 5,7 млн.дол.

У розділі «Обґрунтування економічної ефективності» запропоновано механізм діагностування потенціалу фінансової стійкості шляхом розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю. Діагностику рівня потенціалу фінансової стійкості рекомендовано визначати за допомогою системи економічних показників, які відображають складові фінансової рівноваги, зокрема такі як: ефективність діяльності, ліквідність та структура капіталу.

Обчисливши інтегральний показник фінансової стійкості та оцінивши рівень потенціалу фінансової стійкості за допомогою системи запропонованих індикаторів, з'ясовано, що на ПрАТ «ТерА» середній рівень використання потенціалу фінансової стійкості.

У шостому розділі дипломної роботи відображено організацію роботи з забезпечення та фінансування охорони праці на ПрАТ «ТерА», що гарантує безпеку праці та сприяє належним умовам виконання відповідних виробничих функцій при виробництві солодощів. Запропоновані у розділі заходи щодо поліпшення охорони праці не лише призведуть до поліпшення стану охорони праці на ПрАТ «ТерА», а й сприятимуть підвищенню продуктивності праці, що, відповідно, вплине на ефективність діяльності підприємства загалом. У цьому ж розділі наведено основні заходи щодо забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анализ украинского рынка конфет. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://koloro.ua/blog/issledovaniya/Analiz-ukrainskogo-rynka-konfet.html>
2. Андрусак Н. О. Фінансові ресурси підприємств – основа формування фінансової бази регіону / Н. О. Андрусак // Формування ринкової економіки в Україні. — 2009. — № 9. — С. 130–134.
3. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчальний посібник / О. Я. Базилінська. – 2-ге вид.. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 398с.
4. Барилюк І.В. Діагностика впливу факторів економічного середовища на формування фінансового капіталу компаній / І.В. Барилюк, М.В. Рубаха // Фінанси України. – Київ, 2013. – №9. – С. 104-117.
5. Безбородова Т.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства / Т.В. Безбородова // Держава та регіони. – 2012. — №5. — С. 21–23
6. Березна С.І. Управління фінансовими ресурсами підприємств / С.І. Березна // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 34–37.
7. Бержанір, І. А. Особливості формування фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / І. А. Бержанір НБУ ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_1/296.pdf. – 7.04.2013.
8. Близнюк О. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства / О. П. Близнюк, А. П. Горпинченко // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. – 2012. – № 2. – С. 1-7.
9. Викиданець І. В. Проблемні аспекти розробки фінансової стратегії підприємства / І. В. Викиданець // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – Запоріжжя. - 2010. – № 4. – С. 32–37.
10. Винник Т.М. Двоетапне діагностування реструктуризації підприємства [Електронний ресурс] / Т.М. Винник // Вісник національного університету водного господарства. – Режим доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/10736/1/Ve597.pdf.zax.pdf>;

11. Виробничий менеджмент / За заг. ред. Бутка М. П., М. П. Бутко, С. М. Задорожна, Н. В. Іванова та ін. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 424 с.
12. Гадзевич О.І. Фінансовий аналіз: Методичні вказівки до індивідуальної роботи/ О.І. Гадзевич, Т.В. Стаднюк. - Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2013. – 56 с.
13. Гайдук, І. О. Оцінка джерел фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / І. О. Гайдук // НБУ ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca/Ekon/2009_31/11.pdf. – 7.04.2013.
14. Галушко О. С. Тенденції розвитку ринку кондитерських виробів та особливості трансформації у системі цінностей його учасників / О. С. Галушко // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - № 1. - С. 15 - 21.
15. Гнеушева І. О. Управління вартістю та структура капіталу підприємства / І.О. Гнеушева, Т. І. Притика // Вісник. – К., 2011. – № 2 (15). – С. 14 – 16.
16. Горбан, А. П. Управління фінансовими ресурсами підприємства [Електронний ресурс] / А. П. Горбан // НБУ ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/126/knp126_20-21.pdf. – 7.04.2013.
17. Городинська Д.М. Економічна стійкість підприємства / Д.М. Городинська// Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №10(42). – С. 141-146.
18. Державний департамент «Укркондитер» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrkonditer.kiev.ua.
19. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
20. Економіка України : національна стратегія розвитку : монографія / Л. С. Гринів, О. В. Стефанишин, Ю. М. Гончар, М. В. Кічурчак, О. С. Ривак, М. І. Терехух, Л. В. Кривень, І. Б. Назаркевич, К. С. Дудок, Л.А. Злупко. - Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2009.– 444 с.
21. Економіка солодошчів: що і як споживають українці. [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://mind.ua/openmind/20187556-ekonomika-solodoshchiv-shcho-i-yak-spozhyvayut-ukrayinci>;
22. Експорт кондитерських виробів [Електронний ресурс] // Н.В.

<http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=84dc93af-d94c-472c-8880-82ab171b4440&title=EksportKonditerskikhVirobivZa7-Misiatsiv2017-ZrisNa16-NataliiaMikolska&isSpecial=true>;

23. Забаштанський М.М. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств / М.М. Забаштанський // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 25 – 29.

24. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

25. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі: Загальні вимоги.: Навчальний посібник / Д.В. Зеркалов. – К.: «Основа». 2011. – 551 с.

26. Зоріна О. А. Критичний аспект системних методів аналізу фінансової звітності акціонерних товариств / О. А. Зоріна // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 3 (53). – С. 83-86.

27. Інформаційно-аналітичний звіт по ринкам кондитерських виробів. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrainian-food.org/uk/post/informacijno-analiticnij-zvit-po-rinkam-konditerskih-virobiv>

28. Карман З.М. Фінансова прозорість підприємства в управлінні розвитком фінансових ресурсів / З.М. Карман // Управління розвитком: Зб. наук. ст. ХНЕУ. – Харків: ХНЕУ, 2005. – №1. – С. 131 – 138

29. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Г.В. Карпенко // Економіка держави. – 2010. – №1. – С. 61-62.

30. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент / Кіндрацька Г. І. – [2-ге вид.]. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 406 с.

31. Кіндрацька Г.І. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 406 с.

32. Климаш Н. І. Управління фінансовими ресурсами підприємства / Н. І.Климаш // Харчова промисловість. – 2008. – №7 – С. 148

33. Кобилецький В. Р., Коефіцієнт фінансової стійкості / В. Р. Кобилецький // Онлайн-журнал «Financial Analysis online» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.finalon.com/slovnik-ekonomichnikh-pokaznikiv/349-koefitsient-finansovoji-stijkosti>

34. Козачок І. А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства / І.А. Козачок // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 47. – С. 277 – 283.
35. Корніковський Д.О. Аналіз економічних факторів впливу на кондитерську промисловість України / Д.О. Корніковський // Економіка харчової промисловості. – 2014. – № 4(24) – С. 17-23.
36. Коробов М.Я. Фінансова діяльність підприємства: підручник / Коробов М.Я., Бандурка О.М., Орлов П.І., Петрова К.Я. - К.: Либідь, 2008. - 384с.
37. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / Р. О. Костирко. – Х.: Фактор, 2010. – 784 с.
38. Костырко Л. А. Диагностика потенциала финансово-экономической устойчивости предприятия : [монография] / Костырко Л. А. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Х.: Фактор, 2008. – 336 с.
39. Котовська І. В. Переваги та недоліки збалансованої системи показників / І. В. Котовська // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2011. – № 4 (23). – С. 150–153.
40. Кудирко О.М. Дослідження теоретичних аспектів стратегії управління фінансовими ресурсами підприємств / О.М. Кудирко, О.В. Станіслав // Вісник Вінницького торговельно економічний інститут КНТЕУ — 2013. — № 21 — С. 87—89.
41. Кузьмін О. Економічна ефективність використання основних засобів підприємства/О. Кузьмін//Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. - №20(9). – С.242-243
42. Кулиняк Ю.І. Проблеми визначення сутності конкурентної стратегії організації / Ю.І. 10. Кулиняк // Проблеми економіки та управління, 2011. - № 714. – С.48-53.
43. Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства: навчальний посібник. / П. М. Куліков, Г. А. Іващенко. — Х. : ВД «ІНЖЕК», 2009. — 152 с.
44. Лаговська О. А. Система збалансованих показників як інструмент управління вартістю підприємства: шляхи застосування / О. А. Лаговська // Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – № 2 (17). – С. 186–196.

45. Литвинюк О. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств / О. П. Литвинюк, О.І. Драган, О.С. Ралко – К.: НУХТ, 2013. – 152 с.
46. Лукіна Ю. В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства / Ю. В. Лукіна // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 113 – 118.
47. Мельник О. Особливості функціонування фінансових ресурсів у системі управління підприємством / О. Мельник // Галицький економічний вісник. — 2012. — № 3 (36). — С. 108—116.
48. Мельник Ю М. Проблеми застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах / Ю. М. Мельник, О. С. Савченко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 192–203.
49. Методологічні засади розробки та оцінки стратегій розвитку промислового комплексу регіону: монографія / Б.В. Буркинський, М.А. Коваленко. – Херсон: Олді-плюс, 2010. – 408 с.
50. Морохова В.О Аналітичний інструментарій стратегічного аналізу/ В.О Морохова, Н.М. Василик // Економічний форум.-2013.-№4.-С. 120-126
51. Нестеренко Н. В. Шляхи вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства / Н. В. Нестеренко, Д. М. Ребріна // «Вісник». – 2011. – № 3(16). – С. 69-72.
52. Огляд кондитерського ринку України // Національне рейтингове агентство Рюрик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rurik.com.ua>
53. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монограф. / В. Опарін. – К. : КНЕУ, 2005.– 240 с.
54. Отенко І. П. Аналіз та оцінка стратегічного потенціалу підприємства: наукове видання. / І. П. Отенко, Л. М. Малярець, Г. А. Іващенко. — Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. — 208 с.
55. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. — Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. — 252 с.
56. Офіційний сайт ПрАТ «ТерА» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tera.ua>
57. Партин Г. О. Фінансова стратегія у системі управління фінансами підприємства / Г. О. Партин, О. Я. Митрухіна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 19.6. – С. 208 – 214.

58. Пилипенко О.І. Фінансові ресурси корпорацій: поняття та класифікація / О.І. Пилипенко // Міжнародний збірник наукових праць — 2008. — №3 (12) — С. 367—380.

59. Погожа Н. В. Проблемні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства в умовах рецесії України / Н. В. Погожа // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2012. — № 2(45). — С. 144-149.

60. Поддєрьогін А. М., Білик А. М., Буряк Л. Д. Фінанси підприємств: підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред.проф. А. М. Поддєрьогін. — 5-те вид., перероб. та допов. — К.: КНЕУ, 2008. — 546 с.

61. Полтавська Є. О. Конкурентний аналіз: навчальний посібник / Є. О. Полтавська, Г. А. Іващенко, П. М. Куліков. — Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. — 200 с.

62. Пропозиція імпортного шоколаду в Україні зростає. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrainian-food.org/uk/post/propozicia-importnogo-sokoladu-v-ukraini-zrostaе>

63. Прушківська Е. В. Напрями вдосконалення, формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві [Електронний ресурс] / Е.В. Прушківська // Вісник Запорізького національного університету. — 2010. — №3(7). — Режим доступу: [http:// web.znu.edu.ua](http://web.znu.edu.ua)

64. Пузирьова П. В. Матриця ключових стратегій в управління фінансовим потенціалом промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 6. — С. 151–156.

65. Розроблення системи індикаторів, які характеризують ефективність управління підприємством, здійснення операційної та інвестиційної діяльності, а також визначення механізму їх запровадження : звіт про НДР, № держреєстрації 0111U010121. — Офіц. вид. — К., 2011. — 33 с.

66. Розумович Н. Ф. Організаційно-методичне та інформаційно-аналітичне забезпечення діагностики фінансового потенціалу підприємств / Н. Ф. Розумович // Економічний дискус: міжнародний збірник наукових праць. - Кам'янець-Подільський, 2014 – Вип. 2. – С.89-92.

67. Рубаха М. Функціонування системи формування фінансового капіталу суб'єктів господарювання в Україні / М.В. Рубаха // Економіст. — Київ, 2011. — №9. — С. 56 -59.

68. Рудченко І. В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства / І. В. Рудченко. – С. 16-19.
69. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Савицька Г. В. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2005. – 662 с.
70. Спеціалізований сайт світового кондитерського ринку Candy Industry. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.candyindustry.com>
71. Ткаченко О. М. Перспективи розвитку вітчизняної кондитерської промисловості після вступу України до СОТ / О. М. Ткаченко // Наукове видання Економіст. – 2009. - №3. – С. 20-21.
72. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / Ю.М. Тютюнник. –К.: Знання, 2012. – 815 с.
73. Тюха І.В. Сучасні тенденції розвитку світового ринку кондитерських виробів / І.В. Тюха, Н.В. Кравчук // Ефективна економіка. – 2012. – № 5. – С. 53-58.
74. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: МАУП, 2009. – 328 с.
75. Шашина М. В. Удосконалення ресурсного потенціалу кондитерської галузі / М. В. Шашина // Ефективна економіка. – 2014. – № 5. – С. 34-39.
76. Шестак О.В. Сучасний стан та тенденції розвитку кондитерської галузі / О.В. Шестак // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2013. – № 6(980). – С. 132-137.
77. Шестова О. О. Джерела формування фінансових ресурсів підприємства в умовах ризикового ринкового середовища / О. О. Шестова // Вісник Сумського національного аграрного університету. — 2011. — № 6/2 — С. 194–197.
78. Шкробот М. В. Сутність та основи функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємств / М. В. Шкробот // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 3, Т. 2. – С. 236-240.
79. Шпак Н. З. Система управління капіталом підприємства / Н. З. Шпак, О. М. Рудницька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20 – С. 257 – 261.
80. Шпак Н. О. Стратегія забезпечення економічної стабільності підприємства та принципи її формування / Н. О. Шпак // Економіка & держава. – 2010. – № 10. – С. 48–51.

81. Юрій, С. І. Становлення та розвиток фінансової науки / С. І. Юрій, В. Г. Дем'янишин // Фінанси : підручник / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко, В. Г. Дем'янишин ; за ред. С. І. Юрія., В. М. Федосова. – К. : Знання, 2012. – С. 57-83.

82. Яхно Т.П. Сучасні конкурентні системи: Навчальний посібник / Т.П. Яхно. – Л.: Вид-во ЛКА, 2012. – 148 с.

83. Яцюк М. М. Навчально-методичні матеріали з питань радіаційної безпеки на підприємствах харчової промисловості / М. М. Яцюк - К.: КТІПП, 2011. - 64 с.